

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PRÁVNICKÁ FAKULTA

RIGORÓZNÍ PRÁCE

Organizovaný zločin – právní a kriminalistické prostředky odčerpávání
výnosů z trestné činnosti

Organized crime – legal and criminalistic instruments for outflow of
financial assets deriving from criminal activity

Konzultant: Prof. JUDr. Jan Musil, CSc.

Zpracovatel: Mgr. Michal Kaizar

leden 2011

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracoval samostatně za použití pramenů a literatury v ní citovaných a tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Mgr. Michal Kaizar

Poděkování

Rád bych touto cestou vyjádřil své upřímné poděkování prof. JUDr. Janu Musilovi, CSc., konzultantovi této práce, bez jehož pomoci, odborného vedení, cenných rad, podnětů, připomínek a celkového přístupu, by nemohla vzniknout.

Abstrakt v rodném jazyce

Úkolem práce je celistvé pojetí právních a kriminalistických prostředků používaných při boji proti organizovanému zločinu, zejména pak při odčerpávání výnosů pocházejících z trestné činnosti a dalších s tím spojených aspektů včetně historického a geografického exkurzu, definicí stěžejních pojmů a přehledu národní a mezinárodní úpravy problematiky. Autor se neomezuje pouze na prostředí České republiky, a do této práce zařadil také kapitolu popisující boj s organizovaným zločinem a nástroji odčerpávání výnosů pocházejících z trestné činnosti v Itálii. Je zde uvedeno také několik konkrétních případů, ve kterých mělo docházet k páchání těchto trestných činů, závěr se práce je pak věnován návrhům na zlepšení a zefektivnění boje proti organizovanému zločinu a intenzivnějšímu odčerpávání jím neoprávněně získaných prostředků.

Abstract in English language

The scope of the work is a complex description of legal and criminalistic instruments used in the fight against organized crime, especially used in the outflow of financial and other assets derived from criminal activity and other respectively related aspects as well as historical and geographical excursion, definitions of the crucial terms and the summary of national and international regulation of the above mentioned materia. The author has not limited its extent to the Czech Republic only and he inserted an entire chapter dedicated to the fight against the organized crime and the instruments for illegal assets outflow in Italy. The work contains also some concrete causes in which should have been committed the above mentioned crimes, the conclusion of the work suggests some improvements for more efficient fight against the organized crime and more intensive outflow of the illegal assets.

Seznam použitých zkratk

ČR – Česká republika

USA – Spojené státy americké

OSN – Organizace spojených národů

EU – Evropská unie

TZ (NTZ) – zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

STZ – zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

TŘ – zákon č. 141/1961 SB., trestní řád

PČR – Parlament České republiky

ÚOKFK – Útvar odhalování korupce a finanční kriminality služby kriminální policie a vyšetřování

FAÚ – Finanční analytický útvar Ministerstva financí

FIPO – Finanční policie

ÚOK ZHTČ – Útvar pro odhalování korupce a závažné hospodářské trestné činnosti Služby kriminální policie a vyšetřování

ÚOOZ – Útvar pro odhalování organizovaného zločinu

NPC – Národní protidrogová centrála

OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj)

MZV – Ministerstvo zahraničních věcí

S.C.I.C.O. – Servizio centrale di Investigazione sulla Criminalità Organizzata

G.I.C.O. – Gruppo d'investigazione sulla criminalità organizzata

DIA - Direzione investigativa antimafia

ČSSD – Česká strana sociálně demokratická

1 Interdisciplinární úvod do problematiky právních a kriminalistických prostředků pro odčerpávání výnosů pocházejících z trestné činnosti	9
1.1 Definice organizovaného zločinu a spojených pojmů z pohledu právního a kriminalistického	9
1.1.1 Organizovaný zločin.....	9
1.1.2 Organizovaná zločinecká skupina.....	13
1.1.3 Organizovaná skupina	15
1.1.4 Typy organizované kriminality.....	16
1.1.5 Nejrozšířenější oblasti kriminality vyskytující se v organizované formě	17
1.2 Exkurz do historie organizovaného zločinu u nás a ve světě	18
1.2.1 Ruská mafie.....	21
1.2.2 Balkánský organizovaný zločin	21
1.2.3 Asijský organizovaný zločin.....	21
1.2.4 Organizovaný zločin ze Středního východu.....	22
1.2.5 Organizovaný zločin ze subsaharské Afriky	22
1.2.6 Jihoamerický organizovaný zločin	23
1.2.7 Italská mafie.....	23
1.3 Definice výnosů z trestné činnosti obecně a pro účely této práce	25
1.3.1 Pojem výnos z trestné činnosti.....	25
1.3.2 Legalizace výnosů z trestné činnosti	26
1.3.3 Fáze praní špinavých peněz	26
1.3.4 Oblasti kriminality generující výnosy z trestné činnosti.....	27
1.4 Profil pachatelů organizované kriminality se zaměřením na pachatele hospodářské trestné činnosti.....	29
2 Právní úprava prostředků sloužících k odčerpávání výnosů v trestním právu hmotném	30

2.1	<i>Trestný čin „Legalizace výnosů z trestné činnosti“</i>	31
2.2	<i>Tresty sloužící k odčerpání výnosů z trestné činnosti</i>	32
2.2.1	Trest propadnutí majetku	33
2.2.2	Peněžité trest	35
2.2.3	Trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty	37
2.2.4	Zákaz činnosti	37
2.2.5	Trest propadnutí náhradní hodnoty	37
2.2.6	Komparace vybraných ustanovení zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon a zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník	38
2.3	<i>Právní úprava prostředků sloužících k odčerpávání výnosů v zákonech speciálních</i>	40
2.3.1	Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu	41
2.3.2	Zákon č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti	45
2.3.3	Návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim	46
3	Důkazní prostředky a úkony používané orgány činnými v trestním řízení při potírání organizované kriminality a při odčerpávání výnosů z trestné činnosti	49
3.1	<i>Domovní prohlídka</i>	50
3.2	<i>Zadržení, otevření zásilek, jejich záměna a sledování</i>	50
3.3	<i>Odposlech a záznam telekomunikačního provozu</i>	51
3.4	<i>Použití tzv. tajného agenta versus policejní provokace</i>	51
4	Instrumenty odčerpávání výnosů z trestné činnosti upravené v hlavě třetí trestního řádu	54
4.1	<i>Vydání a odnětí věci</i>	54
4.2	<i>Zajištění peněžních prostředků na účtu u banky</i>	55
4.3	<i>Zajištění zaknihovaných cenných papírů</i>	57
4.4	<i>Zajištění nemovitosti</i>	58
4.5	<i>Zajištění jiné majetkové hodnoty</i>	59

4.6	Zajištění náhradní hodnoty.....	61
4.7	Praktické problémy zajištění	61
4.8	Institut bankovního tajemství.....	62
4.9	Institut korunního svědka.....	63
4.10	Právní úprava odčerpávání výnosů z trestné činnosti navrhovaná ve věcném záměru nového trestního řádu.....	64
5	Kriminalistické prostředky odčerpávání výnosů z trestné činnosti	66
5.1	Metodika vyšetřování a odhalování legalizace výnosů z trestné činnosti.....	66
5.1.1	Metodika vyšetřování hospodářské kriminality	66
5.1.1.1	Definice hospodářské kriminality	67
5.1.1.2	Oblasti hospodářské kriminality	68
5.1.1.3	Kriminalisticko-taktické metody vyšetřování hospodářské kriminality	69
5.1.1.4	Typické stopy v hospodářské kriminalitě.....	71
5.1.2	Metodika vyšetřování trestných činů páchaných zločineckou organizací	73
5.2	Složky a specializované orgány, jejich zařazení a spolupráce při odčerpávání výnosů z trestné činnosti.....	75
5.2.1	Útvar odhalování korupce a finanční kriminality služby kriminální policie a vyšetřování.....	75
5.2.2	Finanční analytický útvar Ministerstva financí.....	76
5.2.3	Tým „Výnosy“.....	78
6	Úprava boje proti organizovanému zločinu a proti legalizaci výnosů z trestné činnosti z něj v dokumentech OSN a v Evropském právu	79
6.1.1	Směrnice EU 91/308/EHS o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz	83
6.1.2	Směrnice Evropské unie 2005/60/ES.....	85
6.1.3	Evropská úmluva o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu č. 33/1997 Sb.	88

6.1.4	Společné opatření Rady 1998/699/JVV o praní špinavých peněz, identifikaci, vysledování, zmrazení, zajištění a propadnutí nástrojů a výnosů z trestné činnosti ze dne 3. 12. 1998.....	89
6.1.5	Rámcové rozhodnutí Rady 2001/500/JVV o praní špinavých peněz, identifikaci, vysledování, zmrazení, zajištění a propadnutí nástrojů a výnosů z trestné činnosti ze dne 26. 6. 2001	89
6.1.6	Rámcové rozhodnutí Rady EU ze dne 22. 7. 2003 o výkonu příkazů k zajištění majetku nebo důkazních prostředků v EU	89
6.1.7	Rozhodnutí Rady EU ze dne 6. 12. 2007 o spolupráci mezi úřady pro vyhledávání majetku z trestné činnosti v jednotlivých členských státech v oblasti vysledování a identifikace výnosů z trestné činnosti nebo jiného majetku v souvislosti s trestnou činností.....	90
6.1.8	Trestněprávní úmluva o korupci (Štrasburk, 27. 1. 1999, sdělení MZV č.70/2002 Sb. m. s.).....	90
7	Kriminalistické prostředky odčerpávání výnosů z trestné činnosti v Itálii	92
	7.1 Struktura orgánů pro boj s organizovaným zločinem a odčerpávání výnosů z trestné činnosti	93
7.1.1	Polizia	93
7.1.2	Carabinieri	93
7.1.3	Guardia di Finanza.....	94
7.1.4	Direzione investigativa antimafia.....	96
	7.2 Právní prostředky pro odčerpávání výnosů z trestné činnosti a jejich zákonná úprava v italském právu	96
7.2.1	Hmotně-právní úprava	96
7.2.2	Procesně-právní úprava.....	98
8	Některé příklady vyšetřování legalizace výnosů z trestné činnosti ve světě a České republice	104
	8.1 Případ „Pizza Connection“ aneb praní špinavých peněz z obchodu s heroinem	104
	8.2 Operace Fastweb-Telecom Sparkle	104
	8.3 Operace ACHIV – směnárna Aktiv Change	105
9	Závěr.....	106

1 Interdisciplinární úvod do problematiky právních a kriminalistických prostředků pro odčerpávání výnosů pocházejících z trestné činnosti

1.1 Definice organizovaného zločinu a spojených pojmů z pohledu právního a kriminalistického

1.1.1 Organizovaný zločin

Organizovaný zločin představuje nejzávažnější bezpečnostní riziko současnosti a typický je pro něj mezinárodní charakter. Organizovaný zločin vnáší do společnosti také patologické jevy, neboť nabízí lidem nelegální zboží a služby a tím nejenže uspokojuje, ale také záměrně vyvolává poptávku po tomto zboží a službách.¹

Přesné vymezení pojmu organizovaný zločin nalezneme v odborné literatuře jen stěží. Důvodem může být, jak uvádí M. Nožina, odlišnost kulturního a sociálního prostředí, v němž se organizovaný zločin zrodil a vyvíjel či odlišnost ideologických koncepcí bezpečnostních složek různých zemí.² Vzhledem k tomu, že pro účely této práce je vymezení pojmu organizovaný zločin zásadní, uvedu, předtím než se budu zabývat úpravou tohoto pojmu v právním řádu ČR, alespoň některé základní definice vyskytující se v odborných pramenech.

Podle pracovní kriminologické definice je organizovaný zločin chápán jako opakující se (soustavné) páchání cílevědomě koordinované závažné trestné činnosti (a aktivit tuto činnost podporujících), jehož subjektem jsou zločinecké skupiny nebo organizace (většinou s vícestupňovou vertikální organizační strukturou), a jehož hlavním cílem je dosahování maximálních nelegálních zisků při minimalizaci rizika (zajišťovaného prostřednictvím kontaktů v rozhodovacích společenských strukturách).³

Klasické kriminologické vymezení tohoto pojmu potom organizovaný zločin definuje jeho základními charakteristickými znaky, kterými jsou:

¹ Cejp., M.: Variantní scénáře vybraných druhů kriminality, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha 2008, str. 64

² Nožina, M.: Mezinárodní organizovaný zločin v České republice, THEMIS Praha 2003, str. 15

³ Cejp, M. a kol.: Organizovaný zločin v České republice III., Institut pro kriminologii a sociální prevenci Praha 2004, str. 13

- 1) úsilí o monopolní kontrolu určité oblasti nezákonného podnikání,
- 2) hrozba nebo užívání násilí a zastrašování jako základní nástroj k dosahování cílů organizace,
- 3) korupce politického a právního systému jako prostředek k ochraně organizace před vyšetřováním a trestním stíháním,
- 4) hlavním cílem je dosahování finančních zisků a výhod ve velkém měřítku při relativně malém riziku,
- 5) opatřování zboží nebo služeb, po kterých je poptávka, ale nejsou legálně uspokojovány, je základním předpokladem pro úspěch organizace.⁴

Jako druh skupinové trestné činnosti páchané organizovanou zločineckou skupinou nebo zločineckou organizací, vyznačující se dlouhodobostí, dělbou činnosti, plánovitostí a orientací na vysoký zisk nebo na získání vlivu na veřejný život, definuje organizovanou kriminalitu J. Musil. Dodává přitom následující doprovodné znaky:

- 1) Zločinecká skupina přijímá zvláštní ochranná opatření, aby zamezila odhalení trestných činů, resp. aby zajistila beztrestnost odhalených pachatelů; přijímá přísná konspirativní pravidla, vytváří si vlastní zpravodajskou službu, kupuje falešné svědky, podvrhuje falešné důkazy; pravidlem je příkaz mlčenlivosti („omerta“) a silná solidarita mezi členy skupiny;
- 2) Použití násilí zaměřené vůči (a) konkurenčním bandám, (b) členům vlastní organizace, (c) policejním a justičním orgánům a (d) vůči nezúčastněným osobám;
- 3) V posledních letech se výrazně prosazuje internacionalizace organizované kriminality; skupiny operují na území více států, převádějí zisk do ciziny, ukrývají se v cizině a podobně.⁵

Ze zahraničních autorů, kteří se pokusili definovat znaky organizovaného zločinu, a které ve své studii uvádí Institut pro kriminologii a sociální prevenci, lze uvést autory Kenney a Finckenaer. Podle nich existují níže uvedené typické znaky skupin organizovaného zločinu:

- 1) jsou neideologické,
- 2) mají organizovanou hierarchii,
- 3) vykazují kontinuitu v čase,

⁴ Karabec, Z.: Trestní justice a výzva organizovaného zločinu, Kriminalistika č. 1/2000, str. 73-79

⁵ Němec J.: Organizovaný zločin: Aktuální problémy organizované kriminality a boje proti ní, Naše Vojsko, Praha 1995, str. 29

- 4) používají násilí nebo hrozbu násilím,
- 5) mají limitované členství (etnicky, rasově, kriminální minulostí apod.),
- 6) dosahují zisku prostřednictvím nelegálního podnikání,
- 7) opatřují nelegální zboží a služby žádané širokou populací,
- 8) užívají korupci pro neutralizování veřejných činitelů a politiků,
- 9) snaží se o monopolní postavení, aby získaly exkluzivní kontrolu nad specifickými druhy zboží a služeb,
- 10) uvnitř skupin existuje specializace úkolů,
- 11) vytvářejí pravidla mlčenlivosti,
- 12) plánují s cílem dosahovat dlouhodobé cíle.⁶

Znaky skupin angažujících se v kriminální aktivitě se zabýval též H. Abadinský a znaky, jimiž se tyto skupiny vyznačují, jsou:

- 1) neideologičnost,
- 2) hierarchie,
- 3) limitované nebo exkluzivní členství,
- 4) dlouhodobé trvání,
- 5) organizovanost na základě specializace nebo dělby úkolů,
- 6) užití násilí a/nebo korupce k dosahování cílů a udržení disciplíny,
- 7) monopolizace,
- 8) řízení prostřednictvím pravidel a norem.

K tomu navíc tento autor dodává, že organizovaný zločin je neideologickým podnikáním, které zahrnuje více osob v úzké sociální interakci, organizovaných na hierarchickém základě s cílem dosahování zisků nebo moci pácháním nelegálních i legálních aktivit.⁷

Pro italský organizovaný zločin je charakteristické užití označení „mafie“. Podle V. Lokajové a V. Ranostajové jde ovšem o označení chybné, neboť jak uvádí, vztahuje se tento termín výhradně na klany ze Sicílie.⁸ Pojem mafie se navzdory tomuto faktu používá i pro další skupiny italského organizovaného zločinu. Je nicméně nutné zdůraznit, že ne každá organizovaná kriminální skupina je mafií. Ta kromě spáchání trestných činů a dosažení s tím spojených

⁶ Cejp, M. a kol.: Organizovaný zločin v České republice III., Institut pro kriminologii a sociální prevenci Praha 2004, str. 15

⁷ Cejp, M. a kol.: Organizovaný zločin v České republice III., Institut pro kriminologii a sociální prevenci Praha 2004, str. 16

⁸ Smolík J., Šmíd T., Vaňura V. a kol.: Organizovaný zločin a jeho ohniska v současném světě, Masarykova univerzita, Brno 2007, str. 32

cílů vyvíjí i snahy o získání hospodářské moci, kontroly nad politickým životem, infiltrace do státní správy, vytvoření paralelní společenské struktury a zamezení postihu ze strany státu.⁹ J. Chmelík k „mafiánskému“ pojetí organizovaného zločinu přiřazuje charakteristiky, kterými jsou (a) trestná činnost páchaná s vysokou odborností a profesionalizací pachatelů a (b) kapitalizace nabytých zisků.¹⁰

Definici organizované kriminality podává též Ministerstvo vnitra na svých internetových stránkách. V jeho pojetí jde o druh skupinové trestné činnosti páchané organizovanou zločineckou skupinou nebo zločineckou organizací, vyznačující se dlouhou dobou trvání, dělbou činnosti, plánovitostí a orientací na vysoký zisk nebo na získání vlivu na veřejný život. Výjimečně mohou být zločinecké organizace motivovány také ideologicky (např. teroristické organizace). Dodává dále, že k obecným indikátorům organizované kriminality patří plánování a příprava činu, provedení činu, zhodnocení kořisti (investice), konspirativnost chování, spojení pachatelů (nadregionální, národní, mezinárodní), skupinová struktura, pomoc členům skupiny, korumpování, snaha po monopolizaci, veřejná činnost (navazování kontaktů s osobnostmi veřejného života). Charakteristickým rysem skupin organizovaného zločinu je pak dále rozsáhlé porušování zákonů a snaha využít stávající legislativní rámec pro své záměry.¹¹

Přestože každý ze shora uvedených autorů podává svůj pohled na vymezení pojmu organizovaný zločin, hlavní společné znaky jsou zřejmé: (a) kontinuita páchání trestné činnosti, (b) organizovanost zločinné skupiny a dělba činnosti, (c) užití násilí, (d) vysoká orientace na zisk generovaný nelegálním podnikáním a někteří doplňují ještě (e) korupci.

Pod organizovaný zločin spadají podle výsledků studie Institutu pro kriminologii a sociální prevenci z mediálně známých kauz např. kauza Berdychova gangu, neboť se jedná o organizovanou, hierarchicky uspořádanou, konspirovanou skupinu, s rozdělením úloh od organizátorů až po členy na špinavou a hrubou práci. Další uváděnou a známou kauzou je dále např. kauza podvodných konkurzů kolem ústeckého soudce Berky, opět se jedná o zločinecké skupiny s vícestupňovou organizací s cílem maximálního zisku.

⁹ Nožina, M.: Mezinárodní organizovaný zločin v České republice, THEMIS Praha 2003, str. 18

Smolík J., Šmíd T., Vaňura V. a kol.: Organizovaný zločin a jeho ohniska v současném světě, Masarykova univerzita, Brno 2007, str. 32

¹⁰ Chmelík, J., Hájek P., Nečas S.: Úvod do hospodářské kriminality, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, str. 55

¹¹ <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/bezpecnost/ozlocin.html>

Existuje hlavní organizátor a evidentní napojení na státní správu.¹² Z aktuálních kauz lze vzpomenout případ Andranika Soghojana, tzv. vora v zákoně, který nařídil vraždu arménského podnikatele Armana Ahoranyana ve snaze zastrašit arménskou komunitu v Praze a získání dalšího vlivu nad čečenskou komunitou. Tento případ je specifický zejména tím, že je to poprvé, co před soudem stanul jeden z hlavních organizátorů a špiček ruského organizovaného zločinu na území České republiky. Komplikovanost prokazování páčání takové trestné činnosti pak dokazuje i nepravomocný osvobozující rozsudek Městského soudu v Praze, kterým byl Andranik Soghojan zproštěn obžaloby a propuštěn z vazby.

1.1.2 Organizovaná zločinecká skupina

Nový trestní zákoník zákon č. 40/2009 Sb. (dále také jen „trestní zákoník“), upravuje organizovanou zločineckou skupinu v ustanovení § 129 jako společenství více osob s vnitřní organizační strukturou, s rozdělením funkcí a dělbou činností, která je zaměřena na soustavné páčání úmyslné trestné činnosti. Starý trestní zákoník, zákon č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů, pod touto stejnou definicí rozuměl tzv. zločinné spolčení, a to konkrétně v ustanovení § 89 odst. 17. S novým trestním zákoníkem nedošlo tudíž k výkladové změně, ale pouze k tomu, že nově zavedený pojem lépe odpovídá pojetí organizovaného zločinu, jak je chápán v mezinárodních smlouvách, zejména Úmluvě OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu, přijaté Valným shromážděním OSN dne 15. listopadu 2000 i v ostatních mezinárodních dokumentech.¹³

Pojmovými znaky organizované zločinecké skupiny tedy jsou:

- 1) společenství více osob,
- 2) vnitřní organizační struktura,
- 3) rozdělení funkcí,
- 4) dělba činnosti,
- 5) zaměření na soustavné páčání úmyslné trestné činnosti.

Některé z těchto pojmových znaků odpovídají i definicím uvedeným v odborné literatuře, jak jsem zmínil výše. K tomu, aby se jednalo o organizovanou zločineckou skupinu podle § 129 trestního zákoníku, není nutné, aby bylo použito násilí, ani generován zisk, jak uvádí většina shora uvedených autorů. Dnes již neplatná, předchozí, právní úprava zločinného spolčení do novely účinné od

¹² Cejp, M.: Obrana proti ohrožení společnosti závažnými formami trestné činnosti, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha 2009, str. 78

¹³ důvodová zpráva k trestnímu zákoníku str. 107

července 2002 nicméně znak zaměření na dosahování zisku soustavným pácháním úmyslné trestné činnosti obsahovala. Nebylo přitom nutné, aby každá akce zločinného spolčení bezprostředně směřovala k dosažení zisku nebo, aby se vždy zisku podařilo dosáhnout. Jako příklad bývalo uváděno např. usmrcení vydírané osoby, která nezaplatila požadovanou částku. Pod takto upravený pojem zločinného spolčení nebylo tudíž možno zahrnout takovou zločineckou organizaci, která nebyla zaměřena na dosahování zisku, ale pácháním trestných činů sledovala jiné cíle, jako např. politické či náboženské.¹⁴

Ustanovení § 361 trestního zákoníku obsahuje úpravu skutkové podstaty trestného činu účasti na organizované zločinecké skupině. Skutkovou podstatu zmíněného trestného činu naplní ten, kdo organizovanou zločineckou skupinu založí, dále ten, kdo se činnosti organizované zločinecké skupiny účastní nebo kdo organizovanou zločineckou skupinu podporuje. Z uvedeného tedy vyplývá, že k naplnění skutkové podstaty účasti na organizované zločinecké skupině není zapotřebí, aby byl spáchán jakýkoliv trestný čin ve prospěch organizované zločinecké skupiny. Pokud jde o založení organizované zločinecké skupiny, tak k naplnění skutkové podstaty stačí vykonání jakékoliv činnosti směřující ke vzniku organizované zločinecké skupiny, a jak uvádí J. Jelínek, může se jednat např. o získávání nových členů a tato činnost bude trestná i pokud organizace zatím žádnou činnost nevyvíjí nebo dosud vyvíjí pouze činnost legální.¹⁵ Účast na organizované zločinecké skupině zahrnuje jakoukoliv činnost vědomě uskutečňovanou ve prospěch organizované zločinecké skupiny a podpora organizované zločinecké skupiny se týká osob, které nejsou členy, ale vědomě uskutečňují činnost v její prospěch.¹⁶

Pachatel trestného činu účasti na organizované zločinecké skupině může být potrestán odnětím svobody na dvě léta až deset let anebo propadnutím majetku. Přísněji potom je dle ustanovení § 361 odst. 2 trestního zákona potrestán ten, kdo trestný čin účasti na organizované zločinecké skupině spáchá ve vztahu k organizované zločinecké skupině určené nebo zaměřené k páchání vlastizrady, teroristického útoku nebo teroru či je-li dle ustanovení § 361 odst. 3 trestního zákona vedoucím činitelem nebo představitelem organizované zločinecké skupiny určené nebo zaměřené k páchání vlastizrady, teroristického útoku nebo teroru¹⁷. Trestní zákoník zakotvuje beztrestnosti oznamovatele, a to

¹⁴ Novotný O., Dolenský A., Púry F., Rizman S., Teryngel J., Vokoun R.: Trestní právo hmotné II. Zvláštní část, CODEX Bohemia, s.r.o., Praha 1997, str. 176

¹⁵ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Praha: Leges, 2009, str. 803

¹⁶ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Praha: Leges, 2009, str. 803

v ustanovení § 362 o účinné lítosti. Ustanovení § 363 trestního zákona potom obsahuje právní úpravu beztrestnosti agenta, který působí při odhalování členů organizované zločinecké skupiny.

Ze studie Institutu pro kriminologii a sociální prevenci vyplývá, že ustanovení o organizované zločinecké skupině (dříve zločinného spolčení) se používá v případech, kdy lze znaky zločinného spolčení relativně snáze prokázat a že přestože není zistitelný cíl zákonným znakem skutkové podstaty, tak dosahovaný zisk ilustruje rozsah a společenskou nebezpečnost této vyšší formy společenské trestné činnosti.¹⁸ To, že u složitějších případů je obtížné prokázat zákonem stanovené znaky organizované zločinecké skupiny, dokládají nejen výsledky zmiňované studie Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, ale poukazuje na to i B. Coufalová, která zdůrazňuje, že v souvislosti s přijetím nového trestního zákoníku měl být více brán zřetel na ustanovení čl. 2 písm. a) Úmluvy OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu, která organizovanou zločineckou skupinu definuje jako strukturovanou skupinu tří nebo více osob existující po určité časové období a jednající ve vzájemné dohodě za účelem spáchání jednoho či více závažných trestných činů či trestných činů stanovených v souladu s touto Úmluvou za účelem získání přímého či nepřímého, či jiného hmotného úspěchu.¹⁹ Lze než s uvedeným názorem souhlasit, neboť při porovnání definice organizované zločinecké skupiny v našem trestním zákoníku a ve zmíněném ustanovení Úmluvy OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu, při současném vzetí v úvahu výsledků studie Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, je zřejmé, že pokud by byl pojem organizované zločinecké skupiny definován výstižněji, znamenalo by to mnohem lepší vyjádření typových znaků tohoto škodlivého jevu, který je žádoucí kriminalizovat. Současná právní úprava nevystihuje některé škodlivé druhy jednání tak, jak je obsahuje definice pojmu organizované zločinecké skupiny v Úmluvě OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu.

1.1.3 Organizovaná skupina

Další pojem, který je třeba zmínit, je organizovaná skupina. Na první pohled tento pojem splývá s nově zavedeným označením pro dřívější zločinné spolčení, tedy s již shora zmiňovanou organizovanou zločineckou skupinou, avšak jde o zcela jiné instituty. Pod pojmem organizovaná skupina rozumíme

¹⁸ Cejp, M.: Obrana proti ohrožení společnosti závažnými formami trestné činnosti, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha 2009, str. 78

¹⁹ Coufalová, B.: Hmotněprávní instituty pro boj s organizovaným zločinem podle nového zákoníku, Bulletin advokacie 10/2009, str. 83

sdužení více osob, mezi nimiž je provedena určitá dělba úkolů, vyznačující se plánovitostí a koordinovaností činností. Oproti organizované zločinecké skupině je zde úroveň a kvalita plánování a koordinace činností nižší a méně nebezpečnější než u organizované zločinecké skupiny. Není zde naplněn ani znak trvalejšího charakteru ani zde není taková pevnost a provázání vztahu členů, které je charakteristické pro organizovanou zločineckou skupinu.²⁰ Dále je charakteristické, že vyvíjená trestná činnost nemá „podnikatelský“ charakter, bezprostředně poškozuje oběti z řad jednotlivců i institucí, neprodukuje systematicky nabídku zboží či služeb. Nejsou pro ni charakteristické ani rozvinuté doprovodné krycí a zabezpečovací činnosti. Jak uvádí M.Cejp, takové skupiny sice mohou páchat trestnou činnost organizovaným způsobem (ve spolupráci členů), ale neměly by být do oblasti organizovaného zločinu zařazovány a jako typický příklad uvádí skupiny kapsářů.²¹

Z pohledu právního má pojem organizované skupiny další význam zejména ve smyslu ustanovení § 42 písm. o) tedy jako přitěžující okolnost, ke které přihlíží soud při svém rozhodování o uložení trestu pachateli a zároveň se jedná o okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby v kvalifikovaných skutkových podstatách jako např. § 175 odst. 2 písm. a) trestního zákoníku.

K organizovanému zločinu bývají přiřazovány někdy i gangy, nicméně M. Cejp je označuje spíše jako jednodušší vývojovou formu, případně jeden ze zdrojů organizovaného zločinu, ať už s poukazem na jejich nižší stupeň organizovanosti, menší stabilitu či skutečnost, že příslušnost k určitému gangu bývá v daném prostředí veřejně přiznávána, prostřednictvím různých symbolů dokonce i manifestována, což představuje rozdíl od přísné konspirace organizovaného zločinu.²²

1.1.4 Typy organizované kriminality

Mafiánský typ

Jedná se dle Němce²³ o klasický typ organizované kriminality. Je založen na osobních vztazích v máfii, na nadřízenosti a podřízenosti. Existuje zde nejen konspirativní charakter kriminální organizace, ale i jasné a přímočaré řízení. Typickým znakem je mafiánské chování, které znamená „....být uznávaný, být

²⁰ Chmelík, J., Hájek P., Nečas S.: Úvod do hospodářské kriminality, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, str. 56

²¹ Cejp, M. a kol.: Organizovaný zločin v České republice III., Institut pro kriminologii a sociální prevenci Praha 2004, str. 26

²² blíže viz Cejp, M. a kol.: Organizovaný zločin v České republice III., Institut pro kriminologii a sociální prevenci Praha 2004, str. 26 a násl.

²³ Němec, M.: Mafie a zločinecké gangy, EUROUNION Praha, s.r.o., 2003, str. 116

mužem cti, být schopen pomstít vlastními silami každou urážku své osoby a všeho, co se jí týká, být schopen jakýmkoliv způsobem zneuctit nepřítele“. Mafie tvrdí, že s výjimkou lidí náležejících k opravdové spodině společnosti mají všichni členové společnosti jaksi přirozeně nárok na určitou dávku cti a vážnosti. Být mužem na území mafie znamená stavět na odív ostatních lidí hrdost a sebevědomí, být připraven reagovat rychle a účinně, pokud by cokoliv na společenském jevišti ohrozilo čest jednotlivce nebo rodiny.²⁴

Moderní (manažersko – podnikatelský) typ

Jedná se o vyšší typ organizovaného zločinu než předchozí typ mafiánský. Založen je na funkčních vztazích, používá podstatně sofistikovanější postupy než mafiánský typ a pouze výjimečně se uchyluje k násilí. Tento typ organizovaného zločinu páchají dle Němce zásadně podnikatelé, kteří navenek vystupují jako solidní obchodní partneři, chodí vždy pečlivě oblečeni a upraveni, používají pouze luxusní vozy vybraných značek a zásadně se nejen na veřejnosti, ale ani na místech běžné veřejnosti nepřístupných, nesnižují k tomu, aby osobně jednali s policií známými gangstery. Služeb různých gangsterů používají hojně, ale k dojednání konkrétních „špinavých akcí“ si platí konkrétní osoby, které většinou nejsou nejen v managementu mafiánské organizace nového typu, ale ani řadovými členy či zaměstnanci takové organizace, čímž vytváří dojem zcela čistého a na „oko“ průhledného podnikání. Řada těchto rádoby „počestných“ zločinců vystupujících navenek v „nejlepším“ světle se ráda ukazuje na různých oslavách, banketech a rautech pořádaných vlivnými politiky, záměrně se s nimi nechá fotografovat, čehož pak dále zneužívají v obchodním a dalším styku a nabízejí dalším podnikatelům seznámení s těmito vlivnými osobami.²⁵

1.1.5 Nejrozšířenější oblasti kriminality vyskytující se v organizované formě

Institut pro kriminologii a sociální prevenci již od roku 1993 pravidelně sestavuje odhad nejrozšířenějších aktivit organizovaného zločinu na území České republiky. V rámci této studie je sledováno cca. 35 nejrozšířenějších kriminálních aktivit, nejedná se tedy o výčet kompletní, přesto poskytuje velmi dobrou představu o těchto činnostech a jejich rozšíření v rámci organizovaného zločinu na území České republiky. Na základě studie z roku 2004²⁶, hodnotili její autoři zastoupení jednotlivých forem trestné činnosti v rámci třech hlavních skupin

²⁴Němec, M.: Mafie a zločinecké gangy, EUROUNION Praha, s.r.o., 2003, str. 116

²⁵ Němec, M.: Mafie a zločinecké gangy, EUROUNION Praha, s.r.o., 2003, str. 118 a násl.

²⁶ Cejp, M a kol.: Organizovaný zločin v České republice III, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, str.36 a násl.

podle vyjádření a poznatků expertní skupiny. Tento seznam také prodělal další aktualizaci, byl doplněn o nově se vyskytující typy trestné činnosti objevující se v organizované formě, a naopak z něj byly vyřazeny ty aktivity, které se opakovaně ukazují jako méně významné, nebo byly charakteristické pouze pro určité omezené období. Došlo tak k vyřazení např. lichvy a podvodů souvisejících s procesem privatizace, podvody související se soukromým podnikáním. Nově bylo doplněno padělání CD a dalších mediálních nosičů, převody akcií bez vědomí majitelů, vylákání peněz se slibem jejich velkého zhodnocení, obchod s radioaktivním materiálem, nelegální vývoz a dovoz nebezpečných odpadů. Do první skupiny nejrozšířenějších aktivit organizovaného zločinu patří po celou dobu sledování krádeže automobilů a organizování prostituce, dále pak byla do této skupiny zařazena i výroba, pašování a distribuce drog, která se zároveň stala jednou z aktivit nejrozšířenějších, dále sem patří organizování nelegální migrace, překupnictví odcizených předmětů a to i přesto, že překupnictví patří k činnostem, jimiž si skupiny zajišťují realizaci zisku také z jiných aktivit. Mezi nejrozšířenější aktivity dále řadíme daňové podvody. Do druhé skupiny silně rozšířených kriminálních aktivit páchaných organizovanými skupinami řadíme padělání CD a nelegální kopírování mediálních nosičů, vydírání a vybírání poplatků za ochranu zejména ukrajinskými a ruskými skupinami. V době vypracování studie patřili mezi silně rozšířené formy trestné činnosti páchané organizovanými skupinami také celní podvody, které však se vstupem České republiky do Evropské unie a změně celních předpisů výrazně ustoupily. Do této skupiny pak lze dále zařadit zakládání fiktivních firem, krádeže uměleckých předmětů, nezákonné vymáhání dluhů a konečně dlouhodobě klesající krádeže vloupáním do bytů, chat, obchodů a skladů. Dle expertů lze mezi silně rozšířené aktivity také zahrnout bankovní podvody a praní peněz, za zmínku také stojí vylákání peněz se slibem jejich velkého zhodnocení. Konečně do skupiny průměrně rozšířených aktivit byly autory studie zařazeny ty aktivity, které uvedlo mezi 50 - 60 % dotázaných expertů. Sem patří vraždy a ostatní násilné aktivity, další podpurná aktivita, korupce, padělání dokumentů, šeků, peněz, mincí, které lze většinou považovat rovněž za „podpurnou“ aktivitu, obchodování se zbraněmi a výbušninami, bankovní loupeže a rovněž hazardní hry.

1.2 Exkurz do historie organizovaného zločinu u nás a ve světě

Kořeny organizovaného zločinu některých evropských zemí a na území dnešních Spojených států amerických sahají až do sedmnáctého století, kdy

začaly vznikat hierarchicky organizované tajné skupiny, často pokrevně spřízněné, které nebyly přístupné nikomu jinému než svým členům. Ještě starší zmínky o organizovaném zločinu lze vysledovat v asijských zemích jako je Čína a Japonsko. Tyto skupiny měly vlastní statuty, sankční systémy proti nedisciplinovanosti jejich členů, vlastní soudnictví a také skrytá poznávací znamení. Za úplně první formy organizovaného zločinu lze považovat skupiny pirátů, kteří obchodovali s kradeným zbožím a naplňovali tak snahu dosažení zisku plynoucího z páchané činnosti, včetně dalších atributů typických pro organizované skupiny. V devatenáctém století došlo k dalšímu rozmachu organizovaných skupin a rozšíření jejich aktivit na prostituci, vydírání, krádeže a hazard, vázaných na obydlování tzv. divokého západu dnešních Spojených států amerických. V městských aglomeracích Spojených států došlo ve stejné době k rozvoji prvních kriminálních skupin, jejichž hlavním pojítkem byla příslušnost k národnostní menšině emigrantů, známe tak irské "The Bowery Boys" nebo "O'Connell's Guards", případně italskou "La Mano Nera". M. Němec uvádí, že mnohé spolky měly až do 19. století za cíl nastolení sociální spravedlnosti a odstranění cizí nadvlády ve své zemi a jen málo z nich se vyznačovalo kriminálními cíli. Od poloviny 19. století do první světové války však původní cíle odpadly a tyto skupiny se začaly zaměřovat na organizovanou trestnou činnost s cílem získat moc a rozšířit svůj kapitál.²⁷

Organizovaný zločin se na našem území rozšířil po roce 1990. Souvisí to především s přechodem k tržní ekonomice, přeměnou politického systému, otevřením hranic atd. Jak uvádí odborná literatura, před tímto datem bychom mohli na našem území nalézt znaky organizovaného zločinu především v rámci šedé a černé ekonomiky, nicméně k žádnému výraznějšímu rozvoji nedošlo.

Po roce 1990 začínají na území České republiky působit četné mezinárodní kriminální skupiny zejména z území bývalého SSSR, Balkánu, Itálie, Asie, a to zejména z Číny a Vietnamu, dále pak ze Středního východu, Subsaharské Afriky a Latinské Ameriky.²⁸ V letech 1990 – 1992 mezinárodní zločin kontroloval více než ¾ organizovaných kriminálních aktivit na našem území a v roce 1993 tvořili Češi zhruba polovinu všech příslušníků skupin organizovaného zločinu.²⁹

²⁷ Němec J.: Organizovaný zločin: Aktuální problémy organizované kriminality a boje proti ní, Naše Vojsko, Praha 1995, str. 13

²⁸ Nožina, M.: Mezinárodní organizovaný zločin v České republice, THEMIS Praha 2003, str. 11

²⁹ Nožina, M.: Mezinárodní organizovaný zločin v České republice, THEMIS Praha 2003, str. 40

Z počátku devadesátých let byl organizovaný zločin považován za importovaný fenomén, a proto projevům organizovaného zločinu majícího český původ nebyla věnována příliš velká pozornost. To, co jsem v úvodu své práce definoval jako organizovaný zločin, bylo v důsledku toho pokládáno za ekonomickou kriminalitu. M. Cejp uvádí jako klasický příklad případ lehkých topných olejů.³⁰

Charakter organizovaného zločinu na našem území se podle výzkumu provedeném v roce 2007 oproti devadesátým létům změnil. Stabilizoval se, rozrostl se a institucionalizoval se. Je v něm méně zjevných násilných projevů, více hospodářské trestné činnosti, podvodů, více korupce. Zvýšila se organizovanost a došlo k rozdělení trhu. Organizovaný zločin používá dokonalejší technické prostředky a využívá více internet. Osoby, které jej řídí, tak činí nepřímě a jsou více ukryté v anonymitě. Dochází k legalizaci zisků v rámci legálního podnikání. Charakteristické pro současný organizovaný zločin jsou dostatečné kontakty, a to v rámci policie a jiných bezpečnostních složek a dále prorůstání do státní správy a větší aktivita v ekonomické sféře. Díky získaným kontaktům mohou organizovaní zločinci veřejně diskreditovat orgány podílející se na odhalení a usvědčení této kriminality, jejich pachatelů a kontaktů.³¹

K nejrozšířenějším formám organizovaného zločinu na území ČR patří: výroba, pašování a distribuce drog; organizování prostitutek a obchod s lidmi; organizování nelegální migrace; praní špinavých peněz; vydírání a vybírání poplatků za ochranu; korupce; padělání; mezinárodní obchod se zbraněmi a výbušninami. Zločinecké organizace působící v České republice jsou obvykle v přímých vazbách na zahraniční a jejich činnost se tak odvíjí od aktuálních trendů mezinárodního organizovaného zločinu.³²

Vzhledem k tomu, že jsem se zmínil o tom, že organizovaný zločin na naše území pronikl „zvenčí“, provedu stručný popis organizovaného zločinu na mezinárodní úrovni a s ohledem na zařazení kapitoly o úpravě odčerpávání výnosů pocházejících z trestné činnosti v Itálii se podrobněji zaměřím na organizovaný zločin typický právě pro Itálii a jeho historii.

³⁰ blíže viz Cejp, M. a kol.: Organizovaný zločin v České republice III., Institut pro kriminologii a sociální prevenci Praha 2004, str. 52

³¹ Cejp, M.: Obrana proti ohrožení společnosti závažnými formami trestné činnosti, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha, 2009, str. 94

³² <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/bezpecnost/ozlocin.html>

1.2.1 Ruská mafie

Postsovětský organizovaný zločin nazývaný též ruská mafie, zaměřující se na širokou škálu aktivit, představuje jednu z nejlépe organizovaných a rychle se rozpínajících kriminálních skupin. Ruský organizovaný zločin lze rozdělit na čtyři typy zločineckých seskupení, jsou jimi: (i) vorovski mir (což je zločinecké podsvětí, klasická kriminální elita), (ii) nomenklatura a teneviki (zkorumpovaní příslušníci mocenských a ekonomických špiček bývalého Sovětského svazu), (iii) brigady a avtoritety (novodobá zločinecká seskupení) a nakonec (iv) čornyje (zločinecké gangy zformované na základě klanového a etnického principu). Tyto všechny typy zločineckých seskupení operují na území bývalého Sovětského svazu a také v zahraničí. M. Nožina s poukazem na americké zdroje uvádí, že tyto postsovětské organizované skupiny působí minimálně ve 44 zemích světa. V rámci Evropské unie páchají potom rozmanitou trestnou činností od prostituce až po složité obchodní transakce se strategickými surovinami, zbraněmi a nukleárními materiály. V oblasti jejich zájmu se nachází i bankovní systém.³³

Na našem území z trestné činnosti ruské mafie převažuje násilná trestná činnost, vybírání výpalného a zavádění tzv. zločineckého patronátu, které spočívá v pravidelném splácení finančního obnosu za dané časové období za ochranu proti jiným vyděračským skupinám a za zajištění bezproblémového podnikání v České republice (donucovacími prostředky k placení je pohrůžka násilím či demonstrativní likvidace obětí). Roste také nelegální migrace a obchod s lidmi, padělání potřebných dokladů, distribuce drog a obchod s radioaktivními materiály. Vysoké příjmy ruské mafii zajišťuje také praní špinavých peněz.

1.2.2 Balkánský organizovaný zločin

Pokud jde o balkánský organizovaný zločin, tak členy organizovaných skupin jsou občané dřívějších republik Jugoslávie a obyvatelé Albánie. Česká republika se stala tranzitní zemí transferu drog. Stalo se tak zejména poté, co vypukl válečný konflikt v bývalé Jugoslávii, předtím totiž byly drogy do západní Evropy převáženy přes Chorvatsko a Slovinsko. V současnosti jsou v souvislosti tzv. Balkánskou cestou ve vztahu k České republice zmiňovány tři směry a dochází zde mimoto k rozvětvení jejich hlavních kanálů.

1.2.3 Asijský organizovaný zločin

Z Asijského organizovaného zločinu působícího na území naší republiky je nezbytné zmínit čínský a vietnamský organizovaný zločin. Pro čínský

³³ Nožina, M.: Mezinárodní organizovaný zločin v České republice, THEMIS Praha 2003, str. 74

organizovaný zločin jsou charakteristické kriminální organizace, které se nazývají triády, které se původně řídily přesnými pravidly, vykonávaly přesně dané ceremoniály a měly striktně hierarchizovanou strukturu. Nově vzniklé organizace se však již k těmto tradicím nehlásí. Členství spočívá na klanovém a krajanském principu. Časté jsou vazby na tzv. tongy, což jsou čínská zájmová sdružení, která z převážné části vykonávají legální činnost a někdy slouží ke krytí zločineckých organizací. Mezi trestné činy spadající pod asijský organizovaný zločin je třeba zařadit rozsáhlé daňové podvody, při kterých tyto organizované skupiny využívají zkorumpovaných státních úředníků státní správy a mezer v zákoně. Opěrnými body asijského zločinu se stávají restaurace, které slouží hojně k praní špinavých peněz získaných nelegální činností (pašování lidí, falšování dokladů, vydírání, únosy, násilné vymáhání pohledávek a prosazování zájmů velkých podnikatelů, včetně nájemných vražd).³⁴

1.2.4 Organizovaný zločin ze Středního východu

Oproti všem předchozím uvedeným skupinám organizovaného zločinu, je pro organizovaný zločin ze Středního východu typické, že zde nenalezneme větší seskupení typu mafie. Neznamena to ale, že by kriminální aktivity byly méně závažné. Pro středovýchodní organizovaný zločin jsou typické skupiny, pro které je charakteristická vysoká mobilita a schopnost regenerace, v případě, kdy se podaří nějakou z nich rozpráshit. Arabské skupiny jsou často ochotné spolupracovat s různými nacionalistickými a nábožensko-extremistickými a teroristickými seskupeními. Tato skutečnost zvyšuje jejich nebezpečnost.³⁵

1.2.5 Organizovaný zločin ze subsaharské Afriky

Organizovaný zločin ze subsaharské Afriky bývá označován jako nigerijská mafie. I přes toto označení jde ovšem o osoby, které pochází z různých států subsaharské Afriky. Typická pro organizovaný zločin z této oblasti je buňka 5-10 lidí. Tyto osoby spojují kmenové a rodinné vazby či pobyt na univerzitě. Pro tyto buňky je typická dělba práce a vnitřní hierarchie. Často spolupracují s domácím podsvětím. Subsaharský organizovaný zločin se zaměřuje zejména na drogovou trestnou činnost. K pašování drog jsou najímáni lidé pro přepravu drog, tzv. kurýři. Pro subsaharský organizovaný zločin je dále typické falšování dokladů a převaděčství. Velmi časté jsou také finanční podvody, při kterých je využívána chamtivost a naivita obětí, které jsou ochotny pro obrovský zisk

³⁴ Nožina, M.: Mezinárodní organizovaný zločin v České republice, THEMIS Praha 2003, str. 209

³⁵ Nožina, M.: Mezinárodní organizovaný zločin v České republice, THEMIS Praha 2003, str. 268

překročit zákon. M. Nožina uvádí, že v řadě zemí světa nigerijská mafie používá např. trik nabízející vysokou provizi za pomoc při vyvezení velkých peněžních částek z Nigérie.³⁶

1.2.6 Jihoamerický organizovaný zločin

Jihoamerický organizovaný zločin se vyznačuje drogovými kartely. V nich dochází ke spojení rysů obchodních nadnárodních korporací se zločineckou činností. V Evropě a USA jsou vytvořeny buňky specializované na transport, skladování a distribuci drog a také na praní špinavých peněz. Buňky mají 10-15 členů a silně hierarchizovanou strukturu řízení. V České republice, jak uvádí M. Nožina, existuje aktivní překladiště latinskoamerického kokainu. V polovině 90. let se stalo letiště Ruzyně jedním z významných center pro nezákonnou přepravu kokainu a jeho distribuci v západní Evropě.³⁷ Lze vzpomenout případ Václava Urbana Novotného, který byl v roce 2001 odsouzen na 14,5 roku odnětí svobody nepodmíněně za pašování a obchod s kokainem. Na podzim roku 1997 odhalili policisté plechovky kávy s 60 kilogramy stoprocentního kokainu v hodnotě 350 milionů korun pocházejícího z Kolumbie. Doposud se jedná o nejvýznamnější rozkrytý případ, který byl kdy v České republice odhalen.

1.2.7 Italská mafie

Pro italský organizovaný zločin se vžil název mafie. P. Arlacchi nicméně uvádí, že mafie je chování a moc, ne formální organizace. Jednat jako mafián znamená zachovávat si čest v rámci pravidel, jejichž součástí je statečnost, mazanost, krutost, loupež a podvod.³⁸ Počátky mafie spadají až do roku 1813, kdy byly zaznamenány praktiky v duchu mafie na půdě sicilského baronství u ozbrojených skupin bránících feudální práva. Šlo o období, kdy velkostatkáři zaměstnávali za tvrdých podmínek sedláky, kteří se proti nim vzbouřili. Mafie pak rychle využila skutečnosti, že situace na Sicílii nebyla příliš přehledná, a ostrovu neoficiálně vládla. Její členové pronikli mezi policejní složky, armádu i vládu a nepohodlné konkurenty zabíjeli. Toto historické období mafie bývá nazýváno tzv. „starou mafií“. Období „nové mafie“ datujeme k počátku 70. let 20. století. Jde o období, kdy příliš silná moc státu a zhoršující se ekonomická situace začaly v Itálii vyvolávat napětí a nespokojenost. Mafie v rámci svého podnikání začala hromadit kapitál, zvýhodňovala své firmy a konkurenční zastráovala a prosperovala. Firmy spjaté s mafií postupně ovládly trh, zejména v oblastech

³⁶ Nožina, M.: Mezinárodní organizovaný zločin v České republice, THEMIS Praha 2003, str. 330

³⁷ Nožina, M.: Mezinárodní organizovaný zločin v České republice, THEMIS Praha 2003, str. 240

³⁸ Arlacchi, P.: Italská mafie a její podnikání, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 2002, str. 17

stavebnictví, autodopravy a turismu.³⁹ Obrovský kapitál potřebný k nákupu zboží, strojů, budov a pracovní síly získávali mafiáni prostřednictvím kdysi osvědčených metod, kterými byly únosy.⁴⁰ Mafiánský podnik si zajistil svou ekonomickou přesilu nad ostatními podniky pomocí určitých „konkurenční výhod“. Jsou jimi:

- 1) zastrašování konkurence,
- 2) mzdová omezení a větší pohyblivost pracovní síly, kterou zaměstnává,
- 3) větší dostupnost finančních zdrojů.

Pokud jde o zastrašování konkurence, tak nemuselo nutně docházet k otevřenému zastrašování nebo výhrůzkám, stačila často jen přítomnost příslušníka mafie a žádný z konkurentů si netroufl podnikat ve stejném odvětví. Pod mzdová omezení spadají především daňové úniky v oblasti sociálního a zdravotního pojištění a neplacení přesčasů. Zaměstnanci jsou nezřídka členové klanu, řadoví zločinci, lidé, které spojují s mafiánským podnikatelem společné zájmy. Také větší dostupnost finančních zdrojů, jakožto třetí konkurenční výhoda, má svou logiku, zdroje pochází z nelegálních mafiánských aktivit a poté jsou přelévány do systému zákonných podnikatelských aktivit.⁴¹

Struktura mafie je založena na rodinné bázi, základem je klan a je uzavřena vůči osobám zvenku. Nejmenší klany mají 5-10 dospělých mužů, středně velké klany 20-30 jedinců a klany velké s výsadním postavením až 70-80 členů.⁴² Mafii lze potom definovat jako množinu různých nezávislých rodinných a příbuzenských seskupení, jejichž vztahy jsou založeny na spolupráci, nebo na soupeření o vládu nad určitou oblastí a o možnost využití lokálních zdrojů.⁴³ Osoby náležející k příslušnému klanu musí respektovat soubor vnitřních pravidel a norem. Klíčovým pravidlem je tzv. omertá – zákon mlčenlivosti a jeho porušení je trestáno smrtí. Útok na jednotlivce je chápán jako útok na celou organizaci, s tím souvisí tzv. vendeta – krevní msta.

V rámci italského organizovaného zločinu rozlišujeme neapolskou La Camorra, sicilskou Mafii, kalabrijskou 'Ndrangheta a také, byť geograficky působící na území Spojených států amerických, ale s italským personálním substrátem, lze zařadit mezi italský organizovaný zločin také La cosa nostra, vyznačující se velmi silnou vazbou na původní organizaci Mafia na území Sicílie.

³⁹ Smolík J., Šmíd T., Vaňura V. a kol.: Organizovaný zločin a jeho ohniska v současném světě, Masarykova univerzita, Brno 2007, str. 32 a násl.

⁴⁰ Arlacchi, P.: Italská mafie a její podnikání, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 2002, str. 93 a násl.

⁴¹ Blíže viz. Arlacchi, P.: Italská mafie a její podnikání, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 2002

⁴² Arlacchi, P.: Italská mafie a její podnikání, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 2002, str. 138

⁴³ <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/bezpecnost>

⁴³ Arlacchi, P.: Italská mafie a její podnikání, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 2002, str. 54

La Camorra má svou základnu v Neapoli. Je organizována v klanech, z nichž mnohé jsou dále rozděleny do menších skupin nebo frakcí. Italské policejní agentury odhadují, že v oblasti Campagnia v Itálii operuje téměř 6.000 členů Camorry. Camorra vznikla kolem roku 1820 jako spolek k ochraně vězňů ve věznici před brutalitou dozorců. Každému novému vězni bylo nabídnuto členství a byl-li přijat, byl pod ochranou spolku. Camorristé byli vyškoleni v krádežích, loupežích, drancování, falešných hrách a vydírání. V polovině 19. století, po zatčení mnohých členů, Camorra zeslábla, ale od konce století patří opět k nejmocnějším skupinám organizované kriminality v jižní Itálii.

Sicilská mafie má svou základnu v Palermu. Sicilské mafiánské rodiny jsou seskupeny v okresech, které jsou kontrolovány provinciálními komisemi. Dále pak působí meziprovinciální komise, která kontroluje jak mezinárodní, tak i domácí činnost sicilské mafie. Italské úřady odhadují, že na Sicílii je asi 5.000 členů sicilské mafie.

’Ndragheta má základnu v Kalábrijské oblasti Itálie. Základní jednotkou ’Ndrangheta je buňka. Buňky jsou seskupeny v oblastech a jsou spravovány kontrolním výborem. Italské úřady odhadují, že v Kalábrii je asi 5.300 členů ’Ndrangheta.

Americká La cosa nostra operuje po celém území USA a má spojení i s ostatními skupinami organizovaného zločinu v USA i jinde. Původní členové La cosa nostry se rekrutovali především z řad italských přistěhovalců ve velkých městech Spojených států amerických a zejména v počátku svých aktivit se podíleli na nelegálním obchodu a pašování zboží právě mezi USA a Itálií. Je organizována v několika regionálních skupinách, známých jako „rodiny“, „brugads“ nebo „borgatas“. Americká La cosa nostra má dle odhadů asi 2.000 členů.⁴⁴

1.3 Definice výnosů z trestné činnosti obecně a pro účely této práce

1.3.1 Pojem výnos z trestné činnosti

Vymezení pojmu výnos z trestné činnosti nalezneme v zák. č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů. V ustanovení § 3 odst. 1 je definován pojem „legalizace výnosů z trestné činnosti“, kterým se pro účely tohoto zákona rozumí „jednání sledující zakrytí nezákonného původu jakékoliv ekonomické výhody vyplývající z trestné činnosti s cílem vzbudit zdání, že jde o

⁴⁴ Němec, M.: Mafie a zločinecké gangy, EUROUNION Praha, s.r.o., 2003, str. 33 a násl.

majetkový prospěch nabytý v souladu se zákonem.....“ Dle zmíněné definice se pojmem výnos z trestné činnosti rozumí ekonomická výhoda vyplývající z trestné činnosti. Nutno podotknout, že zákon č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a o změně a doplnění souvisejících zákonů, který byl právě zákonem č. 253/2008 Sb. zrušen, obsahoval explicitnější definici pojmu výnos z trestné činnosti, když přímo v ustanovení § 1 odst. 2 stanovil, že výnosem podle tohoto zákona se rozumí jakákoliv ekonomická výhoda z jednání, které vykazuje znaky trestného činu, přičemž se za ekonomickou výhodu nepovažoval důsledek nesplnění daňové, poplatkové a jiné obdobné povinnosti vyplývající ze zvláštního zákona.

1.3.2 Legalizace výnosů z trestné činnosti

S pojmem výnosy z trestné činnosti úzce souvisí pojem legalizace výnosů z trestné činnosti běžně označovaný také jako praní špinavých peněz. Jde o jev úzce spojený s organizovaným zločinem, zpočátku zejména s obchodem s drogami, v současné době prakticky se všemi formami organizované kriminality a podílí se na jeho růstu.⁴⁵ Jeho přesná definice je obsažena v zákoně č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, kterým se budu zabývat níže v této práci. Na tomto místě bych však zmínil teorii o třífázovém investování prostředků pocházejících z organizovaného zločinu, neboť legalizace výnosů je až tou nejvyšší fází páčání organizované trestné činnosti a s ní spojenou manipulací se ziskem, získaným tímto protiprávním jednáním.

1.3.3 Fáze praní špinavých peněz

Proces praní špinavých peněz je možné rozčlenit do tří fází: (a) fáze placement, (b) fáze layering a (c) fáze integration.

První fáze se nazývá placement a spočívá v zavedení peněžních prostředků do finančního systému. Zisk je investován do oblasti osobní spotřeby členů a vedení zločineckých organizací (nákup domů, bytů a jejich vybavení, automobilů, šperků, uměleckých děl atp.), přitom ne vždy musí jít o luxusní movitý či nemovitý majetek.⁴⁶ Chmelík do této fáze řadí též investice do samotné zločinecké organizace a do jejího fungování.⁴⁷

⁴⁵ Kuchta J., Nové jevy v hospodářské a finanční kriminalitě, vnitrostátní a evropské aspekty, Masarykova univerzita, 2008, str. 414

⁴⁶ Budka, I., Dvořák, V., Zimmel, V.: Zisk produkovaný organizovaným zločinem, jeho legalizace a opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti. Kriminalistika, 2000, str. 4,

⁴⁷ Chmelík, J., Hájek P., Nečas S.: Úvod do hospodářské kriminality, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, str. 67

Druhá fáze se nazývá layering. Dle Budky a kol.⁴⁸ jde v této fázi o investování do oblasti vybavení a nákladů zločinecké organizace (komerční nemovitosti, dopravní prostředky, spojovací technika, zbraně, technologie, firmy, náklady neinvestičního charakteru - např. pronájmy atp.). Tato druhá fáze spočívá v zahlazování stop nezákonných zisků a očišťování zisků z trestné činnosti a to prostřednictvím různých transakcí, ke kterým jsou používány buď legální subjekty anebo jsou vytvářeny nové společnosti. Důležité je, aby nebylo možné dohledat nezákonnost zisků.

Třetí fáze se nazývá integration a dochází v ní k návratu a legalizaci nezákonně nabytého zisku. Legalizované výnosy se vracejí zpět do země původu a k původnímu majiteli. Zisk, který je předmětem "praní špinavých peněz", a posléze (po vyprání) je investován do legálních podniků.

1.3.4 Oblasti kriminality generující výnosy z trestné činnosti

Predikativními trestnými činy pro praní peněz jsou především: nelegální distribuce drog, pašování, vydírání, požadování výpalného, obchod s „bílým masem“, obchod se „žlutým masem“, podvody, daňové úniky. Některé země používají tzv. seznam predikativních trestných činů pro praní peněz, bohužel v mnoha z nich chybí daňové trestné činy. V České republice je predikativním trestným činem jakýkoliv trestný čin mající výnosy.⁴⁹

Dle studie Institutu pro kriminologii a sociální prevenci z roku 2004 odhaduje Ministerstvo financí průměrný roční výnos z ekonomické kriminality 170 – 180 mld. Kč, z čehož se podle odhadů „vypere“ 80 – 90 mld. Kč.⁵⁰

Vzhledem k tomu, že dle studie Institutu pro kriminologii a sociální prevenci odhalené případy ukazují, na rozdíl od jiných zemí, že většina peněz „praných“ v České republice nepochází z prostituce nebo obchodu s drogami, ale z trestné činnosti hospodářského charakteru jako krácení daní, podvody a pašování⁵¹, zaměřím se dále pouze na trestnou činnost na úseku daní. Dle zkušenosti orgánů praxe, jak uvádí I. Brabcová, lze konstatovat, že nejčastěji dochází k daňovým podvodům v souvislosti s (i) účetní evidencí při podnikání, (ii) privatizací státního majetku a (iii) pohybem osob a majetku přes státní hranice.

⁴⁸ Budka, I., Dvořák, V., Zimmer, V.: Zisk produkovaný organizovaným zločinem, jeho legalizace a opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti. Kriminalistika, 2000, str. 4,

⁴⁹ Zpráva o činnosti FAÚ 1996-2006, http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Zprava_o_cinnosti_1996-2006_CZE_RGB_police_2.0.pdf, str. 7

⁵⁰ Cejp, M. a kol.: Organizovaný zločin v České republice III., Institut pro kriminologii a sociální prevenci Praha 2004, str. 115

⁵¹ Cejp, M. a kol.: Organizovaný zločin v České republice III., Institut pro kriminologii a sociální prevenci Praha 2004, str. 116

Pokud jde o daňové podvody související s účetní evidencí při podnikání, tak lze zmínit daň z příjmů fyzických osob. V tomto případě dochází zejména k záměrnému zkreslování základu daně osob, které jsou samostatně výdělečně činné, nepřiznání některých příjmů vůbec anebo k výrobě z nelegálně získaných surovin a materiálu a následnému prodeji takového zboží bez faktury. V rámci daní z příjmu právnických osob jde pak zejména o snižování hospodářského výsledku s cílem dosáhnout nižšího základu pro výpočet odvodu ze zisku, zkreslování skutečných výsledků hospodaření dané hospodářské jednotky fiktivními dodávkami prací a služeb mezi personálně propojené firmy, vykazování nižších mezd nebo zaměstnávání pracovníků bez pracovní smlouvy, přelévání kapitálu mezi zahraničními společnostmi směrem k nejvýhodnějšímu zdanění, snižování majetku účetní jednotky zamlčením některých dokladů nebo jejich nevystavení s cílem snížit daňový základ pro výpočet daně.⁵²

Pokud jde dále o daňové podvody v souvislosti s pohybem osob a zboží přes hranici, tzn. s celními delikty, dochází k protiprávnímu jednání, která se neřadí pouze do oblasti daňové. Jde velmi často o (i) nepřihlášení zboží k celnímu řízení, (ii) deklaraci jiného druhu zboží anebo záměně podobných druhů zboží.⁵³ Pokud jde o daňové úniky spojené s nelegálně nabytým zbožím, které pochází z nelegálního dovozu, lze jako příklad uvést existenci tajných továren na textil a výroben cigaret na území České republiky. Tak např. v červenci 2003 byla při zátahu celníků na chebském tržišti Dragoun objevena dílna, ve které se kompletovaly cigarety. V této rozsáhlé tržnici celníci objevili i tajnou šicí dílnu a místnost pro vypalování CD disků a kopírování videokazet. Experti oddělení obchodních podvodů a pátrání Generálního ředitelství cel a Asociace textil, oděvy, kůže usuzují na určitý rozsah tajné výroby z vykázaného dovozu různých komponentů používaných při výrobě a rovněž z odhaleného pašování. Experti odhadují, že nelegální dovoz, výroba a prodej textilu připraví ročně státní rozpočet o 10 mld. Kč. U pašovaných zabavených cigaret znamenal daňový únik v roce 2002 přes 70 mld. Kč.

Jako další příklad uvádí shora citovaná studie problém, který představuje vývoz zlata z České republiky. Opět budu citovat statistiku z roku 2002, kdy bylo podle celních deklarací vyvezeno 5 tun surového zlata, za něž byly řádně zaplacený celní poplatky. Dle studie však není možné jednoduše určit zdroj

⁵² Brabcová, I.: Hospodářská kriminalita z pohledu kriminologie, Policejní akademie České republiky, Vydavatelství PA ČR, Praha 2001, str. 34

⁵³ Brabcová, I.: Hospodářská kriminalita z pohledu kriminologie, Policejní akademie České republiky, Vydavatelství PA ČR, Praha 2001, str. 35

tohoto zlata, poněvadž oficiálně bylo dovezeno pouze 1,2 tuny zlata všech typů. Obdobně již v roce 2001 bylo dovezeno 1,4 tuny a vyvezeny byly 4 tuny zlata. Zlato mohlo být na území státu vpašováno - smyslem řádně procleného vývozu je „vyprání“ peněz. Jinou možností je, že zlato fakticky neexistovalo a figurovalo v celních deklaracích fiktivně za účelem získání odpočtu DPH při vývozu. Studie, ale také připouští i další možnost, a tou je i situace, která představuje důsledek rozdílného statistického vykazování, kdy např. dovoz mincovního zlata není v oficiálních statistikách ČSÚ evidován.⁵⁴

1.4 Profil pachatelů organizované kriminality se zaměřením na pachatele hospodářské trestné činnosti

V této části bych se rád krátce věnoval profilu pachatelů organizované kriminality se zaměřením zejména na pachatele hospodářské kriminality. Zúžení popisu profilu pachatelů pouze na pachatele hospodářské činnosti pak vyplývá zejména z faktu, že byť v sobě organizovaný zločin zahrnuje, v závislosti na jejich postavení v hierarchii organizace, pachatele všech typů trestné činnosti, tedy jak majetkové, tak násilné, tato práce je zaměřená na odčerpávání výnosů a ty ve velmi významné míře plynou právě z hospodářské kriminality. Pachatelé hospodářské kriminality se liší od pachatelů násilné, majetkové nebo mravnostní kriminality. Ve většině případů se nejedná o asociální, typicky kriminální živly, které je třeba socializovat v pravém slova smyslu a vštěpovat jim základní prvky, nezbytné pro interakci v sociálním životě.⁵⁵ Jak uvádí Zoubková a spol. osoba pachatele hospodářské kriminality je často sociálně nenápadná, bez narušených sociálních vazeb, „pouze“ s negativním posunem právního vědomí vůči hospodářské soustavě a kázni. Osoba s hrubými antisociálními znaky by se sotva mohla dostat do postavení, které potřebuje ke spáchání trestného činu.⁵⁶

V odborné literatuře nenalezneme vyhraněnou charakteristiku pachatele hospodářské kriminality. Nicméně v této práci již několikrát zmiňovaný Institut pro kriminologii a sociální prevenci na základě provedeného výzkumu provedl následující kategorizaci pachatelů ekonomické kriminality a rozlišuje 5 typů pachatelů⁵⁷:

⁵⁴ Cejp, M. a kol.: Organizovaný zločin v České republice III., Institut pro kriminologii a sociální prevenci Praha 2004, str. 117

⁵⁵ Brabcová I.: Hospodářská kriminalita z pohledu kriminologie, Policejní akademie České republiky, Vydavatelství PA ČR, Praha 2001, str. 25

⁵⁶ Kuchta J., Nové jevy v hospodářské a finanční kriminalitě, Vnitrostátní a evropské aspekty, Masarykova univerzita, Brno 2008, str. 325

⁵⁷ Scheinost, M. a kol.: Výzkum ekonomické kriminality, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha 2004, str. 82 - 93

- a. typ naivního a lehkomyšlného pachatele,
- b. typ pachatele sportovce,
- c. typ bezohledného dobrodruha,
- d. typ pachatele manipulátora,
- e. typ pachatele velikáše.

Domnívám se, že shora uvedená typologie pachatelů hospodářské kriminality je významná, pokud jde o metodiku vyšetřování jimi páchaných trestných činů. Rafinovanost nebo naopak primitivnost způsobů páchaní a jejich chování v průběhu vyšetřování se bude zcela jistě lišit např. u tzv. typu pachatele sportovce, který se trestné činnosti dopouští zpravidla opakovaně. Po odhalení trestnou činností nezapírá, doznává ji a spolupracuje s orgány činnými v trestním řízení a u tzv. typu pachatele manipulátora, jenž je typický pro finanční kriminalitu a který díky svému postavení má moc a příležitost používat nástroje finančního trhu k manipulaci se svěřenými prostředky, nemá kriminální minulost ani vazby na kriminální prostředí.

2 Právní úprava prostředků sloužících k odčerpávání výnosů v trestním právu hmotném

Právními prostředky pro efektivní odčerpávání výnosů pocházejících z trestné činnosti bychom měli rozumět jednotlivá ustanovení souboru právních norem, které se mohou aplikovat na konkrétní případy trestné činnosti a z ní pachatelům plynoucí zisk. Aby mohl být boj s výnosy z trestné činnosti skutečně účinný, je nutné provázat jak instrumenty práva hmotného, zejména zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále také jen „TZ“), tak práva procesního, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (dále také jen „TŘ“) a důsledně uplatňovat za současného využití dalších právních norem, včetně norem správního práva, zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, zákona č. 500/2004 Sb., správního řádu, zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, zákona č. 21/1992 Sb., o bankách, zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a notářské činnosti, zákona č. 254/2000 sb., o auditorech. Vyjma shora uvedených právních předpisů lze uvažovat v rámci legalizace výnosů pocházejících z trestné činnosti rovněž o normách správního práva. Jedná se o normy, které se vztahují zejména k daňovým povinnostem jednotlivých právních

subjektů a následně prováděným daňovým kontrolám, a to v rámci prevence či ověření podezření z přímého či nepřímého napojení na organizovaný zločin a možných pokusů o legalizaci výnosů z trestné činnosti. Toto vše je uvažováno potom v rámci běžného obchodního styku mezi jednotlivými právními osobami, zejména obchodními společnostmi a družstvy, ale i čím dál častěji i mezi jednotlivými neziskovými organizacemi, jako jsou nadace, nadační fondy a obecně prospěšné společnosti, rovněž fyzickými osobami, a následné legalizaci takovýchto zisků v rámci dalších obchodních transakcí či charitativní činnosti. K řešení této problematiky za současné právní úpravy nejvíce přispívá zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu ve spojení se zákonem č. 21/1992 Sb., o bankách, zákonem č. 85/1996 Sb., o advokacii, zákonem č. 358/1992 Sb., o notářích a notářské činnosti a zákonem č. 254/2000 sb., o auditorech, které taxativně stanoví oznamovací povinnosti jednotlivých povinných subjektů.

2.1 Trestný čin „Legalizace výnosů z trestné činnosti“

Trestní zákoník v ustanovení § 216 upravuje trestný čin „Legalizace výnosů z trestné činnosti“ a v § 217 trestný čin „Legalizace výnosů z trestné činnosti z nedbalosti“. Tyto skutkové podstaty promítají závazek České republiky implementovat do národního právního řádu skutkovou podstatu praní špinavých peněz dle Evropské úmluvy o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu (do českého právního řádu začleněno sdělením Ministerstva zahraničních věcí č. 33/1997 Sb.) a dále dle opatření Rady EU na základě článku K3 Smlouvy o Evropské unii o praní špinavých peněz, identifikaci, sledování, zmrazování, zadržení a konfiskaci zisků ze zločinu (CELEX 498X0699).

Trestného činu „Legalizace výnosů z trestné činnosti“ se dopustí ten, kdo zastírá původ nebo jinak usiluje, aby bylo podstatně ztíženo nebo znemožněno zjištění původu

- a) věci nebo jiné majetkové hodnoty, která byla získána trestným činem spáchaným na území České republiky nebo v cizině, nebo jako odměna za něj, nebo
- b) věci nebo jiné majetkové hodnoty, která byla opatřena za věc nebo jinou majetkovou hodnotu uvedenou v písmenu a), nebo kdo jinému spáchání takového činu umožní.

Objektem tohoto trestného činu je zájem na regulérnosti hospodářského života v širokém slova smyslu, zejména zájem na regulérnosti finančního a

kapitálového trhu. Shora uvedené ustanovení obsahuje tři samostatné skutkové podstaty, a to zastření původu nebo znemožnění zjištění původu věci nebo jiné majetkové hodnoty získaných trestnou činností a poslední představuje zvláštní případ účastenství, přičemž tuto skutkovou podstatu lze spáchat nesplněním některých povinností stanovených zákonem č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti.⁵⁸

TZ stanoví sankci odpovídající shora uvedené základní skutkové podstatě trestného činu „Legalizace výnosů z trestné činnosti“ trest odnětí svobody až na čtyři léta, peněžitý trest, zákaz činnosti nebo propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty. Je-li ovšem takový čin spáchán ve vztahu k věci nebo jiné majetkové hodnotě, která pochází z trestného činu, na který zákon stanoví trest mírnější, bude pachatel podle § 216 odst. 1 TZ potrestán tímto trestem mírnějším. Vyšší trestní sazby jsou obsaženy v kvalifikovaných skutkových podstatách zmíněného trestného činu. Tak např. pokud je trestný čin spáchán členem organizované skupiny anebo pokud je spáchán ve vztahu k věci nebo jiné majetkové hodnotě pocházející ze zvlášť závažného zločinu, bude pachatel potrestán trestem odnětí svobody na dvě léta až šest let. Odnětím svobody na tři léta až osm let nebo propadnutím majetku bude dle odst. 4 § 216 TZ pachatel potrestán, spáchá-li tento čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech, nebo spáchá-li takový čin ve vztahu k věci nebo jiné majetkové hodnotě v hodnotě velkého rozsahu, nebo získá-li takovým činem pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu.

Ustanovení § 217 TZ potom upravuje nedbalostní variantu výše uvedeného trestného činu, tzn. trestný čin „Legalizace výnosů z trestné činnosti z nedbalosti“. Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo jinému z nedbalosti umožní zastřít původ nebo zjištění původu věci nebo jiné majetkové hodnoty ve větší hodnotě, která byla získána trestným činem spáchaným na území České republiky nebo v cizině, nebo jako odměna za ně. Trestem za tento nedbalostní trestný čin je trest odnětí svobody až na jeden rok, zákaz činnosti nebo propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty. Přísnější tresty potom opět obsahují jednotlivé kvalifikované skutkové podstaty.

2.2 Tresty sloužící k odčerpání výnosů z trestné činnosti

Tresty jako hmotně právní prostředky k účinnému boji proti legalizaci výnosů z trestné činnosti jsou inkorporovány zejména v TZ, konkrétně

⁵⁸ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Praha: Leges, 2009, str. 625

v ustanovení § 66 TZ – propadnutí majetku, § 67 a násl. TZ – peněžité trest, § 71 TZ - propadnutí náhradní hodnoty, § 70 TZ - trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, § 73 a násl. TZ - zákaz činnosti, a, § 101 TZ - zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty a § 102 TZ - zabránění náhradní majetkové hodnoty⁵⁹.

2.2.1 Trest propadnutí majetku

Pro účely této kapitoly z pohledu významu TZ je stěžejní trest propadnutí majetku, peněžité trest a tresty propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty. Zákaz činnosti, jako jeden z trestů, který lze za legalizaci výnosů z trestné činnosti udělit, může marginálně pomoci k zamezení legalizace zisků, ale k jejich odčerpávání z komplexního hlediska nepřispěje.

Trest propadnutí majetku uvedený v § 66 TZ je jako zákonný nástroj pro reálné odčerpání výnosů neúčinnějším trestem a měl by tak být vnímán i při jeho udělování soudy. Jedná se o velmi přísnou sankci, která má výrazný dopad do majetkové sféry pachatele a zároveň je jednou z výjimek z ústavněprávní ochrany nedotknutelnosti majetku citovanou v čl. 11 zákona č. 2/1992 Sb., Listiny základních práv a svobod. Vzhledem k závažnosti a dopadům tohoto trestu podléhá jeho udělení řadě omezení a lze ho aplikovat pouze na kvalifikované skutkové podstaty nejtěžších trestných činů s výrazným akcentem na hospodářskou trestnou činnost a trestné činy, jejichž motivem bylo zejména získání významného majetkového prospěchu pachatele.

Trest propadnutí majetku lze konkrétně uložit vedle výjimečného trestu, anebo odsuzuje-li se pachatel za zvlášť závažný zločin, jímž pachatel pro sebe nebo pro jiného získal nebo se snažil získat majetkový prospěch a dále za trestné činy, u nichž to trestní zákon ve zvláštní části výslovně dovoluje, a to jako trest samostatný nebo jako trest vedle jiného druhu trestu. Stěžejní je při udělování tohoto trestu posouzení majetkových poměrů pachatele a dopad propadnutí majetku v širším kontextu, tedy i na případné rodinné příslušníky

⁵⁹ Ochranná opatření upravená v § 101 TZ „Zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty“ a § 102 TZ „Zabránění náhradní hodnoty jsou podpůrné hmotně právní prostředky využitelné k boji proti legalizaci výnosů trestné činnosti a parciálně též prostředky, kterými lze v rámci preventivní funkce předcházet takové trestné činnosti, a to s ohledem na skutečnost, že jich lze využít pouze tehdy, v případě zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty, pokud nejde pachatele stíhat nebo odsoudit, dále tehdy ačkoliv byl pachatel uznán vinným, avšak od jeho potrestání soud upustil, vyžaduje-li to bezpečnost lidí nebo majetku, popřípadě společnosti, anebo hrozí nebezpečí, že bude sloužit ke spáchání zvlášť nebezpečných trestných činů, byla-li získána trestným činem nebo jako odměna za něj a nenáleží –li pachateli, nebo byla-li jinou osobou než pachatelem, byť jen z části, nabyta za věc nebo jinou majetkovou hodnotu, kterou pachatel získal trestným činem nebo jako odměnu za něj, nebo kterou pachatel, byť jen z části, nabyt za takovou věc nebo jinou majetkovou hodnotu, pokud hodnota zabírané věci nebo jiné majetkové hodnoty není ve vztahu k hodnotě věci nebo jiné majetkové hodnoty získané pachatelem zanedbatelná, přičemž soud může rozhodnout, že namísto zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty je pachatel povinen pozměnit věc tak, aby jí nebylo možné použít ke společensky nebezpečnému účelu nebo odstranit určité zařízení nebo odstranit na ní značku nebo provést na ní změnu nebo omezit dispozici s ní, to vše za současného stanovení lhůty k takovýmto úkonům a v případě „Zabránění náhradní hodnoty“ pouze tehdy, pokud nelze provést „Zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty z důvodu, že před takovýmto rozhodnutím byla věc nebo jiná majetková hodnota postihnutelná dle § 101 TZ již spotřebována či zcizena.

pachatele, zároveň však i na případné poškozené. Rozdíl oproti předchozí úpravě spočívá v tom, že byl zúžen okruh případů, kdy lze tento druh trestu uložit. Jedná se pouze o zvlášť závažné zločiny.

Trest propadnutí majetku nelze uložit mladistvému, a to ani v případě, že je již výdělečně činný, na rozdíl od peněžitého trestu, a nelze ho také uložit spolu s peněžitým trestem a z logiky věci rovněž spolu s trestem propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, která patří do souboru majetku nebo jeho části, jenž má propadnout. Pokud je trest propadnutí majetku ukládán podle § 66 odst. 1 TZ, jedná se o trest vedlejší, vzhledem k tomu, že může být uložen pouze vedle výjimečného trestu odnětí svobody. Při jeho ukládání vedle výjimečného trestu pak nezáleží na tom, za jaký skutek byl výjimečný trest uložen, na pohnutce spáchání, ani na formě výjimečného trestu a zda je možnost trestu propadnutí majetku uvedena ve zvláštní části trestního zákona. Jedinou omezující podmínkou jeho uložení jsou okolnosti spáchaného trestného činu a poměry pachatele.

Druhou možností jeho uložení je splnění předpokladu, že takový druh trestu je odůvodněn okolnostmi spáchaného trestného činu a poměry pachatele, a pachatel je odsouzen za zvlášť závažný zločin, kterým pachatel získal nebo se snažil získat majetkový prospěch. Výše uvedené podmínky musí být splněny zároveň a trest propadnutí majetku nemusí být uveden v sankci za trestný čin ve zvláštní části TZ.

Dle § 66 odst. 2 TZ lze trest propadnutí majetku uložit jak vedle jiného, s ním slučitelného trestu, tak jako trest samostatný, ale pouze za podmínky, že propadnutí majetku výslovně umožňuje TZ za skutečně naplněnou skutkovou podstatu. Příkladem, kdy může být trest propadnutí majetku uložen jako samostatný trest je např. trestný čin dle § 216 odst. 3 a 4 legalizace výnosů z trestné činnosti.

Při ukládání trestu propadnutí majetku samostatně je nutné splnit podmínku, aby pro dosažení účelu trestu vzhledem k povaze trestného činu a osobě pachatele nebylo třeba uložení jiného trestu. Nicméně vzhledem k závažnosti lze považovat propadnutí majetku i bez uložení dalšího trestu za sankci velmi přísnou a mnohdy dokonce z pohledu společenského za závažnější než ostatní tresty, snad jen s výjimkou trestu nepodmíněného odnětí svobody.

K podstatě trestu propadnutí majetku lze konstatovat, že postihuje buď majetek celý, nebo jeho část, kterou výslovně vymezí soud v rámci odsuzujícího rozsudku. Propadnutí se nevztahuje na prostředky nezbytné pro uspokojení základních životních potřeb odsouzeného a osob, o které je povinen odsouzený

pečovat. Propadnutí majetku se může týkat i pachatelových spoluvlastnických podílů, nikdy však ne spoluvlastnických podílů ostatních spoluvlastníků. V případě společného jmění manželů, tento institut zaniká přímo ze zákona, a to ke dni právní moci rozsudku, jímž byl trest propadnutí majetku uložen.

Pro úplnost je třeba konstatovat, že propadlý majetek přechází na stát, který není klasickým právním nástupcem odsouzeného, jakožto bývalého vlastníka, tudíž nevstupuje do žádných právních vztahů týkajících se předmětného majetku na místo dlužníka, resp. veškeré pohledávky a věcná břemena na propadlém majetku ex lege zanikají dnem právní moci rozsudku, kterým byl odsouzenému udělen trest propadnutí majetku, což ve svém důsledku může mít negativní dopad i na řadu jinak zajištěných věřitelů. Takto nabytý majetek, který přešel na stát, je v další správě organizační složky státu Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, který ho dále pro stát spravuje a to v intencích zákona č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových.

Přes závažnost tohoto trestu je však třeba podotknout, že nemá přímou návaznost na koncepční řešení odčerpávání výnosů z trestné činnosti a zastává roli obecného trestu, který je aplikovatelný na celou škálu závažných trestných činů, jejichž skutkové podstaty nemusí primárně směřovat do hospodářské a majetkové sféry.

2.2.2 Peněžitý trest

Peněžitý trest uvedený v § 67 TZ je důležitou alternativou ke krátkodobému trestu odnětí svobody. Zároveň se jedná o jeden z nejvyužívanějších trestů, který s odnětím svobody není spjat. Peněžitý trest neslouží výhradně k postihu majetkových trestných činů, ale vztahuje se i na ostatní trestné činy. Hlavním cílem tohoto trestu je postihnout majetkový prospěch pachatele plynoucí z trestné činnosti, pokud takový prospěch nelze postihnout jinak, resp. aplikovat na něj jiný, přílehavější trest. Tento trest svou maximální výší, která může být až 36,5 miliónů korun, může být velmi citelným zásahem do majetkových poměrů pachatele a velmi efektivním nástrojem odčerpání nelegálního zisku, je však třeba podotknout, že peněžitý trest může být uložen a vztahovat se i na majetek nepocházející z trestné činnosti.

Podle dřívější úpravy byla maximální výše tohoto trestu 5 miliónů korun. Nově jsou v § 68 TZ zavedeny tzv. denní sazby. Soud v rozhodnutí uvede počet a výši denních sazeb. Důvodová zpráva k TZ se o nich zmiňuje jako o systému

tzv. denních pokut.⁶⁰ Počet denních sazeb soud určí s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu. Výši jedné denní sazby peněžitého trestu stanoví soud se zřetelem k osobním a majetkovým poměrům pachatele a vychází přitom zpravidla z čistého příjmu, který pachatel má nebo by mohl mít průměrně za jeden den. Peněžítý trest se ukládá v denních sazbách a činí nejméně 20 a nejvíce 730 celých denních sazeb. Denní sazba činí nejméně 100 Kč a nejvíce 50 000 Kč. Soud může stanovit, že peněžítý trest bude zaplacen v přiměřených měsíčních splátkách a může také určit, že výhoda splátek peněžitého trestu odpadá, jestliže pachatel nezaplatí dílčí splátku včas.

Peněžítý trest lze také samozřejmě uložit za méně závažnou trestnou činnost, která nesměřovala do hospodářské sféry a jejím cílem nebylo obohacení či získání jiného finančně vyjádřitelného prospěchu. Peněžítý trest tak může být uložen např. i u trestných činů nedbalostních, jako např. trestný čin neoprávněného nakládání s osobními údaji dle § 180 TZ.

Peněžítý trest lze také uložit i za trestné činy, které nemají původně za cíl majetkový prospěch, ale ke kterým pachatel určité finanční prostředky potřebuje a trest by měl plnit preventivní funkci ve vztahu k případnému pokračování v trestné činnosti. V tomto případě je nutné opět přihlédnout k majetkovým poměrům pachatele tak, aby měl případně uložený trest své opodstatnění a zároveň, aby plnil svou již zmiňovanou preventivní funkci.

Tento trest může být uložen jako trest samostatný nebo vedle jiného trestu, v případě, že pachatel úmyslnou trestnou činností získal nebo se snažil získat majetkový prospěch, nebo trestní zákon uložení peněžitého trestu dovoluje nebo je peněžítý trest ukládán za přečin a vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele nepodmíněný trest odnětí svobody současně neukládá. Pro uložení peněžitého trestu jako trestu samostatného je rozhodující, že vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba.

Peněžítý trest, na rozdíl od trestu propadnutí majetku, lze uložit i mladistvému, který však musí být výdělečně činný.

Důležitým atributem peněžního trestu je to, že pro případ, že by ve stanovené lhůtě nebyl vykonán, stanoví soud náhradní trest odnětí svobody až na čtyři léta.

⁶⁰ Důvodová zpráva k TZ str. 43, <http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=4176&d=160515>

Na pachatele, kterému byl uložen peněžitý trest za přečin spáchaný z nedbalosti, se hledí, jako by nebyl odsouzen, jakmile byl trest vykonán nebo bylo od výkonu trestu nebo jeho zbytku pravomocně upuštěno.

2.2.3 Trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty

Trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty uvedený v § 70 TZ je dalším z možných hmotně-právních prostředků pro odčerpávání nelegálních zisků z trestné činnosti. Tento trest se vztahuje na věc, které bylo užito ke spáchání trestného činu, která byla ke spáchání trestného činu určena nebo která byla získána trestným činem a to buď přímo, nebo ve formě odměny, případně byla nabyta za věc, která byla získána trestným činem nebo, jako odměnu za něj. Premisou uložení trestu je vlastnictví věci pachatelem. Vlastnictví takové věci opět přechází na stát.

Primárně trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty slouží jako nástroj pro odnětí věci, která je ve vlastnictví pachatele a která sloužila nebo měla sloužit pro spáchání trestného činu. Pro účely této práce je pak významné ustanovení § 70 písm. c) a d) TZ, které postihuje získání věci nebo jiné majetkové hodnoty pocházející z trestné činnosti ve formě odměny.

Tento trest lze uložit jak samostatně, tak spolu s jiným trestem, a to dokonce i s trestem částečného propadnutí majetku, na rozdíl od ostatních výše uvedených trestů.

2.2.4 Zákaz činnosti

Závěrem je třeba v rámci jednotlivých trestů zmínit rovněž trest upravený v § 73 TZ „Zákaz činnosti“ a trest upravený v § 71 TZ „Propadnutí náhradní hodnoty“. Trest zákazu činnosti je v tomto případě trestem, který má především preventivní charakter ve vztahu k případné další trestné činnosti pachatele. Tento trest dočasně vyřazuje pachatele, aby zastával určitá povolání, funkce či vykonával činnosti, ke kterým je třeba určité povolení nebo které jsou upraveny jinými právními předpisy. Tento trest lze uložit samostatně nebo vedle jiného trestu, a to v délce od jednoho roku do deseti let. Byl-li trest zákazu činnosti vykonán, hledí se na pachatele jako by nebyl odsouzen.

2.2.5 Trest propadnutí náhradní hodnoty

Trest propadnutí náhradní hodnoty je trestem náhradním za trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, a to v případě, že věc nebo jiná majetková hodnota byla pachatelem před uložením trestu zcizena, poškozena, zničena, učiněna neupotřebitelnou nebo zužitkována, zejména spotřebována,

nebo uložení tohoto trestu propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty bylo pachatelem jinak zmařeno.

2.2.6 Komparace vybraných ustanovení zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon a zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Již v předešlých kapitolách této práce jsem naznačil rozdíly nové právní úpravy, tedy určitých ustanovení zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, účinného od 1. 1. 2010 a právní úpravy tomuto zákonu předcházející, tedy zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon. Cílem této podkapitoly je upozornit na rozdíly nové právní úpravy oproti právní úpravě předcházející, a to pokud jde o ustanovení související s tématem této práce.

Pokud jde o boj s organizovaným zločinem, tak v novém trestním zákoníku změny výraznějšího charakteru nenalezneme.

Jak už jsem zmínil na jiném místě této práce, přinesl nový trestní zákoník (dále též NTZ) nový pojem, kterým je organizovaná zločinecká skupina. Nicméně se pojmové znaky této organizované zločinecké skupiny shodují s pojmovými znaky zločinného spolčení, který upravoval zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon (dále též starý trestní zákon či též STZ) v jeho ustanovení § 89 odst. 17. Nově zavedený pojem má lépe odpovídat Úmluvě OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu a naplňuje také požadavek Vídeňského centra OSN pro prevenci mezinárodního zločinu, podle něhož má Úmluva OSN zavést mimo jiné také jednotné terminologické standardy, a je tedy třeba vycházet z jejího autentického textu. B. Coufalová nicméně dodává, že zákonodárce měl věnovat větší pozornost také obsahové stránce tohoto pojmu a poukazuje na úskalí definice tohoto pojmu. Tím je s největší pravděpodobností prokazování vnitřní organizační struktury dané organizace a dále dokazování faktu, že jednotliví členové mají určitým způsobem rozděleny funkce a že v rámci organizace funguje dělba činností. Pokud totiž orgány činné v trestním řízení jednotlivé znaky neprokáží, není možné tento institut použít.⁶¹

Pokud jde o trestný čin „Účasti na zločinecké skupině“, tak novým trestním zákonem byla zpřísněna trestní sazba trestu odnětí svobody v kvalifikované skutkové podstatě v odst. 2 § 361 TZ. Nově horní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody v tomto odstavci činí dvanáct let a je možné uložit též trest propadnutí majetku. Starý trestní zákon stanovoval horní hranici tohoto trestu v ustanovení § 163a odst. 2 na deset let. Trest propadnutí majetku je nyní

⁶¹ Coufalová, B.: Hmotně-právní instituty pro boj s organizovaným zločinem podle nového zákoníku, Bulletin advokacie 10/2009, str. 83

možné uložit též v případě kvalifikované skutkové podstaty ve třetím odstavci zmiňovaného § 361 TZ. Kvalifikované skutkové podstaty tohoto trestného činu jsou dále rozšířeny o spáchání činu ve vztahu k organizované zločinecké skupině určené nebo zaměřené k páčání vlastizrady.

Na ustanovení § 361 TZ navazuje ustanovení § 363, které pojednává o beztrestnosti agenta. Stejně tak jako starý trestní zákoník v ustanovení § 163c, obsahuje i NTZ ustanovení, které zakládá beztrestnost pro policistu plnícího úkoly jako agent, který se účastní činnosti organizované zločinecké skupiny, nebo jako člen organizované skupiny nebo některou takovou skupinu podporuje a dopustí se trestných činů taxativně vyjmenovaných § 363 odst. 2, jestliže se takovýchto činů dopustil s cílem odhalit pachatele trestné činnosti spáchané ve prospěch organizované zločinecké skupiny. Právní úprava týkající se beztrestnosti agenta nicméně nikterak nelegalizuje činnost agenta „provokátéra“, neboť ohledně trestného činu účasti na organizované zločinecké skupině a ohledně předmětných taxativně vyjmenovaných trestných činů se agent nestává beztrestným, pokud organizovanou zločineckou skupinu založil nebo zosnoval.⁶²

Změny doznala v novém trestním zákoníku též úprava skutkové podstaty trestného činu „Legalizace výnosů z trestné činnosti“. Znění této skutkové podstaty bylo upraveno tak, aby se tento trestný čin vztahoval nejen na věc nebo jinou majetkovou hodnotu získanou trestným činem spáchaným v České republice, ale i na věc nebo jinou majetkovou hodnotu získanou trestným činem v cizině. Sazba u základní skutkové podstaty trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti byla upravena v základní skutkové podstatě až na čtyři roky, a to v souladu s článkem 2 Rámcového rozhodnutí Rady ze dne 26. června 2001 o praní špinavých peněz, identifikaci, vysledování, zmrazení, zajištění a propadnutí nástrojů a výnosů z trestné činnosti, který stanoví, aby za závažné trestné činy vymezené v Úmluvě Rady Evropy z roku 1990 o praní špinavých peněz, vysledování, zajištění a propadnutí výnosů z trestné činnosti bylo možné uložit trest odnětí svobody s horní hranicí sazby nejméně čtyři roky. Vzhledem k tomu, že však taková věc nebo výnos může pocházet z trestného činu, na který zákon stanoví trest mírnější, bylo stanoveno, že bude-li takový čin spáchan „ve vztahu k věci, která pochází z trestného činu, na který zákon stanoví trest mírnější, bude potrestán oním trestem mírnějším“.⁶³ Novým trestním zákonem

⁶² Coufalová, B.: Hmotně-právní instituty pro boj s organizovaným zločinem podle nového zákoníku, Bulletin advokacie 10/2009, str. 83

⁶³ důvodová zpráva k TZ

byly upraveny i výše trestných sazeb u kvalifikovaných skutkových podstat.⁶⁴ Nový trestní zákon nově zakotvuje v ustanovení § 217 trestný čin „Legalizace výnosů z trestné činnosti z nedbalosti“. Jedná se o nedbalostní variantu trestného činu „Legalizace výnosů z trestné činnosti“.

Změny, které přináší nový trestní zákon ohledně druhů trestů, které jsem zmiňoval výše, jsou následující.

U trestu propadnutí majetku upraveného v § 66 NTZ došlo ke zúžení okruhu případů, kdy je možné jej uložit, a to na zvlášť závažné zločiny a potom také byl rozšířen počet skutkových podstat, u kterých je výslovně dovoleno tento druh trestu uložit.

U peněžitého trestu je v novém trestním zákoníku upravena výměra trestu formou tzv. denních pokut. Jejich výše je určována vzhledem k majetkovým poměrům a čistému příjmu pachatele a svou zejména časovou intenzitou má efektivnější dopad, jedná se o posun vůči znění starého trestního zákoníku, které zmiňuje platby měsíční. O těchto pokutách je podrobně pojednáno na jiném místě této práce, proto se jimi nebudu v této části blíže zabývat. Nově je také stanovena maximální výše tohoto trestu, která může být až 36,5 miliónů korun, přičemž podle úpravy starého trestního zákoníku činila maximální výše 5 milionů korun. Nový trestní zákon zvýšil také sazbu náhradního trestu odnětí svobody pro případ, že by ve stanovené lhůtě nebyl peněžitý trest vykonán, a to až na čtyři léta. Podle starého trestního zákona činila maximální sazba dvě léta.

2.3 Právní úprava prostředků sloužících k odčerpávání výnosů v zákonech speciálních

Úprava TZ, jak již bylo zmíněno, je pouze úpravou dílčí a pro účinné použití všech nástrojů odčerpávání výnosů pocházejících z trestné činnosti je třeba rovněž účinně aplikovat zákony speciální, které výrazně pomáhají k potírání legalizace nebo naopak přispívají k jejímu odhalování, mají tak funkci preventivní a částečně represivní. Zejména se jedná o zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a zákon č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti. Oba tyto zákony byly do českého právního řádu inkorporovány v návaznosti na harmonizaci českého právního řádu s právním řádem Evropské unie, za účelem efektivnějšího boje proti organizovanému zločinu jako takovému a zároveň znesnadnění přílivu prostředků plynoucích z organizovaného zločinu do standardních ekonomik.

⁶⁴ viz. § 216 odst. 2,3 a 4

Nutnost harmonizace evropských právních úprav hodně přispěla k efektivnějšímu využití právních prostředků a zefektivnila boj proti organizovanému zločinu, který při legalizaci svých výnosů nerespektuje geopolitická teritoria a mnohdy se trestná činnost a následující pokusy o legalizaci výnosů z ní plynoucí odehrávají v jiných zemích Evropské unie, případně i mimo ni. Dalším důležitým faktorem je zapojení dalších orgánů státní správy do boje s organizovaným zločinem, jeho potíráním a odčerpáváním výnosů z něj plynoucích. Především ministerstvo financí a další orgány jako například celní správa, které nejsou primárně činné v trestním řízení, získávají další pravomoci. Takové kompetence samozřejmě rozšiřují záběr boje s legalizací výnosů z trestné činnosti a jsou zefektivněním postupů a závěrů, které však kladou vysoké požadavky na systematickou výměnu informací, koordinaci činností a management jednotlivých orgánů při sledování jednoho cíle. To se zatím bohužel jeví jako největší slabina takto nastaveného systému.

2.3.1 Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu

Významným prostředkem preventivního charakteru je také již zmiňovaný zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu (dále jen „zákon o opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti“), který ruší a nahrazuje původní zákon č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu (dále jen „původní úprava legalizace výnosů z trestné činnosti“). Důležitost této právní normy spočívá zejména v přímém zpracování předpisů EU a v návaznosti na přímo použitelné předpisy EU, které tuto materii ošetřují, také další rozšíření opatření, která vychází z původní úpravy legalizaci výnosů z trestné činnosti. Zákon o opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti upravuje jednak některá opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu a dále pak některá práva a povinnosti fyzických a právnických osob při uplatňování těchto opatření. Účelem je zabránění zneužívání finančního systému k legalizaci výnosů z trestné činnosti a k financování terorismu a vytvoření podmínek pro odhalování takového jednání.

Jak jsem již uvedl na začátku, zákon opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti má zejména preventivní charakter. Vymezuje subjekty, které mají za povinnost aktivně sledovat tzv. podezřelé obchody definované v § 6 zákona o opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti, jejichž hlavním

motivem by mohl být pokus o legalizaci výnosů z trestné činnosti, případně financování terorismu.

Konkrétně rozumí zákon o opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti, podezřelým obchodem obchod uskutečněný za okolností vyvolávajících podezření ze snahy o legalizaci výnosů z trestné činnosti nebo podezření, že v obchodu užitá prostředky jsou určeny k financování terorismu, anebo jiná skutečnost, která by mohla takovému podezření nasvědčovat, a to pokud například:

- a) klient provádí výběry nebo převody na jiné účty bezprostředně po hotovostních vkladech,
- b) během jednoho dne nebo ve dnech bezprostředně následujících uskuteční klient nápadně více peněžních operací, než je pro jeho činnost obvyklé,
- c) počet účtů zřizovaných klientem je ve zjevném nepoměru k předmětu jeho podnikatelské činnosti nebo jeho majetkovým poměrům,
- d) klient provádí převody majetku, které zjevně nemají ekonomický důvod,
- e) prostředky, s nimiž klient nakládá, zjevně neodpovídají povaze nebo rozsahu jeho podnikatelské činnosti nebo jeho majetkovým poměrům,
- f) účet je využíván v rozporu s účelem, pro který byl zřízen,
- g) klient vykonává činnosti, které mohou napomáhat zastření jeho totožnosti nebo zastření totožnosti skutečného majitele,
- h) klientem nebo skutečným majitelem je osoba ze státu, který nedostatečně nebo vůbec neuplatňuje opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, nebo
- i) povinná osoba má pochybnosti o pravdivosti získaných identifikačních údajů o klientovi.

Podezřelým je obchod dále pak vždy, pokud:

- a) klientem nebo skutečným majitelem je osoba, vůči níž Česká republika uplatňuje mezinárodní sankce podle zákona o provádění mezinárodních sankcí,
- b) předmětem obchodu je nebo má být zboží nebo služby, vůči nimž Česká republika uplatňuje sankce podle zákona o provádění mezinárodních sankcí, nebo
- c) klient se odmítá podrobit kontrole nebo odmítá uvést identifikační

údaje osoby, za kterou jedná.

Legalizací výnosů z trestné činnosti se dle shora zmíněného zákona rozumí jednání sledující zakrytí nezákonného původu jakékoliv ekonomické výhody vyplývající z trestné činnosti s cílem vzbudit zdání, že jde o majetkový prospěch nabytý v souladu se zákonem. Uvedené jednání spočívá například:

- a) v přeměně nebo převodu majetku s vědomím, že pochází z trestné činnosti, za účelem jeho utajení nebo zastření jeho původu nebo za účelem napomáhání osobě, která se účastní páčání takové činnosti, aby unikla právním důsledkům svého jednání,
- b) v utajení nebo zastření skutečné povahy, zdroje, umístění, pohybu majetku nebo nakládání s ním nebo změny práv vztahujících se k majetku s vědomím, že tento majetek pochází z trestné činnosti,
- c) v nabytí, držení, použití majetku nebo nakládání s ním s vědomím, že pochází z trestné činnosti, nebo
- d) ve zločinném spolčení osob nebo jiné formě součinnosti za účelem jednání uvedeného pod písmeny a), b) nebo c).

Vymezení povinných osob je velmi široké, zahrnuje veškeré finanční instituce, stejně jako všechny podnikatele, kteří při výkonu své činnosti přijímají částku vyšší než stanovenou v zákoně o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu⁶⁵. Vymezení je rozšířeno i na notáře⁶⁶, advokáty⁶⁷ a auditory⁶⁸, provozovatele loterijních společností, obchodníky s uměním, použitým zbožím a také na statutární orgány obchodních společností, nadace a nadační fondy, stejně jako na další podnikatele. Zákon nově zmiňuje také tzv. politicky exponovanou osobu, tedy osobu, která zastává významnou veřejnou funkci na celostátní úrovni a má bydliště mimo Českou republiku nebo tuto funkci vykonává mimo Českou republiku.

Část druhá, hlava I. zákona o opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti následně určuje základní povinnosti povinných osob, z nichž nejvýznamnější je povinnost identifikace účastníka obchodu převyšujícího 1.000,- EUR a dále identifikaci klienta při:

- a) podezřelém obchodu,
- b) vzniku obchodního vztahu, kterým se rozumí smluvní vztah mezi povinnou osobou a jinou osobou, jehož účelem je nakládání s

⁶⁵ § 2 odst. 2 písm. d) a e), § 13 odst. 2 písm. a) , c) a d), bod 4 za použití § 28 zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu

⁶⁶ A to zákonem č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti.

⁶⁷ A to zákonem č. 85/1996 Sb., o advokacii.

⁶⁸ A to zákonem č. 254/2000 Sb., o auditorech.

- majetkem této jiné osoby nebo poskytování služeb této jiné osobě, jestliže je při vzniku smluvního vztahu s přihlédnutím ke všem okolnostem zřejmé, že bude obsahovat opakující se plnění,
- c) uzavření smlouvy o účtu, vkladu na vkladní knížce nebo vkladním listu nebo sjednání jiné formy vkladu,
 - d) uzavření smlouvy o nájmu bezpečnostní schránky nebo smlouvy o úschově,
 - e) uzavření smlouvy o životním pojištění, má-li klient právo jednostranně hradit další pojistné nad sjednaný rámec plateb jednorázového nebo běžně placeného pojistného,
 - f) nákupu nebo přijetí kulturních památek, předmětů kulturní hodnoty, použitého zboží nebo zboží bez dokladu o jeho nabytí ke zprostředkování jejich prodeje anebo přijímání věcí do zástavy, nebo
 - g) výplatě zůstatku zrušeného vkladu z vkladní knížky na doručitele.

Další významnou povinností je provedení kontroly klienta. Tuto povinnost má povinná osoba před uskutečněním jednotlivého obchodu⁶⁹ v hodnotě 15 000 EUR nebo vyšší, obchodu, na který se vztahuje povinnost shora zmíněné identifikace podle písm. a) až d), obchodu s politicky exponovanou osobou a dále v době trvání obchodního vztahu. Tato kontrola klienta zahrnuje:

- a) získání informací o účelu a zamýšlené povaze obchodu nebo obchodního vztahu,
- b) zjišťování skutečného majitele, pokud klientem je právnická osoba,
- c) získání informací potřebných pro provádění průběžného sledování obchodního vztahu včetně přezkoumávání obchodů prováděných v průběhu daného vztahu za účelem zjištění, zda uskutečňované obchody jsou v souladu s tím, co povinná osoba ví o klientovi a jeho podnikatelském a rizikovém profilu,
- d) přezkoumávání zdrojů peněžních prostředků.

Klient je povinen poskytnout povinné osobě informace, které jsou k provedení kontroly nezbytné, včetně předložení příslušných dokladů. Povinná osoba může pro účely tohoto zákona pořizovat kopie nebo výpisy z předložených dokladů a zpracovávat takto získané informace k naplnění účelu tohoto zákona.

⁶⁹ Obchodem se rozumí každé jednání povinné osoby s jinou osobou, pokud takové jednání směřuje k nakládání s majetkem této jiné osoby nebo k poskytnutí služby této jiné osobě.

Hlavním cílem zákona je tedy identifikovat účastníka podezřelého obchodu a uchovat jeho data pro případné dohledání v budoucnu, a to až po dobu 10 let, působit na povinné osoby, a to prostřednictvím hrozby pokut plynoucích ze spáchaných správních deliktů⁷⁰, zejména dohlížet na dodržování oznamovací povinnosti v případech podezření z nestandardních obchodů a celkově zvýšit jejich efektivitu při identifikaci takových obchodů či operací. Zároveň má zákon o opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti poměrně velké nároky na samotné instituce, tedy povinné osoby ve smyslu tohoto zákona, ve formě požadavků na implementaci automatizovaných systémů, které by měly samy pracovníky povinných osob, pověřených výkonem těchto povinností, upozorňovat na možné pokusy o legalizaci výnosů z trestné činnosti. Problematicky se však jeví zapojení Finančního analytického útvaru Ministerstva financí namísto orgánů činných v trestním řízení a zároveň výjimky z oznamovací povinnosti, které jsou vymezeny poměrně vágními pojmy ve smyslu průhledné činnosti, či věrného a poctivého obrazu předmětu účetnictví a finanční situace dle § 13 písm. f) bod 3 a 4 č. zákona o opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti.

2.3.2 Zákon č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti

Zákon č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti byl přijat ve snaze o omezení daňových úniků, o racionalizaci peněžního hotovostního oběhu a zvýšením bezpečnosti zúčastněných subjektů, čímž má být působeno i proti praní špinavých peněz.

Zákon č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti upravuje, kdy jsou fyzické i právnické osoby povinny provést platbu bezhotovostně prostřednictvím banky nebo pobočky zahraniční banky, nebo spořitelního a úvěrního družstva, nebo provozovatele poštovních služeb formou poštovního poukazu na účet banky a upravuje kontrolu dodržování této povinnosti.

Povinnost provést platbu bezhotovostně se v souladu s ustanovením § 3 tohoto zákona vztahuje na platby prováděné (a) navzájem mezi osobami s místem trvalého pobytu, místem pobytu nebo sídlem na území České republiky, pobočkami nebo organizačními složkami zahraničních osob zřízenými na území České republiky, nebo (b) osobami s místem trvalého pobytu, místem pobytu nebo sídlem na území České republiky, pobočkami nebo organizačními složkami zahraničních osob zřízenými na území České republiky ve prospěch osob s

⁷⁰ Míra uložení správních pokut dosahuje až 50 miliónů korun, což lze považovat za velmi vysokou sankci i pro velké finanční ústavy.

místem pobytu nebo sídlem v zahraničí, a to pokud přesahuje výše těchto plateb částku 15.000 EUR. To potom neplatí, jde-li o platbu, která musí být podle zvláštního právního předpisu provedena v hotovosti. K přepočtení platby na měnu EUR se použije směnný kurs devizového trhu vyhlášený Českou národní bankou, který je platný ke dni provedení platby.

Do shora uvedeného limitu se podle zákona č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti započítávají všechny platby v české i cizí měně, provedené tímž poskytovatelem platby témuž příjemci platby v průběhu jednoho kalendářního dne. V souladu s ustanovením § 4 odst. 3 zmíněného zákona, překračuje-li platba limit, je příjemce platby povinen na výzvu poskytovatele platby sdělit bez zbytečného odkladu číslo účtu u peněžního ústavu, na který má být platba poukázána.

Porušení povinnosti provést či přijmout platbu přesahující daný limit je považováno za správní delikt.

2.3.3 Návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

Od konce 70. let se v řadě mezinárodních právních, politických nebo vědeckých dokumentů objevuje požadavek, aby státy svým vnitrostátním právem sankcionovaly právnické osoby za jejich protiprávní jednání zejména v oblasti nejzávažnějších forem protispolečenské činnosti a umožnily mezinárodní spolupráci při jejich postihu v přeshraničních případech. Dokumenty tohoto druhu vznikají zejména na půdě Organizace spojených národů a jejích orgánů a organizací, Rady Evropy, Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj nebo Evropské unie, ale též na vědeckých fórech, např. na světových kongresech Mezinárodní společnosti pro trestní právo (AIDP). Jako příklad tak lze uvést rezoluci XV. Mezinárodního kongresu trestního práva (Rio de Janeiro 1994), která v sekci I. doporučuje sankcionovat právnické osoby za trestné činy proti životnímu prostředí. Právní povaha těchto dokumentů je velmi rozdílná. Řada z nich je závazná a ukládá účastnickým státům povinnost zavést vnitrostátním právem trestněprávní odpovědnost právnických osob a efektivní sankce ukládané právnickým osobám, jiné mají povahu doporučení, resp. nemají vůbec právní charakter.⁷¹ V poslední době je dobře patrný tlak, který je na Českou republiku vyvíjen nejen samotnou Evropskou unií, ale i dalšími mezinárodními organizacemi, jejichž je Česká republika členem, aby byla do českého právního

⁷¹ Obecná část důvodové zprávy k návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim ze dne 23. 4. 2010

řádu inkorporována trestnost právnických osob, protože český stát zůstává jako jeden z vůbec posledních států bez takové úpravy. Stejně tak v rámci Evropské unie patří Česká republika k posledním státům, které nemají implementovány závazky v tomto směru. Požadavek na zakotvení odpovědnosti právnických osob se v rámci Evropské unie nově objevil kromě rámcových rozhodnutí i ve dvou směrnicích, u nichž při neimplementování tohoto požadavku hrozí České republice řízení o porušení Smlouvy o fungování Evropské unie a uložení finanční sankce. V případě neakceptace této povinnosti by pak mohla být Česká republika jedinou členskou zemí bez této úpravy.

Pokud se hovoří o trestnosti právnických osob, mezinárodní dokumenty ani předpisy EU nepožadují implementaci výlučně trestněprávních sankcí, tj. sankcí stanovených trestním zákonem a ukládaných trestním soudem v trestním řízení, ale jejich cílem je rovněž preventivní působení proti páčání tohoto druhu trestné činnosti. Nicméně podotýkám, že téměř všechny členské státy inkorporovaly do svých právních řádů trestní odpovědnost stricto sensu, protože jedině tak lze fakticky plnit požadavky vyplývající z mezinárodních dokumentů o spolupráci. Z pohledu českého práva naplnění účelu odpovědnosti právnických osob bylo uvažováno i o použití čistě správního práva, od této alternativy se však nakonec z důvodů mnoha nedostatků Ministerstvo spravedlnosti jako předkladatel návrhu zákona odklonilo.

Částečně pozměněný Návrh zákona č. 86/2010, ze dne 23. 4. 2010⁷², předložený začátkem prosince 2010 Ministerstvem spravedlnosti k dalšímu projednání vládou ČR, dle důvodové zprávy nepředpokládá trestní odpovědnost právnických osob za všechny trestné činy, ale pouze za trestné činy, k jejichž postihu výslovně zavazují Českou republiku právní předpisy EU nebo u nichž odpovědnost právnických osob vyžadují mezinárodní smlouvy. Trestní odpovědnost také neponesou všechny právnické osoby, ale pouze ty s personálním substrátem ve formě sdružení právnických nebo fyzických osob. Dle ustanovení § 7 odst. 1 písm. a) až d) návrhu zákona nejsou trestně odpovědné Česká republika, Česká národní banka, územní samosprávné celky při výkonu veřejné moci a právnické osoby při výkonu veřejné moci. Koncepce zákona zároveň nevylučuje možnost stíhání fyzické i právnické osoby pro stejnou skutkovou podstatu.

⁷² <http://www.komora.cz/pomahame-vasemu-podnikani/pripominkovani-legislativy-2/nove-materialy-k-pripominkam-1/nove-materialy-k-pripominkam/86-10-navrh-zakona-o-zmene-nekterych-zakonu-v-souvislosti-s-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob-t-23-4-2010.aspx>

Ustanovení § 15 odst. 1 písm. a) až h) vyjmenovává druhy trestů a ochranných opatření, které lze za trestné činy spáchané právnickou osobou uložit. Jedná se o trest zrušení právnické osoby, propadnutí majetku, peněžitý trest, propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, zákaz činnosti, zákaz účasti v zadávacím a koncesním řízení a ve veřejné soutěži, zákaz přijímání dotací a subvencí a zveřejnění rozsudku. Jako ochranné opatření lze ve smyslu odst. 2 uložit zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty. Pro účely této práce dále krátce zmíním pouze tresty mající vztah k jejímu tématu.

Trest propadnutí majetku je upraven v § 17 návrhu zákona a dle odst. 1 soud může uložit tento trest, odsuzuje-li právnickou osobu za zvlášť závažný zločin, kterým pro sebe nebo jiného získala, nebo se snažila získat majetkový prospěch, popřípadě bez podmínek odst. 1 může soud uložit trest propadnutí majetku pouze v případě, že trestní zákoník uložení tohoto trestu za spáchaný zločin dovoluje. Propadnutí majetku postihuje celý majetek právnické osoby nebo tu jeho část, kterou soud určí.

Peněžitý trest je upraven v § 18 a denní sazba peněžitého trestu činí nejméně 1000 Kč a nejvíce 1.000.000 Kč.

Trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty je upraven v § 20 a pro jeho uložení se subsidiárně použijí podmínky stanovené v TZ.

Důvodová zpráva navrhovala nabytí účinnosti zákona dnem 1. ledna 2011, ale tento termín se nepodařilo dodržet, protože k prvnímu projednání návrhu vládou dojde až začátkem roku 2011.

Důvodem zařazení návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim do této práce je zejména fakt, že v mnoha případech by takový zákon mohl sloužit jako účinný prostředek faktického postihu osob, resp. významného zásahu do jejich majetkové sféry, které ačkoliv nejsou personálně s takovou právnickou osobou nijak propojeny, fakticky jí však ovládají a řídí její činnost, čímž se účinně vyhýbají jakýmkoliv trestním postihům vyhrazeným doposud pouze fyzickým osobám, kterým se podrobněji věnuji v kapitole 2.2. Jinými slovy by tato úprava mohla účinně vymýtit institut tzv. „bílých koní“, tedy jednoho z významných odvětví organizované kriminality.

Zároveň je třeba podotknout, že se nejedná o první snahu kodifikovat trestnost právnických osob. První vládní návrh zákona o trestnosti právnických osob a řízení proti nim byl zpracován již v roce 2004, 14. října stejného roku byla zahájena v poslanecké sněmovně rozprava o návrhu zákona v prvním čtení, ale nakonec nebyl tento zákon schválen, viz sněmovní tisk 745, Poslanecké sněmovny PČR ve volebním období 2002 - 2006. Podobná situace se bohužel

opakuje i v současné době. Na základě analýzy a mezinárodního srovnání právní úpravy této problematiky, kterou provedlo ministerstvo vnitra, byl ministryni spravedlnosti, na základě usnesení vlády ČR ze dne 30. listopadu 2009 č. 1451, uložen úkol zpracovat a předložit návrh zákona umožňujícího postih právnických osob za trestné činy do konce května roku 2010, návrh zákona byl připraven týmem pod vedením bývalé ministryně spravedlnosti, JUDr. Kovářové, v daném termínu, ale z důvodu nedostatečné širší politické podpory se stále nedostal k projednání poslaneckou sněmovnou. Je tedy velmi pravděpodobné, že se Česká republika stane jediným členským státem Evropské unie, který nebude mít trestnost právnických osob legislativně upravenou a to i přesto, že tuto prioritu zmínil Návrh programového prohlášení Vlády České republiky ze dne 4. srpna 2010.

3 Důkazní prostředky a úkony používané orgány činnými v trestním řízení při potírání organizované kriminality a při odčerpávání výnosů z trestné činnosti

Pro účely efektivního boje s organizovanou kriminalitou a následně tedy i při odčerpávání výnosů z trestné činnosti lze pochopitelně využít prostředků a metod, které jsou aplikovatelné též u jiných druhů kriminality, avšak autor této práce se rozhodl zmínit především ty z nich, které jsou při vyšetřování organizované kriminality nejefektivnější a zvláště přínosné, protože se jimi reaguje na specifika tohoto druhu kriminality. Specifika organizované kriminality spočívají zejména ve vysokém stupni její utajenosti, sofistikovanosti používaných metod při jejím páchání a vysoké úrovni technického, materiálního a personálního zabezpečení. Orgány činné v trestním řízení často při vyšetřování organizované kriminality narážejí na nedostatek běžných informačních zdrojů pro její odhalení, jedná se např. o nedostatek trestních oznámení, způsobený zejména snahou organizovaného zločinu vystupovat co nejpočetněji, a pokud možno bezkonfliktně vůči svému širšímu okolí, a nevzbuzovat zbytečné podezření nebo neochota případných svědků vypovídat o skutečnostech, kterých byli přímým pozorovatelem. Podnět, který by mohl orgánům činným v trestním řízení páchanou trestnou činnost rozkrýt a objasnit, by musel přijít zevnitř kriminálních organizací, kde však dominuje jednak povinnost zachování mlčenlivosti, tzv. omertá, a také pochopitelně oprávněný strach pachatelů či

svědků se proti organizaci nebo jednotlivým pachatelům postavit. V návaznosti na předchozí považují v rámci komplexnosti této práce a její systematickosti za vhodné uvést a přiblížit rovněž problematiku kajícíků, tzv. „pentiti“, tedy zadržených členů mafiánských skupin, kteří se rozhodli spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení, a kteří významně pomáhají italským vyšetřovatelům při rozkrývání aktivit mafiánských organizací na území Itálie. Prvním z těchto tzv. pentiti a zároveň i jedním z nejdůležitějších byl vrah soudce Giovanni Falconeho, Tommaso Buscetta. Dalším klíčovým faktorem z pohledu této práce je rovněž včasné provedení všech úkonů, tedy aby potřebná opatření k odčerpávání výnosů z trestné činnosti byla provedena jako neodkladná, v co nejranějším stadiu trestního řízení. Byla-li by tato opatření učiněna až v pozdějších stadiích, mohla by být již nadbytečná, neboť pachatel by mohl majetek ukrýt mimo území České republiky nebo převést na spřízněné osoby, a tím pochopitelně výrazně ztížit jeho vyhledání a případné zajištění.

3.1 Domovní prohlídka

Ustanovení § 82 TR stanoví, že domovní prohlídku lze vykonat, je-li důvodné podezření, že v bytě nebo v jiné prostoře sloužící k bydlení nebo v prostorách k nim náležejících (obydlí) je věc nebo osoba důležitá pro trestní řízení, přičemž z těchto důvodů lze vykonat i prohlídku prostor nesloužících k bydlení (jiných prostor) a pozemků, pokud nejsou veřejně přístupné. Domovní prohlídka představuje závažný zásah do nedotknutelnosti obydlí, které zaručuje Listina základních práv a svobod v čl. 12, lze ji tudíž provést pouze za splnění zákonem stanovených podmínek. Domovní prohlídka je dle tohoto ustanovení přípustná jen pro účely trestního řízení, a to na písemný odůvodněný příkaz soudce. Osoba, u které má být provedena domovní prohlídka, prohlídka jiných prostor a pozemku, má povinnost tyto úkony strpět a v případě, že osoba, vůči níž uvedené úkony směřují, provedení takového úkonu neumožní, jsou orgány provádějící úkon oprávněny po předchozí marné výzvě překonat odpor takové osoby nebo jí vytvořenou překážku.

3.2 Zadržení, otevření zásilek, jejich záměna a sledování

V případě, že je k objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení v konkrétní věci nutno zjistit obsah nedoručených poštovních zásilek, jiných zásilek nebo telegramů, upravuje TR v ustanovení § 86 a násl. zadržení, otevření zásilek, jejich záměnu a sledování. V případě, že nastane potřeba zjistit obsah

nedoručených poštovních zásilek z výše uvedených důvodů, nařídí v přípravném řízení státní zástupce, aby je pošta nebo osoba provádějící jejich přepravu vydaly buď státnímu zástupci, nebo policejnímu orgánu. Aniž by bylo vydáno uvedené nařízení, může být přeprava zásilky pozdržena na příkaz policejního orgánu, pokud věc nesnese odkladu a nařízení nelze předem dosáhnout. Policejní orgán je povinen o pozdržení zásilky do 24 hodin vyrozumět státního zástupce. Neobdrží-li pošta nebo osoba provádějící dopravu zásilek v takovém případě do tří dnů nařízení, nesmí dopravu zásilek dále zdržovat.

3.3 Odposlech a záznam telekomunikačního provozu

Je-li vedeno trestní řízení pro zvlášť závažný zločin nebo pro jiný úmyslný trestný čin, k jehož stíhání zavazuje vyhlášená mezinárodní smlouva, může být vydán příkaz k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, a to pokud lze důvodně předpokládat, že jím budou získány významné skutečnosti pro trestní řízení a nelze-li sledovaného účelu dosáhnout jinak nebo bylo-li by jinak jeho dosažení podstatně ztíženo. Odposlech a záznam telekomunikačního provozu provádí pro potřeby všech orgánů činných v trestním řízení Policie České republiky.

3.4 Použití tzv. tajného agenta versus policejní provokace

Je-li vedeno trestní řízení pro zvlášť závažný zločin, pro trestný čin spáchaný ve prospěch organizované zločinecké skupiny, pro trestný čin přijetí úplatku, pro trestný čin podplacení, pro trestný čin nepřímého úplatkářství nebo pro jiný úmyslný trestný čin, k jehož stíhání zavazuje vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, je policejní orgán, pokud jím je útvar Policie České republiky, oprávněn použít agenta. Agentem je příslušník Policie České republiky plnící úkoly uložené mu řídicím policejním orgánem, vystupující zpravidla se zastíráním skutečného účelu své činnosti. Ustanovení § 158e TR umožňuje k zastírání totožnosti agenta:

- a) vytvořit legendu o jiné osobní existenci a osobní údaje vyplývající z této legendy zavést do informačních systémů provozovaných podle zvláštních zákonů,
- b) provádět hospodářské činnosti, k jejichž vykonávání je třeba zvláštní oprávnění, povolení či registrace,
- c) zastírat příslušnost k Policii České republiky,

d) a dále toto ustanovení stanoví podmínky pro použití agenta.

Od použití povoleného zásahu tajného agenta je nezbytně nutné odlišit policejní provokaci. O přípustnosti či nepřípustnosti policejní provokace se vedou na odborné úrovni stále živé diskuse. Policejní provokaci můžeme definovat jako záměrné, aktivní podněcování nebo navádění či jiné iniciování spáchání trestné činnosti druhé osoby, která by jinak protiprávně nejednala⁷³. Jak uvádí Chmelík⁷⁴ definicí policejní provokace, můžeme nalézt celou řadu. Zejména zmiňuje Kratochvílovu definici, podle níž se jedná o utajený postup policie, jehož důsledkem je čin (skutek) spáchaný jinou osobou, jenž se stal předmětem jejího následného trestního stíhání nebo který se takovým stát měl. Další definici, kterou Chmelík uvádí, je definice Vrtěla, který ji definuje jako institut agenta – provokatéra, který aktivně podněcuje nebo navádí jiné osoby ke spáchání trestné činnosti nebo iniciuje spáchání trestného činu s cílem pachatele udat nebo získat jeho doznání.

Zakotvené použití povoleného zásahu tajného agenta v trestním řádu, je koncipováno, jako agent kontrolor. Ten konspirativním, skrytým způsobem sleduje činnost zločinecké organizace a aktivně působí v tomto svém postavení jen v rámci zákonem dovolené činnosti tak, aby si zachoval svou skrytou identitu. V souvislosti s tím, pak Chmelík uvažuje nad tím, kde jsou meze pro zákonnou činnost skrytého agenta, a kde se již může jednat o provokaci. Poukazuje zejména na činnost tajného agenta v souvislosti s předstíraným převodem peněz. Uvádí pak, že pro posouzení této otázky je třeba vycházet z pachatelovy vůle spáchat trestní jednání, tj. zda by se pachatel trestné činnosti dopustil i bez toho, že by byl policií vyprovokován k jejímu spáchání a předstíraný převod tento proces pouze akceleroval, urychlil, tedy že by se trestného činu dopustil, i kdyby byl na druhé straně jiný pachatel.⁷⁵

K zákazu policejní provokace a provokace státních agentů se poprvé vyslovil Evropský soud pro lidská práva v roce 1998.⁷⁶ Touto problematikou se Evropský soud pro lidská práva zabýval poté ještě několikrát⁷⁷. Jeho závěr je nicméně takový, že vyprovokování trestného činu činí trestní řízení definitivně nespravedlivým, a to od samého počátku, a že důkazy získané prostřednictvím policejní provokace nesmí být v trestním řízení použity. Národní právo nesmí

⁷³ Chmelík J., Úvahy k agentu provokatérovi a korunnímu svědkovi, *Kriminalistika*, 1/2005, str. 69

⁷⁴ Chmelík J., Úvahy k agentu provokatérovi a korunnímu svědkovi, *Kriminalistika*, 1/2005, str. 69

⁷⁵ Chmelík J., Úvahy k agentu provokatérovi a korunnímu svědkovi, *Kriminalistika*, 1/2005, str. 70

⁷⁶ Jednalo se o případ Teixeira de Castro proti Portugalsku, č. 25829/94, rozsudek ze dne 9. 6. 1998, Sborník rozsudků a rozhodnutí 1998-IV.

⁷⁷ Viz blíže Nejedlý J., Proč je třeba odmítnout zavedení institutu agenta provokatéra do českého právního řádu, *Trestněprávní revue*, č. 7-8/2009, str.178

takových důkazů v rámci trestního řízení tolerovat a veřejný zájem nemůže jejich použití ospravedlnit, byť by se jednalo o nejzávažnější kriminalitu.

Otázkou policejní provokace se zabýval také Ústavní soud České republiky, který danou problematiku posuzuje jak z pohledu zásady legality, tak i z pohledu spravedlnosti řízení, jedná se např. o nálezy spisová zn. II.ÚS 710/01 ze dne 25.6.2003, nálezy spisová zn. I.ÚS 537/2000 ze dne 27.3.2002, a také nálezy spisová značka III.ÚS 597/99 ze dne 22.6.2000. Pakliže policejní orgány smí v mezích zákona užívat operativně pátrací prostředky, nesmí jejich využívání vyvolat trestnou činnost nebo se jiným způsobem aktivně podílet na utváření skutkového děje tak, aby podněcoval či usměrňoval do té doby neexistující úmysl pachatele daný trestný čin spáchat. Je nepřípustné, aby policejní orgány jako orgány státu naváděly jiného ke spáchání trestné činnosti, posilovaly jeho vůli spáchat trestný čin či mu jakoukoliv formou pomáhaly. Policejní orgány se nesmí na trestné činnosti aktivně samy podílet ve smyslu jejího iniciování, podněcování či rozvíjení. Takové jednání nesmí překračovat určující či podstatný prvek trestného činu.⁷⁸ Policejní orgán prostřednictvím provokace se nemůže podílet na dotváření skutkového děje, zakládající trestný čin, který je pak následně stíhán, a již nemůže takový skutkový děj vytvářet. Odpovědnost za takové jednání v obecné rovině přebírá stát, který v důsledku vlastní protiústavní provokace ztrácí podle ústavních principů, které sám stanovil, oprávnění trestat pachatele takto vyprovokovaného trestného činu. Takový čin pak postrádá materiální znak, tedy v jednání pachatele vyprovokovaného trestného činu schází nebezpečnost činu pro společnost, a takový čin není soudně trestným.⁷⁹

Nejedlý se zákazem policejní provokace, tak jak jej stanovil Evropský soud pro lidská práva a Ústavní soud ČR, zabývá také z pohledu, že tyto zákazy se týkají výhradně provokace organizované státem. Poukazuje však na to, že soukromé provokace, ke kterým nedochází na pokyn či pod kontrolou policie a státních orgánů, zakázána není. Poukázal zejména na to, že Evropský soud pro lidská práva v případě Shannon proti Spojenému království⁸⁰, kdy šlo o to, že se novinář bulvárního periodika vydával za šejka, který zve známého britského herce, aby účinkoval na jeho oslavě v Dubaji, a při té příležitosti ho požádal, zda by mu neobstaral drogy, tak Evropský soud pro lidská práva v této věci naznačil určité rezervy vůči soukromé provokaci v případech, kdy se novináři nadměrně či

⁷⁸Nejedlý J., Proč je třeba odmítnout zavedení institutu agenta provokatéra do českého právního řádu, *Trestněprávní revue*, č. 7-8/2009, str. 179

⁷⁹Chmelík J., Úvahy k agentu provokatérovi a korunnímu svědkovi, *Kriminalistika*, 1/2005, str. 72

⁸⁰Jedná se o případ Shannon proti Spojenému království, rozhodnutí ze dne 6. 4. 2004, ESPL 2004-IV.

systematicky uchylují k provokaci, aniž by byli sami podrobeni trestnímu stíhání, a policie tak de facto těží z takto získaných důkazů. Ve shora uvedeném případě měl novinář provokatér údajně na kontě již 89 úspěšných odsouzení osob, které vyprovokoval, aniž by byl stíhán. Evropskému soudu pro lidská práva to ale nestačilo a shledal stížnost zjevně neopodstatněnou.⁸¹

Zastánci policejní provokace zejména zdůrazňují, že policejní provokace je namířena proti jedincům majícím sklony k páchání trestné činnosti. Odpůrci policejní provokace pak poukazují zejména na to, že označení jednotlivých osob jakožto náchylnějších ke spáchání trestné činnosti, odporuje principu presumpce nevinny. Dále odpůrci namítají obavy ze zneužití tohoto institutu a tu skutečnost, že stát prostřednictvím policejního orgánu by na sebe bral pravomoc rozhodovat, zda určitý fyzický subjekt spáchá či nespáchá trestný čin. Stát by tak nepřípustně zasahoval do volního rozhodování člověka a do jeho práv a svobod.⁸²

4 Instrumenty odčerpávání výnosů z trestné činnosti upravené v hlavě třetí trestního řádu

4.1 Vydání a odnětí věci

Vydání a odnětí věci je upraveno v ustanovení § 78 a 79 TŘ. Podle ustanovení § 78 TŘ je každý, kdo má u sebe věc důležitou pro trestní řízení, povinen ji na vyzvání předložit soudu, státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu a dále pak dle zmíněného ustanovení, je-li nutno pro účely trestního řízení zajistit tuto věc, je povinen ji na vyzvání těmto orgánům vydat. Vyzvání musí obsahovat i upozornění na to, že nevyhoví-li výzvě, může mu být věc odňata, jakož i na jiné následky nevyhovění. K výzvě samotné není potřebný předchozí souhlas státního zástupce nebo příkaz soudu, to ovšem už neplatí o uvedených úkonech. O vydání věci se sepíše protokol. Platí, že povinnost na vyzvání předložit nebo vydat orgánům činným v trestním řízení věc důležitou pro trestní řízení má každý kdo má věc ve své moci (dispozici) tak, že ji přímo on sám může předložit nebo vydat.⁸³ V případě, že věc důležitá pro trestní řízení nebude na vyzvání vydána tím, kdo ji má u sebe, může mu být v souladu s ustanovením § 79 TŘ na příkaz předsedy senátu a v přípravném řízení na příkaz státního zástupce nebo policejního orgánu odňata. Policejní orgán potřebuje k vydání takového příkazu předchozí souhlas státního zástupce. Bez toho souhlasu může být příkaz

⁸¹ Nejedlý J., Proč je třeba odmítnout zavedení institutu agenta provokatéra do českého právního řádu, *Trestněprávní revue*, č. 7-8/2009, str. 180

⁸² Chmelík J., Úvahy k agentu provokatérovi a korunnímu svědkovi, *Kriminalistika*, 1/2005, str. 70

⁸³ SR 72/1998

policejním orgánem vydán jen tehdy, jestliže nelze předchozího souhlasu dosáhnout a věc nesnese odkladu, přičemž věc nesnese odkladu tehdy, když je třeba věc důležitou pro trestní řízení odejmout ihned, neboť např. hrozí její zničení, poškození nebo zašantročení a nemožnost dosáhnout předchozího souhlasu je tu tehdy, když to nebylo možné ani např. telefonicky. Obě posledně zmíněné podmínky musí být splněny současně.⁸⁴

Dále TŘ stanoví, že k odnětí věci se podle možnosti přibere osoba, která není na věci zúčastněna. O vydání a odnětí věci se sepíše protokol, který musí obsahovat též dostatečně přesný popis vydané nebo odňaté věci, který by umožnil určit její totožnost. Popis této věci musí být zaměřen na její individuální charakteristiku, aby nemohla být zaměněna s jinou. O převzetí věci vydá orgán, který úkon provedl, osobě, která věc vydala nebo již byla věc odňata, ihned písemné potvrzení nebo opis protokolu.

4.2 Zajištění peněžních prostředků na účtu u banky

Ustanovení § 79a TŘ upravuje zajištění peněžních prostředků na účtu u banky, je-li toho třeba pro zjištění, zda nedošlo ke spáchání trestného činu. Jde o zákonem stanovený prostředek, který má umožnit prověření, zda nedošlo k trestné činnosti, a zároveň zabránit odčerpání finančních prostředků osobami oprávněnými jimi nakládat, to vše zpravidla v krátkých časových lhůtách za podmínek neodkladného úkonu.⁸⁵ Zajištění peněžních prostředků na účtu u banky je zvláštní formou odnětí věci. Podstatou zajištění peněžních prostředků na účtu u banky ovšem je omezení dispozičního práva majitele účtu k těmto prostředkům, nikoli jejich odejmutí majiteli účtu.⁸⁶ Dle tohoto ustanovení, předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce nebo policejní orgán může rozhodnout o zajištění peněžních prostředků na účtu a případně též peněžních prostředků dodatečně došlých na účet, vztahuje-li se důvod zajištění i na ně, a to v případě, že zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že peněžní prostředky na účtu u banky jsou určeny ke spáchání trestného činu nebo k jeho spáchání byly užity nebo jsou výnosem z trestné činnosti. To samé platí též pro jejich příslušenství.

Vzhledem k tématu této práce se budu zabývat pouze takovou situací, kdy zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že peněžní prostředky na účtu banky jsou výnosem z trestné činnosti. Znamená to, že tyto peněžní prostředky byly

⁸⁴ Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Pury, F.: Trestní řád – komentář – díl I., 4. vydání, Praha: C.H.Beck 2002, str. 473

⁸⁵ rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 479/2007, ze dne 22. 10. 2009

⁸⁶ R 60/1999

získány trestným činem nebo byly nabyty za věci získané trestným činem nebo za věci tvořící odměnu za trestný čin. Právní titul nabytí peněžních prostředků za věci získané trestným činem nebo za věci tvořící odměnu není rozhodný. Stejně tak není rozhodující ani doba získání těchto peněžních prostředků, neboť odměnu za trestný čin jako výnos z trestné činnosti je možné získat jak před jeho spácháním, tak i po spáchání trestného činu. Důležitá je skutečnost, že není nutné, aby šlo jen o peněžní prostředky na účtu obviněného, a to proto, že při objasňování rozsáhlé a závažné trestné činnosti nebo organizované trestné činnosti nelze zejména na počátku přípravného řízení určit přesně podezřelé, přičemž nelze také vyloučit, že peněžní prostředky pocházející z takové trestné činnosti budou umístovány na účty osob, které se bezprostředně na této trestné činnosti nepodílejí.⁸⁷

Policejní orgán k takovému rozhodnutí potřebuje předchozí souhlas státního zástupce. Výjimkou z tohoto pravidla, tzn. bez potřeby předchozího souhlasu, představují naléhavé případy, které nesnesou odkladu, přičemž v takovém případě je policejní orgán povinen do 48 hodin své rozhodnutí předložit státnímu zástupci, který s ním buď vysloví souhlas, nebo je zruší.

V navazujícím odstavci § 79a, tzn. odst. 2 TR je upraven postup zajištění peněžních prostředků na účtu u banky. Shora zmíněné rozhodnutí musí být doručeno bance, která vede účet, a poté, co banka zajištění provedla, i majiteli účtu. V rozhodnutí se uvede bankovní spojení, kterým se rozumí číslo účtu a kód banky, a dále peněžní částka v příslušné měně, na kterou se zajištění vztahuje, přičemž se zajištění vztahuje na peněžní prostředky, které byly na účtu v okamžiku, v němž bylo bance doručeno rozhodnutí, až do výše částky uvedené v rozhodnutí o zajištění a jejího příslušenství. Převyšuje-li částka uvedená v rozhodnutí zůstatek peněžních prostředků na účtu, vztahuje se zajištění i na peněžní prostředky, které na účet dodatečně došly, a to do výše částky uvedené v rozhodnutí, včetně jejího příslušenství. Okamžikem doručení rozhodnutí je zakázána jakákoliv dispozice s peněžními prostředky, které se na účtu nacházejí, až do výše zajištění, s výjimkou výkonu rozhodnutí, a to pokud nestanoví-li orgán činný v trestním řízení jinak. Dále toto ustanovení řeší situaci, kdy existují pohledávky, jež jsou předmětem výkonu soudního nebo správního rozhodnutí. V takovém případě se na úhradu zmíněných pohledávek přednostně použijí peněžní prostředky nedotčené rozhodnutím o zajištění. S peněžními prostředky,

⁸⁷ Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: Trestní řád – komentář – díl I., 4. vydání, Praha: C. H. Beck 2002, str. 477

na které se vztahuje rozhodnutí o zajištění, lze v rámci výkonu rozhodnutí nakládat jen po předchozím souhlasu předsedy senátu a v přípravném řízení státního zástupce s tím, že toto neplatí, je-li výkon rozhodnutí prováděn k uspokojení pohledávky státu. Tímto zákazem nakládat s peněžními prostředky jinak než po předchozím souhlasu soudce reagoval zákonodárce na případy zneužívání ustanovení ohledně možnosti použít zajištěné prostředky na úhradu pohledávek, které jsou předmětem výkonu rozhodnutí, k odčerpání peněžních prostředků ze zajištěného účtu tak, že majitel účtu uznal fiktivní pohledávku (zpravidla v rámci občanského soudního řízení), bylo vydáno příslušné pravomocné rozhodnutí a poté byl nařízen jeho výkon příkázáním pohledávky, čímž byly zajištěné peněžní prostředky z účtu odčerpány.⁸⁸

Zákon upravuje také situaci, kdy zajištění peněžních prostředků na účtu pro účely trestního řízení již není třeba nebo zajištění není třeba ve stanovené výši a stanoví též, že majitel účtu, jehož peněžní prostředky na účtu byly zajištěny, má právo kdykoliv žádat o zrušení nebo omezení zajištění.

Pro úplnost je třeba dodat úpravu obsaženou v ustanovení § 79b, podle které lze rozhodnout o zajištění peněžních prostředků na účtu u spořitelního a úvěrního družstva nebo jiných subjektů, které vedou účet pro jiného, blokaci peněžních prostředků penzijního připojištění se státním příspěvkem, blokaci čerpání finančního úvěru a blokaci finančního pronájmu, a to právě z důvodů, pro které lze zajistit peněžní prostředky na účtu u banky a které jsou uvedeny výše v této práci. Stejně tak pro postup při rozhodování o zajištění a na zrušení nebo omezení zajištění přiměřeně platí to, co jsem uvedl pro zajištění prostředků na účtu u banky.

4.3 Zajištění zaknihovaných cenných papírů

Právní úprava zajištění zaknihovaných cenných papírů je obsažena v ustanovení § 79c TŘ. Toto ustanovení bylo do TŘ zavedeno zákonem č. 265/2001 Sb., a to proto, že zajišťování těchto cenných papírů vytvářelo orgánům činným v trestním řízení zásadní problémy, z důvodu, že na rozdíl od listinných cenných papírů nemají materiální podobu a existují jen jako elektronický záznam na nosiči informací v evidenci vedené na účtech u Střediska cenných papírů, České národní banky nebo jiné právnické osoby, která vede takovou evidenci.⁸⁹

⁸⁸ Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: Trestní řád – komentář – díl I., 4. vydání, Praha: C. H. Beck 2002, str. 479

⁸⁹ Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: Trestní řád – komentář – díl I., 4. vydání, Praha: C. H. Beck 2002, str. 488

Rozhodne-li předseda senátu nebo v přípravném řízení státní zástupce o zajištění zaknihovaných cenných papírů, osoba oprávněná k vedení evidence investičních nástrojů podle zvláštního zákona nebo Česká národní banka zřídí jejich majiteli zvláštní účet, na kterém tyto cenné papíry vede.

Zde je třeba poukázat na rozdíl oproti právní úpravě zajištění prostředků na účtu u banky, a to konkrétně ustanovení § 79a odst. 1 TŘ, podle něhož rozhoduje o zajištění peněžních prostředků na účtu u banky mj. také policie, přestože k takovému rozhodnutí potřebuje předchozí souhlas státního zástupce. O zajištění zaknihovaných cenných papírů může rozhodnout pouze předseda senátu nebo v přípravném řízení státní zástupce. Policejní orgán může o zajištění zaknihovaných cenných papírů rozhodnout pouze v naléhavých případech, které nesnesou odkladu. Do 48 hodin je povinen ovšem své rozhodnutí předložit státnímu zástupci, který s ním buď vysloví souhlas, nebo je zruší.

Doručení rozhodnutí o zajištění má takový účinek, že se zakazuje nakládání s cennými papíry, na které se zajištění vztahuje. Orgán činný v trestním řízení může podle povahy a okolností trestného činu, pro který se vede trestní stíhání, v rozhodnutí stanovit, že v důsledku zajištění zaknihovaných cenných papírů nelze vykonávat i další práva.

Na důvody rozhodnutí o zajištění zaknihovaných cenných papírů, na postup při rozhodování o zajištění a na zrušení nebo omezení zajištění se přiměřeně opět užije to, co jsem popsal již u zajištění prostředků na účtu u banky.

4.4 Zajištění nemovitosti

Nasvědčují-li zjištěné skutečnosti tomu, že nemovitost je určena ke spáchání trestného činu nebo k jeho spáchání byla užita, nebo je výnosem z trestné činnosti, může předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce nebo policejní orgán v souladu s ustanovením § 79 TŘ rozhodnout o zajištění takové nemovitosti. Policejní orgán k takovému rozhodnutí potřebuje předchozí souhlas státního zástupce. Stejně jako u předchozích popisovaných druhů zajištění není třeba předchozího souhlasu státního zástupce v naléhavých případech, které nesnesou odkladu a opět i zde platí, že policejní orgán je v takovém případě povinen do 48 hodin své rozhodnutí předložit státnímu zástupci, který s ním buď vysloví souhlas, nebo je zruší. Proti rozhodnutí o zajištění nemovitosti je přípustná stížnost.

Obsahem usnesení o zajištění nemovitosti je udělení zákazu vlastníkovu nemovitosti, aby nakládal s nemovitostí uvedenou v usnesení. Zejména se

vlastníkovi nemovitosti zakáže, aby po oznámení usnesení nemovitost převedl na někoho jiného nebo ji zatížil a uloží se mu, aby předsedovi senátu a v přípravném řízení státnímu zástupci do 15 dnů od oznámení usnesení sdělil, zda a kdo má k nemovitosti předkupní nebo jiné právo. Současně je vlastník nemovitosti poučen o tom, že jinak odpovídá za škodu tím způsobenou. Opis usnesení o zajištění zašle příslušný orgán příslušnému katastrálnímu úřadu. Pravomocné usnesení o zajištění nemovitosti doručí orgán činný v trestním řízení:

- a) osobám, o nichž je mu známo, že mají k nemovitosti předkupní, nájemní nebo jiné právo
- b) finančnímu úřadu a obecnímu úřadu, v jejichž obvodu se nemovitost nachází a v jejichž obvodu má vlastník nemovitosti trvalý nebo jiný pobyt.

Rozhodl-li o zajištění nemovitosti předseda senátu, pravomocné usnesení o zajištění nemovitosti se vyvěsí na úřední desce soudu, v přípravném řízení se vhodným způsobem uveřejní u příslušného státního zastupitelství. O nabytí právní moci tohoto usnesení vyrozumí orgán činný v trestním řízení, který rozhodl o zajištění příslušný katastrální úřad.

Se zajištěnou nemovitostí lze v rámci výkonu rozhodnutí nakládat jen po předchozím souhlasu soudce a v přípravném řízení státního zástupce. Uvedené neplatí, je-li výkon rozhodnutí prováděn k uspokojení pohledávky státu. Úprava je tedy stejná jako pro peněžní prostředky, na které se vztahuje rozhodnutí o zajištění.

Vlastník nemovitosti, která byla zajištěna, má právo kdykoli žádat o zrušení nebo omezení zajištění, přičemž ustanovení § 79d odst. 8 TŘ stanoví, že o takové žádosti musí státní zástupce a v řízení před soudem předseda senátu bezodkladně rozhodnout. Byla-li žádost zamítnuta, může ji vlastník nemovitosti, neuvede-li v ní nové důvody, opakovat až po uplynutí 14 dnů od právní moci rozhodnutí. Proti tomuto rozhodnutí je přípustná stížnost.

Zajištění zruší nebo omezí příslušný orgán činný v trestním řízení, pokud zajištění nemovitosti pro účely trestního řízení již není nutné, nebo není nutné ve stanoveném rozsahu. Policejní orgán k takovému rozhodnutí ovšem potřebuje předchozí souhlas státního zástupce. Proti rozhodnutí o zrušení nebo omezení zajištění je přípustná stížnost, jež má odkladný účinek.

4.5 Zajištění jiné majetkové hodnoty

Ustanovení § 79e TŘ upravuje zajištění jiné majetkové hodnoty, kterou vymezuje negativně tak, že pod pojmem jiná majetková hodnota rozumí jinou

majetkovou hodnotu, než která je uvedena v § 78 až 79d. V souladu s ustanovením § 79e TR tedy nasvědčují-li zjištěné skutečnosti tomu, že jiná majetková hodnota, než která je uvedena v § 78 až 79d, je určena ke spáchání trestného činu nebo k jeho spáchání byla užita, nebo je výnosem z trestné činnosti, může předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce nebo policejní orgán rozhodnout o zajištění takové majetkové hodnoty. Policejní orgán k takovému rozhodnutí potřebuje předchozí souhlas státního zástupce. Předchozího souhlasu státního zástupce není, stejně jako v předchozích případech, třeba v naléhavých případech, které nesnesou odkladu a policejní orgán je v takovém případě povinen do 48 hodin své rozhodnutí předložit státnímu zástupci, který s ním buď vysloví souhlas, nebo je zruší. Proti rozhodnutí o zajištění jiné majetkové hodnoty je přípustná stížnost.

V usnesení o zajištění jiné majetkové hodnoty se zakáže jejímu majiteli, aby nakládal s majetkovou hodnotou uvedenou v usnesení a aby po oznámení usnesení převedl jinou majetkovou hodnotu na někoho jiného nebo ji zatížil. Současně lze v usnesení o zajištění jiné majetkové hodnoty omezit také výkon dalších práv souvisejících se zajištěnou majetkovou hodnotou, a to v případě, že je to zapotřebí pro účely zajištění. Majiteli jiné majetkové hodnoty se dále uloží, aby předsedovi senátu a v přípravném řízení státnímu zástupci do 15 dnů od oznámení usnesení sdělil, zda a kdo má k jiné majetkové hodnotě předkupní nebo jiné právo, s poučením, že jinak majitel jiné majetkové hodnoty odpovídá za škodu tím způsobenou. Majitel jiné majetkové hodnoty se také vyzve k vydání všech listin, jejichž předložení je nutné k uplatnění určitého práva k zajištěné jiné majetkové hodnotě, s upozorněním na následky nevyhovění takové výzvě ve stanovené lhůtě. Tyto listiny se sepíší a složí do úschovy soudu.

Usnesení o zajištění jiné majetkové hodnoty oznámí orgán činný v trestním řízení, který rozhodl o zajištění, rovněž dlužníku majitele jiné majetkové hodnoty a uloží mu, aby místo plnění majiteli jiné majetkové hodnoty složil předmět plnění do úschovy soudu nebo na místo určené orgánem činným v trestním řízení. Složením předmětu plnění do úschovy soudu nebo na určené místo dlužník svůj závazek v rozsahu poskytnutého plnění splní. Usnesení o zajištění jiné majetkové hodnoty se dlužníku oznámí dříve než jejímu majiteli.

Orgán činný v trestním řízení, který rozhodl o zajištění, vyrozumí o tomto rozhodnutí bezodkladně orgán, který podle zvláštních právních předpisů vede evidenci vlastníků nebo držitelů jiné majetkové hodnoty, která byla zajištěna, a územní pracoviště Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, v jehož obvodu má majitel jiné majetkové hodnoty trvalý nebo jiný pobyt. V případě, že

má majitel jiné majetkové hodnoty takový pobyt v cizině, vyrozumí o zajištění jiné majetkové hodnoty územní pracoviště Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, v jehož obvodu se zajištěná jiná majetková hodnota nachází. Příslušný orgán činný v trestním řízení zároveň tyto orgány vyzve, aby pokud zjistí, že se se zajištěnou jinou majetkovou hodnotou nakládá tak, že hrozí zmaření nebo ztížení účelu jejího zajištění, mu tuto skutečnost neprodleně oznámily.

Stejně jako u předešlých druhů zajištění, i zde platí, že se zajištěnou jinou majetkovou hodnotou lze v rámci výkonu rozhodnutí nakládat jen po předchozím souhlasu předsedy senátu a v přípravném řízení státního zástupce. To neplatí, pokud je výkon rozhodnutí prováděn k uspokojení pohledávky státu.

4.6 Zajištění náhradní hodnoty

V případě, že nelze dosáhnout vydání nebo odnětí věci nebo nelze-li zajistit peněžní prostředky na účtu, zaknihované cenné papíry, nemovitost nebo jinou majetkovou hodnotu, které jsou určeny ke spáchání trestného činu nebo k jeho spáchání byly užity, nebo jsou výnosem z trestné činnosti, umožňuje ustanovení § 79f TR místo nich zajištění náhradní hodnoty, která odpovídá, byť jen zčásti, jejich hodnotě. Při provádění zajištění se postupuje obdobně podle příslušných ustanovení upravujících vydání, odnětí nebo zajištění peněžních prostředků na účtu, zaknihovaných cenných papírů, nemovitosti nebo jiné majetkové hodnoty.

4.7 Praktické problémy zajištění

Zatímco samotná úprava instrumentů odčerpávání výnosů z trestné činnosti v hlavě třetí trestního řádu nečiní větší interpretační problémy, jejich aplikace v konkrétních případech je komplikovaná a to zejména z důvodu obtížnosti vypátrání věcí či jiných majetkových hodnot, které lze zajistit. Orgány činné v trestním řízení musí při svém postupu dbát kromě jiného ustanovení § 8 odst. 2 až 5 TR, což může v určitých případech představovat znesnadnění prokázání původu zajišťované majetkové hodnoty a tím i jejího následného zajištění. Jedná se tedy zejména o povinnost orgánů činných v trestním řízení dodržovat institut presumpce nevinoty a dále respektování práv a svobod zaručených Listinou základních práv a svobod a mezinárodními smlouvami o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána.

4.8 Institut bankovního tajemství

Dalším praktickým problémem při zajišťování především peněžních prostředků na účtu banky je institut bankovního tajemství, ten je zakotven v českém právním řádu v ustanovení § 38 odst. 1 zákona č. 21/1992 Sb., o bankách. Bankovní tajemství se vztahuje na všechny bankovní obchody, peněžní služby bank, včetně stavů na účtech a depozit. Vzhledem k vysoké internacionalizaci trestné činnosti a následné legalizace výnosů pak hraje významnou roli pojetí institutu bankovního tajemství v dalších zemích jak Evropské unie, tak mimo ní. Pachatelé takové trestné činnosti přesunují takto získané prostředky do zemí, jejichž pojetí bankovního tajemství téměř neumožňuje jeho prolomení a to ani orgány činnými v trestním řízení. Jedná se zejména o Švýcarsko, Lichtenštejnsko a další země tzv. daňových rájů, jako např. Malta, Kypr, Seychely, Panenské ostrovy, Bermudské ostrovy, ale i některé státy Spojených států amerických a také např. Isle of Man, součást Velké Británie. Ekonomiky těchto zejména menších zemí jsou do velké míry závislé na tomto finančním průmyslu a poskytovaných službách a proto institut bankovního tajemství požívá privilegovaného postavení a dlouholeté politické ochrany. Pokud nakonec dojde k prolomení bankovního tajemství v těchto zemích, stává se tak na základě jiné trestné činnosti a snahy získat zisk prodejem důvěrných informací o klientech, jako se to stalo v nedávné době právě třeba v Lichtenštejnsku v případě největší tamní banky LGT, jejíž zaměstnanec tato data odcizil a poté prodal zájemcům z řad států, mezi které patří například Německo a Francie. Podobný případ nastal také v USA, kde švýcarská banka UBS s americkými úřady uzavřela předběžnou dohodu a poskytla jména amerických občanů, u nichž existuje podezření z daňových úniků. Švýcarsko tak předalo Spojeným státům jména klientů UBS z let 2001 až 2008, kteří měli účty s více než milionem švýcarských franků. USA také v rámci dohody získají jména Američanů, kterým UBS vedla účty jejich firem sídlících v daňových rájích. Tato dohoda byla výsledkem tlaku a hrozby soudních sporů vedených proti bance UBS. V souvislosti s růstem politického tlaku na prolomení či dokonce zrušení institutu bankovního tajemství je třeba poukázat na zprávu poslanců Evropského parlamentu z 10. 2. 2010 s výzvou členským zemím k tomu, aby co nejdříve přijaly nezbytné kroky k vymýcení bankovního tajemství. Státy EU by si také měly mezi sebou automaticky vyměňovat informace o dani z příjmu a dani z přidané

hodnoty. Parlament zdůrazňuje, že díky neexistenci takové legislativy státní pokladny přichází každý rok kvůli daňovým únikům o zhruba 200 miliard eur⁹⁰.

Identifikaci původu peněžních prostředků také komplikují složité struktury společností ve výše zmiňovaných daňových rájích, jejichž legislativa umožňuje použití tzv. „nominee“, tedy osob, které jednájí za společnost a jsou uvedeny v příslušných rejstřících, ale nejsou faktickými orgány, které řídí samotné společnosti, ale konají pouze na základě pokynů skrytých vlastníků společností, kteří tak nikde nefigurují a nejsou tedy s činností firmy či jejími bankovními účty nijak spojováni.

Závěrem je třeba zmínit význam mezinárodních policejních organizací jako je např. Interpol a Europol, které mohou významně pomoci jednotlivým národním orgánům činným v trestním řízení při vyšetřování trestné činnosti díky svému rozsahu a fungující operativně s mezinárodním přesahem.

4.9 Institut korunního svědka

Korunním svědkem se rozumí spolupachatel trestného činu nebo účastník na trestném činu, který uzavře s orgány činnými v trestním řízení dohodu o tom, že bude pravdivě vypovídat ve prospěch obžaloby a přispěje tak k odhalení nebo usvědčení jiného spolupachatele (účastníka), a který je za podání takového svědectví státem „honorován“ tím, že se mu poskytne privilegium nestíhatelnosti, beztrestnosti nebo zmírnění trestu nebo zmírnění výkonu trestu, event. též zvláštní ochrana před pomstou. Příslibem poskytnutí těchto výhod má být posílena motivace korunního svědka k podání pravdivých a relevantních informací o trestném činu, které jsou pro orgány činné v trestním řízení nedostupné nebo obtížně dostupné.⁹¹

Jedná se o právní institut, jehož cílem je motivace členů zločineckých organizací k tomu, aby od těchto zločineckých organizací odstoupili a spolupracovali s orgány činnými v trestním řízení při odhalování a vyšetřování trestné činnosti připravované nebo páchané těmito zločineckými organizacemi tím, že poskytnou výpověď o činnosti členů zločineckých organizací.⁹²

Zavedení institutu korunního svědka je v současnosti velmi diskutovaným tématem. Jeho přínos při vyšetřování organizované kriminality, jak se domnívám, by byl značný. Jak uvádí i Musil, organizovaná kriminalita je nadána silnými

⁹⁰ <http://www.ct24.cz/ekonomika/80604-europoslanci-chteji-z-unie-vymytit-bankovni-tajemstvi/>

⁹¹ Musil, J., Korunní svědek – ano či ne?, Trestní právo č. 4/2003, str. 21

⁹² Chmelík J., Úvahy k agentu provokatérovi a korunnímu svědkovi, Kriminální věda, 1/2005, str. 74

obrannými mechanismy, že informace o nich jsou zcela nepřipustné nebo jen těžce přípustné z vnějšku a za této situace „důkazní nouze“ je potřebné najít vnitřní zdroje informací přímo z kriminálního prostředí a je nutno stimulovat samotné pachatele trestných činů, aby takové informace poskytovali.⁹³ Dosavadní nástroje potírání těchto nebezpečných forem kriminality jsou neúčinné, protože nezajišťují dostatečný přísun informací, potřebných k odhalení a objasnění trestných činů. Státní orgány zpravidla nejsou s to opatřit si dostatek relevantních informací z prostředí a míst, kde jsou tyto trestné činy páčány⁹⁴. Jeho odpůrci zejména zdůrazňují, že tímto institutem jsou porušovány některé ústavní principy, a to zejména zásada rovnosti občanů a zásada rovnosti všech účastníků řízení, dále se objevují názory, že výpověď korunního svědka může být málo věrohodná atd. Musil nicméně uvádí, že i např. požadavku rovného zacházení s občany lze vyhovět např. tím, že zásadně každému ze spolupachatelů je otevřena možnost nabídnout spolupráci jako korunní svědek. Pokud jde o namítanou nízkou věrohodnost, tak zde uvádí, že tento institut musí být chápán jako zcela výjimečný a jeho aplikace musí být omezena na případy nejzávažnější kriminality a musí být podrobena přísným kontrolním mechanismům.⁹⁵

Pokud jde o statistiky ohledně využívání tohoto institutu v praxi, tak lze uvést, že nejčastěji je frekventován v Itálii, kde v období let 1991 až 1995 figurovalo jako korunní svědci 1059 osob.⁹⁶

4.10 Právní úprava odčerpávání výnosů z trestné činnosti navrhovaná ve věcném záměru nového trestního řádu

Nový věcný záměr⁹⁷, který nahrazuje původní věcný záměr schválený usnesením vlády č. 362 ze dne 30. 3. 2005, byl zpracován s ohledem na potřebu více reagovat na moderní trendy trestního práva procesního a zakotvit do trestního práva procesního nové instituty umožňující zrychlení a zefektivnění trestního řízení, aniž by k tomu docházelo na úkor práv obviněného či poškozeného⁹⁸. Věcný záměr, který obsahuje zásady nové kodifikace trestního práva procesního, navazuje jednak na již přijatý trestní zákoník a dále i návrhy doprovodných novel. Návrh rekodifikace trestního práva procesního se zaměřuje na právní úpravu postupu orgánů činných v trestním řízení, aby v průběhu

⁹³ Musil, J., Korunní svědek – ano či ne?, Trestní právo č. 5/2003, str. 9

⁹⁴ Musil, J., Korunní svědek – ano či ne?, Trestní právo č. 5/2003, str. 11

⁹⁵ Musil, J., Korunní svědek – ano či ne?, Trestní právo č. 5/2003, str. 15

⁹⁶ Musil, J., Korunní svědek – ano či ne?, Trestní právo č. 5/2003, str. 13

⁹⁷ <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?k=4980&o=23&j=33&d=281460>

⁹⁸ Předkládací zpráva Ministerstva spravedlnosti k novému trestnímu řádu

trestního řízení byl zjištěn pachatel trestného činu, byla proti němu uplatněna v přiměřeném rozsahu a v souladu s právy a svobodami zaručenými Listinou základních práv a svobod a mezinárodními smlouvami, kterými je Česká republika vázána, všechna nezbytná opatření směřující k vyvození trestní odpovědnosti vůči němu a zároveň, aby byla poskytnuta náležitá ochrana právům poškozeného, zejména nezletilého.

Pokud jde o vydání a odnětí věci, zajištění peněžních prostředků na účtu, investičních nástrojů, nemovitosti, jiné majetkové hodnoty a náhradní hodnoty, navrhuje se převzít s případnými změnami vyplývajícími z potřeb praxe, úpravu zajišťovacích institutů ze stávající právní úpravy. Nově bude navíc upraveno i zajištění věcí neznámého vlastníka.

Na úpravu v trestním řádu bude navazovat úprava obsažená v zákoně č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetků a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů, která se na rozdíl od stávající právní úpravy bude zabývat zejména oblastí správy zajištěného majetku, přičemž budou řešeny obtíže, které při používání tohoto zákona praxe přináší. Úprava postupu při výkonu rozhodnutí o zajištění majetku dnes obsažená ve zmiňovaném zákoně č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetků a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů, bude, dle textu obsaženého ve věcném záměru, naopak přezkoumána a procesní ustanovení budou přenesena do trestního řádu.

Pokud jde o prohlídky a související úkony, tzn. domovní prohlídku, prohlídku prostor nesloužících k bydlení a pozemků, pokud nejsou veřejně přístupné, osobní prohlídku, vstup policejního orgánu do obydlí, jiných prostor nebo na pozemek, a pak také provádění důkazu v bytě, obydlí, jiných prostorách, na pozemku na příkaz příslušného orgánu, který je jinak oprávněn vydat příkaz k domovní či osobní prohlídce nebo prohlídce jiných prostor, jestliže na místech v těchto ustanoveních uvedených je třeba provést rekonstrukci, rekognici, prověrku na místě, ohledání nebo vyšetřovací pokus a z povahy takového úkonu vyplývá, že jej nejde provést jinde a ten, u koho se má takový úkon vykonat, k němu nedal souhlas, bude zákonem upravena v podstatných rysech obdobně jako podle platné právní úpravy. V nové právní úpravě dojde k doplnění důvodů vstupu policejního orgánu do obydlí, jiných prostor nebo na pozemek. Současně bude potom upraveno v návaznosti na obecnou úpravu rozhodnutí ve formě písemného příkazu, obsah jednotlivých příkazů a způsob jejich vydání, včetně doručení.

5 Kriminalistické prostředky odčerpávání výnosů z trestné činnosti

5.1 Metodika vyšetřování a odhalování legalizace výnosů z trestné činnosti

Vzhledem k tomu, že při vyhledávání výnosů z trestné činnosti jde o poměrně složitý proces, využívá při něm policie řadu odborníků z oblasti daní, bankovního práva, cenných papírů, obchodních společností atd. Spolu s běžnými operativně pátracími prostředky, mezi které patří zejména podání vysvětlení/výslech, domovní prohlídka, zadržení a sledování zásilek, odposlech a záznam telekomunikačního hovoru či operativně pátrací prostředky, je při vyhledávání výnosů z trestné činnosti důležité oprávnění zjišťovat informace od správců daně, pořizování výpisů z bankovních účtů či možnost podat žádost o údaje z evidence cenných papírů. Státním orgánům je potom uložena zákonem povinnost oznamovat policii nebo státnímu zástupci skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin.

5.1.1 Metodika vyšetřování hospodářské kriminality

Pokud jde o typické stopy a důkazní prostředky, zaměřím se zejména na metodiku vyšetřování hospodářské kriminality a hospodářskou kriminalitu jako takovou. Důvodem hlubšího rozboru právě metodiky vyšetřování hospodářské kriminality spočívá, pro účely této práce, v jejím významu z pohledu objemu generovaných zisků, její rafinovanosti a také v její odlišnosti od ostatních druhů kriminality, zejména pak násilné. Stejně jako se odlišují profily pachatelů hospodářské trestné činnosti od ostatních pachatelů, i samotná hospodářská trestná činnost zaujímá významné místo v oblasti organizované kriminality a stává se stále více jeho významnou součástí, lišící se od dalších kategorií trestné činnosti. Způsoby efektivního šetření hospodářské kriminality vyžadují sofistikované technické prostředky, takticky vyspělé postupy a zkušenosti vyšetřovatelů. Většina trestných činů spadajících do 6. Hlavy TZ figuruje na předních příčkách forem kriminality, které se nejčastěji vyskytují v organizované formě, a to jak na území České republiky, tak ve světě. Svým charakterem a skutkovou podstatou, komplikovaností a náročností totiž nepřímo presumují podíl více osob na jejím páčání a organizaci.

5.1.1.1 Definice hospodářské kriminality

V odborné literatuře obecně uznávanou definici hospodářské kriminality nenalezneme. Němec⁹⁹ odkazuje na interní a oficiálně nepublikované materiály vypracované policisty České republiky. V jednom z takovýchto materiálů, je dle něj potom uvedeno, že hospodářská kriminalita zahrnuje soubor deliktů, jimž je společné to, že zneužitím důvěry nezbytné pro fungování hospodářského života poškozují nebo ohrožují hospodářský pořádek. Současně ale Němec uvádí, že jde o definici značně vágní. Poukazuje potom na významného německého kriminologa prof. Klause Tiedemanna, který rozlišuje uvnitř hospodářské delikvence dva jevy, a to:

- a) Jevy, jejichž protiprávní obsah je všem zcela nepochybný - a tato jednání také považuje za hospodářskou kriminalitu.
- b) Jevy, u nichž v důsledku jejich vzdálenosti klasickým majetkovým skutkovým podstatám, jejich abstraktnosti nebo dokonce neexistenci objektu činu v právně dogmatickém smyslu, je trestněprávní posouzení zeslabeno či se zcela ztrácí. Sem řadí Tiedemann jevy a jednání, které jsou na pokraji legálnosti a kriminality.¹⁰⁰

Němec potom uvádí, že kriminalistická klasifikace trestných činů se nemusí krýt, a také nekryje, s klasifikací trestněprávní, neboť základem trestněprávní klasifikace trestných činů je objekt trestného činu čili zákonem chráněný zájem, kdežto základem kriminalistické klasifikace je zejména způsob spáchání činu a od něj odvozené typické stopy. Základem kriminalistické klasifikace trestných činů a jejich kriminalistické charakteristiky jsou kriminalisticky relevantní vlastnosti, neboli prvky trestného činu, které podstatně ovlivňují proces tvorby věcných, listinných a dalších důkazů i proces poznání trestného činu.¹⁰¹

Němec definuje hospodářskou kriminalitu jako: "Hospodářské trestné činy, i když se dotýkají individuálních práv, jsou téměř vždy ziskem motivované a převážně latentní útoky proti kolektivním právům, proti hospodářskému systému jako celku nebo proti některému jeho institutu, zejména proti organizaci trhu, zájmům spotřebitelů, regulaci zahraničního obchodu, hospodářské činnosti podniků, regulaci finančního systému a zčásti i proti ochraně životního prostředí." Za pojmové znaky hospodářské kriminality potom je dle něj třeba považovat:

- a) snahu po dosažení neoprávněných zisků,

⁹⁹ Němec, M.: Mafie a zločinecké gangy, EUROUNION Praha, s.r.o., 2003, str. 121

¹⁰⁰ Němec, M.: Mafie a zločinecké gangy, EUROUNION Praha, s.r.o., 2003, str. 123

¹⁰¹ Dle Němce jsou potom těmito prvky: způsob spáchání trestného činu, kriminální situace, za které byl čin spáchán, osobnostní rysy pachatele, osobnostní rysy oběti trestného činu a motiv trestného činu.

- b) útoky proti individuálním a kolektivním právům,
- c) útoky proti hospodářskému systému a jeho jednotlivým institutům,
- d) převážně latentní jednání.

Uvádí potom, že z hlediska skutkových podstat je hospodářská kriminalita činností různorodou. Jedná se však především o trestnou činnost proti hospodářskému mechanismu, systému ekonomických vztahů a majetku.¹⁰²

Podle Porady¹⁰³ se naopak hospodářskou kriminalitou rozumí zaviněné společensky nebezpečné jednání popsané ve zvláštní části trestního zákona, poškozující nebo ohrožující hospodářský pořádek, systém ekonomických a souvisejících právních vztahů, jejich fungování, práva a oprávněné zájmy subjektů těchto vztahů.

5.1.1.2 Oblasti hospodářské kriminality

Pod hospodářskou kriminalitu potom Porada dále řadí:

- a) finanční kriminalitu,
- b) korupci,
- c) kriminalitu v oblasti duševního vlastnictví,
- d) počítačovou (informační) kriminalitu,
- e) kriminalitu životního prostředí,
- f) legalizaci výnosů z trestné činnosti.

Pod pojem finanční kriminalita patří delikty majetkového charakteru spáchané při činnosti banky, investiční společnosti, pojišťovny apod. Mezi způsoby spáchání patří např. zpronevěra svěřeného majetku, podvody, zneužívání důvěrných informací k vlastnímu obohacení, padělání peněz, zkrácení daně, neodvádění daní, pojistného na sociální zabezpečení, na zdravotní pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti atd.

Korupci definuje jako neformální vztah dvou subjektů jednajících v rozporu s dobrými mravy spočívající v nabídce, příslibu, realizování výhody v něčí prospěch nebo akceptování takového požadavku za vyžádanou, nabídnutou či slíbenou odměnu. Může jít např. o tyto způsoby spáchání: aktivní či pasivní korupce ve veřejném sektoru, aktivní či pasivní korupce orgánů právnických osob.

Kriminalitou v oblasti duševního vlastnictví rozumíme audiopirátství, videopirátství či softwarové pirátství a dále pak delikty porušující vlastnická práva

¹⁰² Němec, M.: Mafie a zločinecké gangy, EUROUNION Praha, s.r.o., 2003, str. 127

¹⁰³ Porada, V. a kol. : Kriminalistická metodika vyšetřování, Plzeň, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, str. 114

k výsledkům intelektuální činnosti lidí, jejichž znaky jsou uvedeny v trestním zákoně. Mezi způsoby spáchání patří např. porušování průmyslových práv, výroba plagiátů, označení výrobků ochrannou známkou patřící někomu jinému, porušování autorských práv – nelegální šíření autorských děl, nelegální zásah do autorského díla atd.

Pod počítačovou kriminalitu se potom řadí trestné činy páchané prostředky výpočetní techniky v podmínkách komunikačních sítí, systémů, programového vybavení a databází výpočetní techniky. Mezi způsoby spáchání patří např. neoprávněné zásahy do vstupních dat, neoprávněné pokyny k počítačovým operacím, napadení cizího počítače atd.

Pokud jde o kriminalitu životního prostředí, tak pod tento pojem řadíme např. nezákonné aktivity v oblasti ochrany přírody a krajiny, znečišťování životního prostředí, jakékoliv neoprávněné dispozice s nebezpečnými odpady.

Pokud jde o praní špinavých peněz, tak se jím zabývám na jiném místě této práce.

Pro hospodářské trestné činy je typické, že bývají páchany v utajení a zůstávají často dlouhou dobu neodhaleny. Často jde o trvajícící nebo pokračující delikty, které se neprojevují bezprostředně zjevnými následky. Někdy je nelze odhalit pro nepořádky a nedostatky v evidencích a účetnictví, nepořádky při výrobě i přepravě a pro nefunkčnost kontrolních mechanismů.¹⁰⁴

5.1.1.3 **Kriminalisticko-taktické metody vyšetřování hospodářské kriminality**

Ke zjištění objektivní pravdy slouží mj. i kriminalisticko-taktické metody¹⁰⁵. Pokud jde o charakter podnětů k vyšetřování, tak v oblasti hospodářské kriminality lze hovořit o:

- a) výsledcích operativně pátrací činnosti, kterými orgány kriminální policie rozpracovávají a prověřují různé poznatky získané vlastní činností,
- b) oznámeních poškozených subjektů nebo kontrolních orgánů, přičemž se jedná v prvním případě zejména o oznámení firem a v druhém pak o podněty specializovaných orgánů, které vykonávají kontrolu na úseku veřejné správy či v hospodaření soukromých subjektů,

¹⁰⁴ Musil, J., Konrád, Z., Suchánek, J.: Kriminalistika, 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, str. 443

¹⁰⁵ Tyto metody potom dělíme na tzv. metody strukturální a metody dílčí. Mezi metody strukturální řadíme (a) kriminalistické verze, (b) plánování a organizace odhalování, objasňování, vyšetřování a předcházení trestné činnosti, (c) další metody v kriminalistické taktice nejlépe aplikovatelné, jako např. metoda modelování, strukturální analýza, prognostika apod. Mezi metody dílčí patří zejména (a) ohledání, (b) výslech, (c) prověrka výpovědi na místě, (d) konfrontace, (e) rekonstrukce, (f) prohlídka, (g) pátrání, (h) zadržení, (ch) kriminalistický experiment, (i) kriminalistická rekonstrukce, (j) využití znalců a jiných odborníků, (k) kriminalistická evidence, (l) spolupráce s veřejností.

- c) oznámeních občanů, která jsou v oblasti hospodářské kriminality málo častá a nekonkrétní,
- d) ostatních druzích podnětů, kam bývají řazeny různé anonymy, články či poznatky získané při vyšetřování jiné trestné činnosti.

Pro hospodářskou kriminalitu je typické, že zjišťování pachatele bývá často problematické. U těchto trestných činů je třeba zjišťovat a dokazovat subordinaci, pravomoci a odpovědnost jednotlivých členů různých hospodářských subjektů, jednotlivých členů managementu či technických pracovníků a příčinnou souvislost mezi nastalým následkem a rozhodnutím či pokynem těchto osob. Složitě bývá dokazování úmyslného zavinění těchto osob a dokazování úmyslu zjištěného či úmyslu k získání neoprávněných výhod. Nutné je vždy prokazovat, jak bylo naloženo se získanými hodnotami a včas rozhodnout o zajišťovacích úkonech k zabezpečení náhrady způsobené škody. Typické také je, že pachatelé bývají často napojeni na politické kruhy či jsou veřejně činní. Jejich obvinění a zadržení bývá potom nevhodně interpretováno v médiích.¹⁰⁶

Pokud jde o typické počáteční úkony v oblasti hospodářské kriminality, tak jimi jsou:

- a) vyžadování potřebných vysvětlení,
- b) vydání a odnětí věcí,
- c) domovní prohlídka a prohlídka jiných prostor,
- d) zadržení a otevření zásilky,
- e) zajištění peněžních prostředků na účtu,
- f) odposlech a záznam telekomunikačního provozu,
- g) vyžádání revizních a kontrolních zpráv,
- h) grafické expertizy, expertizy z oboru účetnictví.

Významné jsou při procesu odhalování, objasňování a vyšetřování trestné činnosti tzv. kriminalistické verze. Jedná se o specifický prostředek k objasnění právně i kriminalisticky relevantní skutečnosti.¹⁰⁷ Jsou prostředkem přechodu od pravděpodobnostních vědomostí k věrohodným závěrům. Platí pro ně, že mají základ v určitých zjištěných faktech a je nutno je vytyčovat nejen k okolnostem svědčícím k neprospěchu pachatele, ale i k okolnostem svědčícím v jeho

¹⁰⁶ Musil, J., Konrád, Z., Suchánek, J.: Kriminalistika, 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, str.445

¹⁰⁷ Struktura kriminalistických verzí je následující:

- a) Vyvozování vlastních závěrů ve formě domněnek či předpokladů, které vznikají v mysli policisty na základě jeho analýzy a hodnocení dosud zjištěných faktů a okolností konkrétní věci.
- b) Vyvozování a formulace kriminalistických verzí na základě těchto domněnek a předpokladů, včetně vyvození všech důsledků, které by měly existovat v případě, že jednotlivé vytyčené verze jsou pravdivé."
- c) Prověrka vyvozených důsledků jejich srovnáním s údaji, získanými v rámci odhalování, objasňování a vyšetřování konkrétního případu za využití všech metod kriminalistické praktické činnosti.

prospěch. Ve své podstatě pak kriminalistické verze tvoří základ činností v rámci plánování postupu v rámci odhalování, objasňování a vyšetřování trestné činnosti.¹⁰⁸ Vedle obecných zásad pro stanovení verzí a plánování vyšetřování v oblasti hospodářské kriminality je nezbytné přidat požadavek na stanovení subjektivní stránky trestného činu, tzn. na zjištění konkrétní odpovědnosti konkrétní fyzické osoby. Plánování postupu kriminalistiky v případech, kde dochází ke vzniku škod majetkového charakteru a v souvislosti s tím k obohacení pachatelů hospodářské trestné činnosti a dalších s tím spojených osob, by mělo být zaměřeno na (i) zjištění majetkových poměrů těchto osob a (ii) případné budoucí zajištění a odnětí výnosů z trestné činnosti.¹⁰⁹ Důležité je i vytyčování verzí o počtu pachatelů, jejich úlohách a míře odpovědnosti, případně o tom zda došlo k organizované zločinecké skupině.

5.1.1.4 Typické stopy v hospodářské kriminalitě

Typickými stopami v hospodářské kriminalitě jsou:

- a) stopy v listinné nebo elektronické podobě,
- b) v jiných věcných stopách,
- c) ve vědomí lidí,
- d) věcné důkazy.

Typické jsou zejména listinné důkazy, jako různé účetní doklady, výrobní dokumentace, výpisy z obchodního rejstříku, katastru nemovitostí, zápisy z jednání valných hromad, dozorčích rad, korespondence, celní doklady, různá povinná statistická hlášení, výsledky auditů nebo znaleckých a jiných posudků. Informace důležité pro trestní stíhání mohou být nicméně obsaženy také na různých záznamových prostředcích výpočetní techniky jako jsou např. diskety, CD – R, zip jednotky, elektronické diáře či mobilní telefony. Co největší množství informací, které jsou kriminalisticky relevantní, lze získat:

- a. vytěžením policejních evidencí,
- b. vytěžením veřejně přístupných evidencí,
- c. dotazem na Internetu,
- d. vyhodnocením informací z denního tisku,
- e. využitím operativně pátracích prostředků,
- f. vyžádáním potřebných revizí hospodaření,
- g. vyžádáním nutných vysvětlení od fyzických osob.

¹⁰⁸ Němec, M., Vybrané problémy kriminalistické taktiky, Armex Publishing, s.r.o., Praha: 2004, str. 20

¹⁰⁹ Porada, V. a kol. : Kriminalistická metodika vyšetřování, Plzeň, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, str. 127

Tyto prostředky bývají využívány k:

- a) ověření nutných skutkových okolností předpokládaného trestného činu,
- b) zjištění osob, které mají oprávnění jednat za firmu,
- c) zjištění vazeb těchto osob na další firmy či osoby,
- d) zjištění majetkoprávních poměrů podezřelých osob a jejich nejbližších příbuzných,
- e) zjištění objektů, které firma využívá ke své činnosti,
- f) zjištění způsobu vedení účetnictví,
- g) zjištění kde a jakým způsobem je ukládána firemní dokumentace,
- h) zjištění zda firma využívá výpočetní techniku, jakým způsobem, zda využívá k vnitřní komunikaci počítačové sítě,
- i) kde se nacházejí počítačové servery,
- j) zjištění finančních toků ve firmách a mezi jednotlivými podezřelými osobami.¹¹⁰

Velký význam v oblasti hospodářské kriminality má znalecké dokazování.

Zkoumá se především:

- a) pravost a původnost různých listin a dokumentů v nejrůznější podobě,
- b) obsah různých elektronických médií,
- c) správnost a úplnost vedení účetnictví,
- d) průběh a návaznost různých bankovních a finančních operací.¹¹¹

Kriminalisticky a právně relevantní jsou také informace uložené ve vědomí osob, které zejména:

- a) naplánovaly, organizovaly, provedly nelegální obchodní či finanční transakce nebo jiná společensky nebezpečná jednání nebo se na nich podílely,
- b) podílely se na likvidaci důkazů nebo na utajení informací o podezřelých finančních, obchodních a jiných aktivitách,
- c) vyzradily důvěrné informace zneužité jinou osobou k páčání trestné činnosti,
- d) poskytovaly konzultace k odborným problémům, které byly využity při páčání trestné činnosti,

¹¹⁰ Chmelík, J., Hájek, P., Nečas, S.: Úvod do hospodářské kriminality. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, str. 76

¹¹¹ Chmelík, J., Hájek, P., Nečas, S.: Úvod do hospodářské kriminality. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, str. 80

- e) zprostředkovaly nelegální obchodní či finanční transakce,
- f) byly přítomny různým poradám a obchodním jednáním, které přímo či nepřímo souvisely s vyšetřovanou událostí,
- g) zjistily podezřelé nebo nelegální obchodní, finanční či jiné aktivity,
- h) byly poškozeny trestným činem.¹¹²

Hospodářská kriminalita bývá nazývána také jako kriminalita „bílých límečků“, a to z toho důvodu, že pachateli bývají většinou lidé s vyšším vzděláním a často s řídicími a rozhodovacími pravomocemi. Jde o osoby, které mají dostatek vzdělání a odborných zkušeností, aby se mohly účinně hájit a také dostatek finančních prostředků, aby si mohly najmout nejlepší advokáty a experty. Typické pro ně je zapírání trestné činnosti, předstírání různých falešných skutečností či odvolávání se na tzv. podnikatelské riziko. Tyto skutečnosti potom určují zvláštnost výslechů jak svědků tak i samotných obviněných. Důležitá je příprava plánu výslechu obsahující jednak otázky, na které je třeba znát odpověď, jednak i pořadí předkládaných konkrétních důkazních prostředků, zejména účetních dokladů. U složitějších případů je vhodné přizvat soudního znalce, kriminalistického experta či konzultanta. Pro výslech svědků je typické, že jejich výpovědi jsou neúplné či nepravdivé a v potaz je třeba brát také jejich vztah k pachateli, a to v podobě zaměstnaneckého nebo obchodního společenství. Neochota vypovídat často pramení z obavy možné msty ze strany pachatele a jeho společníků.¹¹³

5.1.2 Metodika vyšetřování trestných činů páchaných zločineckou organizací

Vzhledem k tomu, že se v této práci zmiňuji i o organizovaném zločinu, zmíním zde i metodiku vyšetřování trestných činů páchaných zločineckou organizací, a to s ohledem na ekonomickou kriminalitu. Jak uvádí ve své publikaci Rybář¹¹⁴, je tento druh zločinnosti projevem určitých jednání a postupů odrážejících činnosti a typická chování řady lidí, kteří nikdy nepodnikali a o přijatelné míře rizika podnikání mají zkreslené představy. Aktivity těchto pachatelů bývají označovány pojmem kriminalizace podnikání. Podvodné operace lze rozfázovat do dvou lišících se etap, a to

¹¹² Porada, V. a kol. : Kriminalistická metodika vyšetřování, Plzeň, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, str. 122

¹¹³ Chmelík, J., Hájek, P., Nečas, S.: Úvod do hospodářské kriminality. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, str. 79

¹¹⁴ Rybář, M., a kol., Kriminalistika: metodika vyšetřování vybraných druhů trestných činů, Plzeň, Nava, 2008, str. 137.

- a) etapy tvorby zisku, kde podvodnými finančními operacemi, cíleně a skrytě, se odčerpávají z prosperujícího průmyslového podniku, zemědělského družstva, bytového družstva, banky, investičního a podílového fondu majetek. Tato činnost bývá označována také jako tzv. tunelování.
- b) etapy realizace zisku, kde podvodnými finančními operacemi, cíleně a skrytě, se legalizuje zisk prostřednictvím hotovostních a bezhotovostních finančních machinací. Tato činnost bývá označována jako praní špinavých peněz, viz. příslušná kapitola této práce.

Prvotní informace o aktivitách zločinecké organizace a o konkrétních druzích organizované kriminality lze získat zpravidla pouze ze zdrojů v rámci činnosti kriminalistů a dalších subjektů trestního řízení. Vyšetřování této kriminality zahrnuje mnohem větší potřebu koordinace a spolupráce, než je třeba k vyšetřování tradičních forem zločinnosti. Současně je třeba při vyšetřování využít činnost osob s vysoce odbornými znalostmi a praktickou erudicí, než je tomu třeba při vyšetřování tzv. obecné kriminality. Pro vyšetřování organizovaného zločinu je stěžejní, pokud jde o zločinecké seskupení, znalost jeho tzv. modus operandi, včetně způsobů, metod a již využívaných technických prostředků. Jde v podstatě o poznání o tom, jak tato skupina realizuje zločinecké aktivity. Platí, že vyšetřování skupiny organizovaného zločinu lze zahájit ověřením všech dostupných informací k zodpovězení následujících otázek:

- a) Co tvoří pravděpodobnou organizační strukturu zločinecké organizace?
- b) Co tvoří členskou základnu zločinecké organizace?
- c) Jaký druh organizovaného trestného činu tvoří předmět trestné činnosti zločinecké organizace?

Mezi typické počáteční úkony lze potom zařadit zadržení členů zločinecké organizace a v případě potřeby uzavřít a kontrolovat potenciální únikové trasy, ohledání míst a jiných objektů, které lze označit jako kriminalisticky významný zdroj informací a dále pak informativní výslechy svědků a podezřelých zadržených osob. Pokud jde o plánování kriminalistických verzí při vyšetřování trestných činů páchaných zločineckou organizací, tak jsou vytyčovány zejména k:

- a) Organizační strukturu zločinecké organizace;
- b) Úloze a aktivitám jednotlivých členů zločinecké organizace;

- c) Zájmovým oblastem a míře vlivu zločinecké organizace;
- d) „Modu operandí“ zločinecké organizace.¹¹⁵

5.2 Složky a specializované orgány, jejich zařazení a spolupráce při odčerpávání výnosů z trestné činnosti

5.2.1 Útvar odhalování korupce a finanční kriminality služby kriminální policie a vyšetřování

Útvar odhalování korupce a finanční kriminality služby kriminální policie a vyšetřování (dále jen "ÚOKFK") byl zřízen nařízením Ministerstva vnitra č. 71/2001, kterým se stanoví organizace Policie České republiky ve znění nařízení Ministerstva vnitra č. 16/2002, nařízení Ministerstva vnitra č. 11/2003 a nařízení Ministerstva vnitra č. 22/2004 ke dni 15. 3. 2003 jako útvar s působností na celém území České republiky v oblastech určených organizačním řádem. Věcnou a funkční příslušnost v oblasti trestního řízení převzal útvar v platnosti ve znění příslušných článků interního aktu řízení policejního prezidia ČR upravujícího postup v trestním řízení po dvou, od 15. 3. 2003 zaniklých útvarů, a to Úřadu finanční kriminality a ochrany státu SKPV (ÚFKOS) a Útvaru pro odhalování korupce a závažné hospodářské trestné činnosti SKPV (dříve SPOK).¹¹⁶

Cílem vzniku ÚOKFK bylo, jak je uvedeno na internetových stránkách Policie ČR, vytvoření vysoce specializované, odborně zdatné, maximálně flexibilní, mobilní a morálně silně odolné policejní složky zaměřené na boj s nejnebezpečnějšími formami korupce a závažné hospodářské a finanční kriminality, za důsledného využívání kriminálního zpravodajství (zpravodajského procesu), jako základní metody vysoce profesionálního získávání a zpracování operativních informací, jejich analýzy a následného využití pro rozhodovací proces státních orgánů v oblasti předcházení ekonomické kriminalitě, efektivní a kvalitní průběh a výstup v oblasti trestního řízení, zajištění co největšího objemu výnosů ze závažné trestné činnosti a majetku pachatelů pro náhradu škod a případný trest propadnutí majetku nebo věci.¹¹⁷

ÚOKFK je útvar, který se specializuje na odhalování korupce a finanční kriminality. Současně se zabývá daňovou kriminalitou a odhalováním trestných činů, které byly spáchány v souvislosti s legalizací výnosů z trestné činnosti

¹¹⁵Rybář, M., a kol., Kriminální metodika vyšetřování vybraných druhů trestných činů, Plzeň, Nava, 2008, str. 136 a násl.

¹¹⁶<http://www.policie.cz/clanek/policie-ceske-republiky-utvar-odhalovani-korupce-a-financni-kriminality-sluzby-kriminalni-policie-a-vysetrovani-pcr-uokfk-skp.aspx>

¹¹⁷<http://www.policie.cz/clanek/policie-ceske-republiky-utvar-odhalovani-korupce-a-financni-kriminality-sluzby-kriminalni-policie-a-vysetrovani-pcr-uokfk-skp.aspx>

patřící do příslušnosti útvaru, jako nedílné součásti závažné hospodářské kriminality. Do působnosti ÚOKFK náleží plnění úkolů při odhalování, prověřování, vyšetřování a dokumentaci trestných činů spadajících do věcné a funkční příslušnosti tohoto útvaru.

Pojednával-li jsem výše o metodice vyšetřování a odhalování legalizace výnosů z trestné činnosti, tak bych zde zmínil v souvislosti s metodikou vyšetřování shora zmíněné korupce, že pro činnost pracovníků útvaru se při dokumentaci korupčního jednání jeví jako velmi účelné použití odposlechů. Ze 120 spisů s korupčními trestnými činy evidovaných ÚOKFK v roce 2006 bylo 21 spisů s úkony dle § 88 trestního řádu (20 v roce 2005). Ve spisech s korupčními trestnými činy bylo odposloucháváno 101 linek (63 v roce 2005) a v 10 věcech se zahájeným trestním stíháním byl odposlech využit jako důkaz (v 9 věcech v roce 2005).¹¹⁸

5.2.2 Finanční analytický útvar Ministerstva financí

Finanční analytický útvar Ministerstva financí (dále jen „FAÚ“) vznikl v roce 1996, a to na základě vyhlášky Ministerstva financí č. 183/1996 Sb., na základě zmocnění zákonem č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a o změně a doplnění souvisejících zákonů.

FAÚ je koncipován jako finanční zpravodajská jednotka administrativního typu. Hlavním úkolem FAÚ je přijímat a analyzovat oznámení o podezřelých obchodech od finančních institucí a dalších povinných subjektů, a v případě podezření ze spáchání trestného činu podávat orgánům činným v trestním řízení trestní oznámení.

Při svém vzniku působil FAÚ jako samostatné oddělení podřízené náměstkovi ministra, později však získal statut odboru, který patřil do přímé působnosti ministra. Od 1. 1. 2005 je tento útvar opět podřízen náměstkovi ministra a tvoří jej tři oddělení.

FAÚ při plnění svých úkolů spolupracuje s partnerskou policejní jednotkou, kterou je v současnosti Útvar pro odhalování nelegálních výnosů a daňové kriminality SKPV, tzv. Finanční policie FIPO. Jde o útvar, který se zabývá odhalováním a vyšetřováním závažné daňové kriminality, boje proti legalizaci výnosů z trestné činnosti, zajišťováním výnosů ze závažné trestné činnosti a potíráním financování terorismu. Důležitou součástí spolupráce s FIPO je především poskytování informací policie k subjektům šetřeným FAÚ či vzájemné

¹¹⁸Ministerstvo vnitra ČR, Zpráva o korupci v České republice v letech 2005 – 2006 a o plnění Aktualizovaného vládního programu boje proti korupci, Praha 2007, str.10

konzultace k jednotlivým případům. Pro šetření podezřelých obchodů dále potom FAÚ získává informace od celních a daňových orgánů, od zpravodajské služby a orgánů soustřeďujících informace z kapitálového trhu.

Ze zprávy o výsledcích činnosti finančního analytického útvaru za roky 2000 – 2008¹¹⁹ (dále jen „Zpráva“) vyplývá, že tento útvar plnil za dané období následující činnosti:

- a) šetření podezřelých obchodů hlášených finančními institucemi, ale i dalších podnětů,
- b) kontrolní činnost a právní agendu spojenou s přípravou nového zákona a odvoláními finančních institucí proti uloženým pokutám, případně soudního vymáhání náhrady škody,
- c) spolupráci se zahraničím – Mezinárodní spolupráce FAÚ a další projekty.

Pokud jde o objem přijatých podezřelých obchodů hlášených finančními institucemi a dalších podnětů, tak ze Zprávy vyplývá, že v roce 2000 jich bylo 1917, v letech 2004 – 2006 se jejich počet převýšil 3000 za každý rok a v roce 2008 se toto číslo snížilo na 2320. Toto snížení za rok 2007 je ve zprávě vysvětlováno zlepšující se kvalitou prvotního posuzování obchodů v bankách, které důkladněji vyhodnocují jednotlivé transakce. Podle další zprávy FAÚ, a to Zprávy o činnosti FAÚ za rok 1996-2006¹²⁰, mezi základní typy oznamovaných podezřelých obchodů patří:

- a. hotovostní vklady tuzemské i zahraniční měny a okamžité výběry nebo převody do zahraničí,
- b. prodej a nákup akcií za výrazně odlišnou cenu, než jaká je na veřejných trzích,
- c. přečerpávání prostředků z účtů společnosti na soukromé účty,
- d. postoupení velkého množství nízkých plateb na soukromý účet,
- e. převedení nezvykle vysoké částky na soukromý účet, kde dosud probíhaly nevýrazné pohyby,
- f. převody vysokých částek mezi soukromými účty osob – podnikatelů.¹²¹

¹¹⁹ http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/analit_cinn_kontr_24938.html

¹²⁰ Zpráva o činnosti FAÚ 1996-2006, http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Zprava_o_cinnosti_1996-2006_CZE_RGB_police_2.0.pdf

¹²¹ blíže viz Zpráva o činnosti FAÚ 1996-2006, http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Zprava_o_cinnosti_1996-2006_CZE_RGB_police_2.0.pdf

FAÚ se ovšem nezaměřuje pouze na činnost proti legalizaci výnosů z trestné činnosti organizovaného zločinu, ale i proti snahám legalizovat výnosy z jakékoli trestné činnosti včetně závažné hospodářské činnosti.

Postup FAÚ v případě, že během svého šetření dojde k závěru, že je zde důvodné podezření ze spáchání trestného činu dle trestního zákona, je takový, že učiní oznámení orgánům činným v trestním řízení spolu s předáním všech zjištěných informací. Pokud jde o celkový počet podaných trestních oznámení, tak za rok 2008 jich bylo 78.¹²²

V rámci kontrolní činnosti plnil FAÚ funkci:

- a) specializovaného dozorového orgánu nad právníky a fyzickými osobami, kterým vznikají povinnosti podle zákona o praní peněz,
- b) procesního orgánu, který vydává rozhodnutí podle zákona o správě daní a poplatků a rozhodnutí podle správního řádu,
- c) metodického orgánu,
- d) legislativní složky,
- e) státní kontroly,
- f) plní povinnosti účastníka řízení vůči soudům.

V rámci mezinárodní spolupráce dochází k výměně informací se zahraničními finančními zpravodajskými jednotkami a dále došlo v roce 1995 v rámci zkvalitnění vzájemné spolupráce finančních zpravodajských jednotek v Bruselu k založení tzv. Egmontské skupiny.

5.2.3 Tým „Výnosy“

Pracovní skupina „Výnosy“ vznikla v roce 2001 a působila v rámci Policie ČR. Do této skupiny byli zapojeni i experti Ministerstva financí a správy daní. Tým „Výnosy“ měl za úkol zjišťovat výnosy pocházející z trestné činnosti. V roce 2002 byl tým „Výnosy“ jako samostatná jednotka, začleněn do Útvaru pro odhalování korupce a závažné hospodářské trestné činnosti Služby kriminální policie a vyšetřování (dále jen „ÚOK ZHTČ“).¹²³

Podle informací publikovaných na internetových stránkách Transparency international CR počátkem roku 2003, jen za necelé dva roky své existence, policisté týmu Výnosy připravili zločinecké struktury skoro o pět miliard a jen za

¹²² http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/analit_cinn_kontr_24938.html

¹²³ Cejp, M. a kol.: Organizovaný zločin v České republice III., Institut pro kriminologii a sociální prevenci Praha 2004, str. 56

rok 2002 dokázal tým „Výnosy“ zajistit zisky pocházející ze zločinu za zhruba 2,5 miliardy korun.¹²⁴

Úkolem této jednotky bylo zabývat se problematikou vyhledávání a dokumentace výnosů ze závažné trestné činnosti. Další ideou bylo dále zřídit tři samostatné skupiny, z nichž každá bude zpracovávat finanční šetření na základě požadavků jednoho z útvarů s celorepublikovou působností, tedy ÚOK ZHTČ, Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu (dále jen „ÚOOZ“) a Národní protidrogové centrály (dále jen „NPC“), a vyhledávat a dokumentovat výnosy spojené s konkrétní zdrojovou kriminalitou, zpracovávanou právě v rámci těchto jmenovaných útvarů Policie ČR.¹²⁵

Tým „Výnosy“ měl stanoveny čtyři základní cíle, a to (i) odčerpávání výnosů ze zločinu, (ii) ekonomickou destabilizaci zločineckých struktur, (iii) zasažení významných pachatelů, kteří dosud zůstávali „v pozadí“ a (iv) zvýšení trestnosti pachatelů.

Tým „Výnosy“ připravuje věcné podklady jako podnět k zajištění majetku při rozhodování ostatních orgánů činných v trestním řízení, zejména státních zástupců ještě před tím, než rozhodne soud. Smyslem těchto policejních aktivit je minimalizovat manévrovací prostor pachatelům trestných činů snažících se za každou cenu odvrátit odčerpání výnosů pocházejících z trestné činnosti. V praxi se totiž často stává, že osoba, které je sděleno obvinění z trestných činů tzv. zdrojové kriminality a do té doby vlastnila velký majetek, je poté, kdy byla postavena před soud, podle slov JUDr. Jiří Koláře, policejního prezidenta generálporučíka, nemajetným "chudákem". Než je ukončeno přípravné řízení trestní, nezajištěný majetek predisponuje, převede na jiné osoby nebo jinak "umístí" mimo dosah očekávaných soudních rozhodnutí.¹²⁶

6 Úprava boje proti organizovanému zločinu a proti legalizaci výnosů z trestné činnosti z něj v dokumentech OSN a v Evropském právu

V rámci boje s organizovaným zločinem, je možné považovat Předvstupní pakt o organizovaném zločinu mezi členskými státy EU a kandidátskými zeměmi střední a východní Evropy a Kypru, podepsaný Českou republikou v roce 1998,

¹²⁴ <http://www.transparency.cz/index.php?lan=cz&id=750>

¹²⁵ Zimmel, V.: Tým „Výnosy“ – vstupní pohled na uvedení opatření pro vyhledávání a dokumentaci výnosů z trestné činnosti. Kriminalistika, 2002, 2, str. 108-118

¹²⁶ Kolář, J.: Jak dál při odčerpávání výnosů z trestné činnosti, Policista 8/2002, <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/policista/2002/08/spp802.html>

a potom též Úmluvu Rady Evropy o praní, vyhledávání, zadržování a zabavování zisků ze zločinu za základní dokumenty, které pomohly k vytvoření koncepce boje proti organizovanému zločinu v ČR. Studie Institutu pro kriminologii a sociální prevenci potom dále uvádí, že důležitý rámec mezinárodní spolupráce byl vytvořen projekty Rady Evropy a EU OCTOPUS a OCTOPUS II (od r. 1996). Kromě toho Česká republika spolupracuje v justiční oblasti při vyšetřování a stíhání pachatelů organizovaného zločinu s dalšími zeměmi na základě dvoustranných dohod i mnohostranných mezinárodních dokumentů (Evropská úmluva o extradici a vzájemné pomoci v trestních věcech, Evropská úmluva o předávání trestního řízení a Úmluva o předávání odsouzených osob, podepsané ČR v roce 1992).¹²⁷

V rámci OSN došlo v roce 1992 ke zřízení Komise OSN pro prevenci zločinu a trestní justici, jakožto specializovaného orgánu Hospodářské a sociální rady OSN.

První světová ministerská konference Komise o organizovaném transnacionálním zločinu se konala 21. - 23. 11. 1994 v Neapoli. Na této konferenci byla přijata Neapolská politická deklaráce a Celosvětový akční plán boje proti organizovanému zločinu.

Dalším významným milníkem v boji proti organizovanému zločinu je 15. 11. 2000, kdy Valné shromáždění OSN schválilo Úmluvu OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu. Konference, na které byla Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu a dva dodatkové protokoly podepsány, se konala 12 - 15. 12. 2000 v sicilském Palermu. Slavnostní podpis Úmluvy OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu v sicilském Palermu měl symbolický význam a byl zamýšlen jako podpora obyvatel Sicílie, kteří po historicky dlouhou dobu museli snášet břímě aktivit mafiánských organizací Cosa Nostra. Podpis této úmluvy byl také chápán jako symbolické zadostiučinění obětem z řad soudců a policistů, kteří v boji proti mafii přišli o život.¹²⁸ Podmínkou pro to, aby tato úmluva nabyla účinnosti, byla její ratifikace potřebným počtem států; úmluva proti nadnárodnímu organizovanému zločinu tak vstoupila v platnost 29. září 2003 a až dosud ji ratifikovalo 138 států. Česká republika podepsala Úmluvu OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu a dva Protokoly již při slavnostní příležitosti v Palermu, ale doposud ji neratifikovala a je tak jedním z úplně

¹²⁷ Cejp, M. a kol.: Organizovaný zločin v České republice III., Institut pro kriminologii a sociální prevenci Praha 2004, str. 57

¹²⁸ Cejp, M. a kol.: Organizovaný zločin v České republice III., Institut pro kriminologii a sociální prevenci Praha 2004, str. 62

posledních států, který Úmluvu neratifikoval. K ratifikaci Úmluvy OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu je totiž také nutná zákonná úprava odpovědnosti právnických osob za jednání, k jejichž postihu zavazují mezinárodní smlouvy. Na základě Analýzy a mezinárodního srovnání právní úpravy této problematiky, kterou provedlo ministerstvo vnitra, byl ministryni spravedlnosti, na základě usnesení vlády ČR z 30. listopadu 2009 č. 1451, uložen úkol zpracovat a předložit návrh zákona umožňujícího postih právnických osob za trestné činy do konce května 2010 (podrobněji kapitola 2.3.3.).¹²⁹ Fakt, že je Česká republika spolu s Irskem a Řeckem posledním státem, který Úmluvu zatím neratifikoval, svědčí o neefektivnosti národní koordinace při boji s organizovaným zločinem na mezinárodní úrovni. Česká republika se tak zbytečně stává terčem oprávněné kritiky ze strany OSN a EU pro neplnění svých povinností.

Úmluva stanoví následující minimální požadavky:

Prohlásit za trestné činy (tedy kriminalizovat):

- a) činnosti vedoucí k ustavení organizované zločinecké skupiny nebo účast na aktivitách takovéto skupiny (čl. 5.1. a),
- b) organizování, řízení, napomáhání, podněcování, usnadňování nebo poskytnutí rady ke spáchání závažných trestných činů páchaných organizovanou skupinou (čl. 5.1. b),
- c) praní peněz pocházejících z jakýchkoliv kriminálních zdrojů (čl. 6),
- d) korupční jednání (čl. 8),
- e) bránění výkonu spravedlnosti (čl. 23).

Přijmout opatření:

- a) ke zřízení vnitrostátního regulačního a kontrolního režimu pro banky a další finanční instituce (čl. 7.1. a),
- b) k zavedení mechanismu zajišťujícího získávání informací a monitorování možného praní špinavých peněz i na mezinárodní úrovni (čl. 7.2.),
- c) přijmout legislativní nebo správní opatření podporující bezúhonnost veřejných činitelů a umožňující předcházet, odhalovat a trestat korupční jednání (čl. 9. 1.),
- d) k zajištění efektivního postupu úřadů odpovědných za stíhání korupce (čl. 9.2),

¹²⁹ www.vlada.cz/.../dodatecne-dotazy-a-oodpovedi-CEDAW-final-MZV-verze-cerven-2010.doc

- e) ke stanovení odpovědnosti právnických osob za účast na závažných trestných činech (čl. 10),
- f) k umožnění konfiskace výnosů z organizované trestné činnosti (čl. 12),
- g) k umožnění zajistit bankovní, finanční nebo obchodní záznamy pro účely trestního řízení (čl. 12.6.),
- h) k postupu při extradičním řízení v souladu s článkem 16,
- i) k zavedení účinné ochrany obětí a svědků (čl. 24,25),
- j) k zajištění přiměřené kompenzace a restituce pro oběti organizované trestné činnosti (čl. 25.2),
- k) k povzbuzování osob, aby spolupracovaly s příslušnými orgány při odhalování organizované trestné činnosti (čl. 26),
- l) ke zlepšení školících programů a technické pomoci mezi státy ke sdílení odborných znalostí i k usnadnění vzájemné právní asistence (čl. 29).

Úmluva obsahuje definici organizované zločinecké skupiny, podle níž organizovaná zločinecká skupina znamená strukturovanou skupinu tří nebo více osob, existující po určité časové období a jednající ve vzájemné dohodě s cílem spáchat jeden či více závažných trestných činů nebo trestných činů stanovených v souladu s touto Úmluvou, aby získala, přímo či nepřímo, finanční nebo jiný hmotný prospěch.

Dále uvedená úmluva definuje také strukturovanou skupinu, pod kterou rozumí skupinu, která není náhodně utvořena za účelem bezprostředního spáchání trestného činu, a která nemusí mít formálně vymezené role pro své členy, trvalost členství nebo rozvinutou strukturu.

Důležitou podmínkou postupu podle Úmluvy tedy je, aby se jednalo o trestný čin nadnárodní povahy. Za takový čin se považuje úmyslné jednání, je-li spácháno ve více než v jednom státě, nebo v jednom státě, avšak podstatná část příprav na něj, jeho plánování, řízení či kontroly se odehrává v jiném státě. Čin je nadnárodní povahy také tehdy, je-li spáchán v jednom státě, avšak zahrnuje účast organizované zločinecké skupiny, která se zabývá trestnou činností ve více než jednom státě, nebo je-li spáchán v jednom státě, avšak jeho podstatné dopady se projevují v jiném státě (čl. 3 odst. 2 Úmluvy).

Jak uvádí studie Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, Česká republika postupnou novelizací trestněprávních předpisů i některými organizačními opatřeními na úseku vyšetřování a jiných činností policejních orgánů, úpravou přípravného řízení, úpravou ochrany svědka aj. v zásadě

reagovala na všechna hlavní ustanovení Úmluvy a lze proto konstatovat zásadní harmonizaci českého práva s požadavky Úmluvy.¹³⁰ Studie byla tvořena v době, kdy teprve vznikal nový trestní zákoník. Lze v ní najít kritiku některých postupů a upozornění na některé interpretační problémy. Jako příklad lze uvést nahrazení termínu zločinné spolčení. V návrhu trestního zákoníku ve znění z doby, kdy byla tvořena studie, bylo navrhováno, aby tento termín byl nahrazen termínem „skupina organizovaného zločinu“, který ale přesně neodpovídal znění Úmluvy. V konečné verzi, tzn. v platném trestním zákoníku, je nicméně nakonec použit termín, který odpovídá znění Úmluvy, tj. organizovaná zločinecká skupina. Kritizovaná je ve Studii také definice organizované zločinecké skupiny. O této problematice se již zmiňuji na jiném místě této práce. Nový trestní zákoník obsahuje kritizovanou verzi definice, k úpravě tedy nedošlo.

Mezi další úmluvy významné pro boj proti organizovanému zločinu dále patří např. Úmluva OECD o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích (Paříž, 17. 12. 1997, sdělení MZV č. 25/2000 Sb. m. s.), Úmluva o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu (Štrasburk, 8. 11. 1990, sdělení MZV č. 33/1997 Sb.) a Úmluva proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami (Viedeň, 20. 12. 1988, č. 462/1991 Sb.)

Pokud jde o mezinárodní dokumenty upravující praní špinavých peněz, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu, uvedu nejdůležitější dokumenty a vzhledem k tématu této práce, budu se více zabývat jejich obsahem.

6.1.1 Směrnice EU 91/308/EHS o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz

Směrnice EU 91/308/EHS o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz platila pro členské státy Evropské unie do 15. 11. 2005. Tato směrnice od členských států požadovala, aby zakázaly praní peněz a zavázaly finanční sektor, který zahrnuje úvěrové instituce a široký okruh dalších finančních institucí, aby zjišťoval totožnost svých klientů, uchovával příslušné záznamy, zavedl vnitřní postupy pro školení svých pracovníků a ochranu proti praní peněz a podával příslušným orgánům oznámení o jakýchkoliv náznacích praní peněz.

Pojem „praní špinavých peněz“ definovala směrnice v čl. 1. jako následující jednání, pokud je páčáno úmyslně:

¹³⁰ Cejp, M. a kol.: Organizovaný zločin v České republice III., Institut pro kriminologii a sociální prevenci Praha 2004, str. 65

- a) přeměna nebo převod majetku¹³¹, při vědomí, že tento majetek pochází z trestné činnosti nebo z účasti na takové činnosti, za účelem zatajení nebo zakrytí nezákonného původu majetku nebo za účelem pomoci jakékoli osobě, která se účastní páčání takové činnosti, aby se vyhnula právním následkům svého jednání,
- b) zatajení nebo zakrytí skutečné povahy, zdroje, umístění, nakládání, pohybu, práv k majetku nebo jeho vlastnictví při vědomí, že tento majetek pochází z trestné činnosti nebo z účasti na takové činnosti,
- c) nabytí, držení nebo užívání majetku při vědomí, v době jeho obdržení, že tento majetek pocházel z trestné činnosti nebo z účasti na takové činnosti,
- d) účast na spáchání, spolčení ke spáchání, pokus o spáchání, napomáhání, usnadňování a návod ke spáchání jakéhokoliv jednání uvedeného v předchozích odstavcích.

Kromě toho, že směrnice stanovila pro členské státy povinnost zajistit, aby praní peněz tak, jak jej definovala, bylo zakázáno, stanovila dále také, že členské státy mají dále povinnost zajistit, aby úvěrové a finanční instituce požadovaly prokázání totožnosti od svých zákazníků pomocí podpůrných důkazů při vstupování do obchodních vztahů s nimi, zejména při otevírání účtu nebo spořitelních účtů, nebo při nabídce služeb úschovy. Směrnice dále stanovila, že požadavek zjištění totožnosti se vztahuje také na veškeré transakce se všemi dalšími zákazníky, než s těmi, na které se vztahuje shora uvedené, týkající se částek 15000 EUR nebo více, ať již je transakce prováděna v jediné operaci, nebo v několika operacích, které se zdají být spojeny. Tam, kde částka není známa ve chvíli, kdy je transakce prováděna, musí dotyčná instituce dle směrnice přistoupit k zjištění totožnosti, jakmile se dozví výši částky a zjistí, že bylo dosaženo uvedené hranice.

Dále byly úvěrové a finanční instituce povinny provádět zjištění totožnosti i v případech, kde je částka transakce nižší než stanovená mez, kdykoli existuje podezření z praní peněz.

Členskými státy stanovila také povinnost zajistit, aby úvěrové a finanční instituce uchovávaly ve směrnici uvedené doklady, použitelné jako důkaz při jakémkoli druhu vyšetřování týkajícím se praní peněz, po dobu směrnici stanovenou, tzn. v případě zjištění totožnosti kopii nebo údaje o požadovaném

¹³¹ „majetkem“ směrnice rozuměla veškerá aktiva hmotné nebo nehmotné povahy, movitá nebo nemovitá, jakož i právní doklady a nástroje dokládající právní nárok na taková aktiva nebo zájem na nich

dokladu po dobu nejméně pěti let od zániku vztahu se zákazníkem a v případě transakcí náležité doklady a záznamy skládající se z prvopisů dokumentů nebo kopií přípustných pro účely soudního řízení podle platných vnitrostátních zákonů, nejméně po dobu pěti let od provedení transakcí.

Členské státy byly podle směrnice také povinny zajistit, aby úvěrové a finanční instituce a jejich vedoucí pracovníci a zaměstnanci plně spolupracovali s orgány odpovědnými za potírání praní peněz.

Směrnice také dále stanovila, že členské státy jsou povinny zajistit, aby se úvěrové a finanční instituce zdržely provedení transakcí, o nichž vědí nebo u nichž mají podezření, že souvisejí s praním peněz, dokud je neoznámí příslušným orgánům. Tyto orgány dle zmíněné směrnice mohou za podmínek stanovených jejich vnitrostátními zákony vydat příkaz k neprovedení takové operace. Tam, kde existuje podezření, že určitá transakce vede k praní peněz a kde je její neprovedení nemožné nebo by pravděpodobně zmařilo úsilí pronásledovat účastníky operace podezřelé z praní peněz, měly uvedené instituce povinnost vyrozumět příslušné orgány bezprostředně po jejím provedení. Jak úvěrové a finanční instituce, tak i jejich vedoucí pracovníci a zaměstnanci nesměli prozrazovat dotyčnému zákazníkovi ani jakékoli třetí osobě, že byly předány informace orgánům podle příslušných článků uvedené směrnice nebo že probíhá vyšetřování ohledně praní peněz.

6.1.2 Směrnice Evropské unie 2005/60/ES

Směrnice Evropské unie 2005/60/ES ze dne 26. října 2005 o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz a financování terorismu nahradila Směrnicí EU 91/308/EHS o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz. Tato nová směrnice byla přijata, jak je uvedeno v její preambuli, také proto, že zdravý charakter, integrita a stabilita úvěrových a finančních institucí a důvěra ve finanční systém jako celek by mohly být vážně ohroženy snahami zločinců a jejich společníků buď zastírat původ výnosů z trestné činnosti, nebo směřovat peníze získané zákonným i nezákonným způsobem na teroristické účely. Její snahou je předejít tomu, aby členské státy přijaly opatření na ochranu svých finančních systémů, která by mohla být neslučitelná s fungováním vnitřního trhu a se zásadami právního státu a veřejného pořádku Společenství. Vzhledem k tomu, že praní peněz a financování terorismu se často provádí v mezinárodním kontextu, tak opatření přijatá pouze na vnitrostátní úrovni nebo i na úrovni Společenství, která by nebrala v úvahu mezinárodní koordinaci a

spolupráci, by měla velmi omezené účinky. Dalším důvodem je to, že Směrnice 91/308/EHS, i když uložila povinnost zjistit totožnost klienta, obsahovala poměrně málo podrobností o příslušných postupech. Je proto vhodné v souladu s novými mezinárodními normami zavést konkrétnější a podrobnější ustanovení týkající se zjišťování a ověřování totožnosti klienta a jakéhokoliv skutečného vlastníka.

Za praní peněz považuje směrnice následující jednání, pokud je pácháno úmyslně:

- a) přeměna nebo převod majetku při vědomí, že tento majetek pochází z trestné činnosti nebo z účasti na takové činnosti, za účelem zatajení nebo zakrytí nezákonného původu majetku nebo za účelem pomoci jakékoliv osobě, která se účastní páchání takové činnosti, aby se vyhnula právním následkům svého jednání;
- b) zatajení nebo zakrytí skutečné povahy, zdroje, umístění, nakládání, pohybu, práv k majetku nebo jeho vlastnictví při vědomí, že tento majetek pochází z trestné činnosti nebo z účasti na takové činnosti;
- c) nabývání, držení nebo užívání majetku při vědomí, v době jeho obdržení, že tento majetek pochází z trestné činnosti nebo z účasti na takové činnosti;
- d) účast na spáchání, spolčení ke spáchání, pokus o spáchání, napomáhání, usnadňování a návod ke spáchání jakéhokoliv jednání uvedeného v předchozích písmenech.

Dle směrnice se jednání považuje za praní peněz i tehdy, jestliže k činnostem, na jejichž základě vznikl majetek pro účely praní, došlo na území jiného členského státu nebo na území třetí země.

Směrnice zavádí tzv. hloubkovou kontrolu klienta, která zahrnuje:

- a) zjištění a ověření totožnosti klienta na základě dokumentů, údajů nebo informací získaných ze spolehlivého a nezávislého zdroje;
- b) případně zjištění totožnosti skutečného vlastníka¹³² a přijetí odpovídajících a na hodnocení rizik založených opatření pro ověření

¹³²"skutečným vlastníkem" se dle ustanovení čl. 2 odst. 6 Směrnice rozumí fyzická osoba (osoby), která v konečném důsledku vlastní nebo ovládá klienta, nebo fyzická osoba, pro kterou se provádí transakce nebo vykonává činnost. Pojem skutečný vlastník zahrnuje alespoň:

a) v případě společnosti:

i) fyzickou osobu (osoby), která v konečném důsledku vlastní nebo ovládá právnickou osobu formou přímého nebo nepřímého vlastnictví nebo kontroly dostatečného podílu akcií dané právnické osoby nebo hlasovacích práv na ní, včetně akcií na doručitele, pokud tato právnická osoba není společností kótovanou na regulovaném trhu, která podléhá požadavkům na zveřejnění informací v souladu s právními předpisy Společenství nebo která podléhá rovnocenným mezinárodním normám; pro splnění kritéria ovládnutí se považuje za dostatečný podíl 25 % plus jedna akcie,

ii) fyzickou osobu (osoby), která jiným způsobem vykonává kontrolu nad vedením právnické osoby;

jeho totožnosti, aby instituce nebo osoba, na kterou se vztahuje tato směrnice, byla přesvědčena, že skutečného vlastníka zná, a to včetně přijetí odpovídajících a na hodnocení rizik založených opatření pro to, aby pochopila vlastnickou a kontrolní strukturu klienta v případě právnických osob, svěřenectví a podobných právních uspořádání;

- c) získání informací o účelu a zamýšlené povaze obchodního vztahu;
- d) provádění průběžného sledování obchodního vztahu včetně přezkoumávání transakcí prováděných v průběhu daného vztahu, aby se zajistilo, že uskutečňované transakce jsou v souladu s tím, co instituce nebo osoba ví o klientovi, jeho podnikatelském a rizikovém profilu včetně, je-li to třeba, zdrojů finančních prostředků a zajištění průběžné aktualizace příslušných dokumentů, údajů nebo informací.

Směrnice stanovila členským státům zakázat svým úvěrovým a finančním institucím vedení anonymních účtů nebo anonymních vkladních knížek. Odchylně od čl. 9 odst. 6 směrnice, který stanoví povinnost členských států vyžadovat, aby instituce a osoby, na které se tato směrnice vztahuje, uplatňovaly postupy pro hloubkovou kontrolu klienta nejen na všechny nové klienty, ale ve vhodné dobu též na své stávající klienty pouze na základě posouzení rizika, musí členské státy v případě anonymních účtů nebo vkladních knížek ve všech případech vyžadovat, aby majitelé a oprávnění uživatelé existujících anonymních účtů nebo anonymních vkladních knížek byli vždy podrobena hloubkové kontrole klienta co nejdříve a v každém případě nejpozději před tím, než bude s účty nebo vkladními knížkami jakýmkoli způsobem naloženo.

Směrnice dále upravuje oznamovací povinnosti, stanoví členským státům povinnost zřídit finanční zpravodajskou jednotku za účelem účinného boje proti praní peněz a financování terorismu, uchovávání záznamů a statistické údaje. Směrnice upravuje opatření, která jsou povinny instituce a osoby, podléhající právní úpravě Směrnice přijmout, aby jejich příslušní zaměstnanci byli obeznámeni s předpisy platnými na základě této směrnice. V jejich rámci pak upravuje směrnice povinnou účast jejich příslušných

b) v případě právních subjektů, jako například nadací, a právních uspořádání, jako například svěřenectví, které zajišťují správu finančních prostředků a jejich rozdělování:

- i) pokud již byli určeni budoucí příjemci, fyzickou osobu (osoby), která je příjemcem nejméně 25 % majetku právního uspořádání nebo subjektu,
- ii) pokud ještě nebyli určeni jednotlivci, kteří mají prospěch z právního uspořádání nebo subjektu, okruh osob, v jejichž hlavním zájmu bylo právní uspořádání nebo subjekt založeno nebo působí,
- iii) fyzickou osobu (osoby), která kontroluje nejméně 25 % majetku právního uspořádání nebo subjektu;

zaměstnanců na zvláštních průběžných školicích programech, které jim pomohou rozpoznávat operace, jež mohou souviset s praním peněz nebo financováním terorismu, a rovněž jim poskytnout pokyny, jak v takových případech postupovat. Členské státy mají dále povinnost zajistit, aby fyzické a právnické osoby, na něž se vztahuje zmíněná směrnice, byly postižitelné za porušení vnitrostátních předpisů přijatých na základě této směrnice. Sankce musí být účinné, přiměřené a odrazující.

6.1.3 Evropská úmluva o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu č. 33/1997 Sb.

Evropská úmluva o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu byla přijata dne 8. listopadu 1990 ve Štrasburku. Tato Úmluva byla členskými státy Rady Evropy a ostatními signatáři přijata s ohledem na to, že boj proti závažné kriminalitě, vyžaduje použití moderních a účinných metod na mezinárodní úrovni, přičemž jednou z těchto metod je právě to, že delikvent je zbaven výnosů ze spáchaných zločinů.

Úmluva vstoupila v platnost dnem 1. 9. 1993. Jménem České republiky byla Úmluva podepsána ve Štrasburku dne 18. 12. 1995 a pro Českou republiku vstoupila v platnost dnem 1. 3. 1997.

Úmluva definuje pojem "výnos" ze zločinu jako všechny ekonomické výhody pocházející z trestných činů. Tato výhoda může spočívat ve veškerém majetku, kterým rozumí majetek jakéhokoli charakteru, hmotný nebo nehmotný, movitý nebo nemovitý a rovněž právní dokumenty nebo nástroje prokazující oprávnění nebo zájem na takovém majetku.

Úmluva uložila povinnost přijmout legislativní a jiná opatření, která budou nezbytná, aby bylo možno:

- a) konfiskovat prostředky a výnosy nebo majetek, jehož hodnota odpovídá těmto výnosům,
- b) zjistit a vyhledat majetek podléhající zmíněné konfiskaci a předejít tak veškerým obchodům s tímto majetkem, jeho převodům nebo použití,
- c) zmocnit soudy nebo jiné příslušné orgány k tomu, aby nařídily zpřístupnění nebo zabavení bankovních, finančních nebo obchodních záznamů,
- d) používat speciální vyšetřovací techniky usnadňující identifikaci a hledání výnosů a také shromažďování s tím souvisejících důkazů. Tyto techniky mohou zahrnovat příkazy k dohledu nad bankovními

- účty, pozorování, zachycování telekomunikačních sdělení, přístup k počítačovým systémům a příkazy k předkládání určitých dokladů,
- e) označit jednání jako trestný čin v souladu s vnitrostátním právem, pokud čin byl spáchán úmyslně, v případech vyjmenovaných v čl. 6 Úmluvy.

Dále tato Úmluva stanovila zásady mezinárodní spolupráce a pomoci.

6.1.4 Společné opatření Rady 1998/699/JVV o praní špinavých peněz, identifikaci, vysledování, zmrazení, zajištění a propadnutí nástrojů a výnosů z trestné činnosti ze dne 3. 12. 1998

Společná opatření Rady zahrnují požadavek zavedení právních předpisů a postupů, které umožňují propadnutí majetku v hodnotě prokázaných nelegálních výnosů. Stejná právní ustanovení se požadují při sledování a identifikaci na základě žádosti jiného členského státu již při podezření ze spáchání trestného činu. Další ustanovení řeší organizaci, způsoby podání, předávání a vyřízení žádosti.¹³³

6.1.5 Rámcové rozhodnutí Rady 2001/500/JVV o praní špinavých peněz, identifikaci, vysledování, zmrazení, zajištění a propadnutí nástrojů a výnosů z trestné činnosti ze dne 26. 6. 2001

Účelem Rámcového rozhodnutí je posílit spolupráci členských států EU v boji proti specifickým závažným formám mezinárodní trestné činnosti, sladěním a ujednocením jednotlivých právních norem, kde jsou stanoveny termíny pro ujednocení v rámci vnitrostátní právní úpravy.¹³⁴

6.1.6 Rámcové rozhodnutí Rady EU ze dne 22. 7. 2003 o výkonu příkazů k zajištění majetku nebo důkazních prostředků v EU

Uvedené rozhodnutí bylo implementováno do českého právního řádu zákonem č. 253/2006 Sb., a to konkrétně do hlavy dvacáté páté, osmého oddílu trestního řádu. Hlava dvacátá pátá TR obsahuje úpravu právního styku s cizinou a ustanovení § 460a až 460n, tzn. že celý oddíl osmý této hlavy obsahuje zvláštní ustanovení o uznávání a výkonu rozhodnutí o zajištění majetku nebo důkazního prostředku mezi členskými státy Evropské unie. Ustanovení tohoto

¹³³ Kuržeja, J., Zámek, D.: Analýza legislativních nástrojů k odčerpávání výnosů z trestné činnosti, Bezpečnostní sbory 2008, <http://www.bezpecnostni-sbory.wbs.cz/2008.html>

¹³⁴ Kuržeja, J., Zámek, D.: Analýza legislativních nástrojů k odčerpávání výnosů z trestné činnosti, Bezpečnostní sbory 2008, <http://www.bezpecnostni-sbory.wbs.cz/2008.html>

oddílu se použijí v souladu s § 460a TŘ na zajištění majetku nebo jeho části, věci nebo jiných majetkových hodnot, u kterých je podezření, že byly určeny ke spáchání trestného činu, nebo k jeho spáchání byly užity, nebo jsou výnosem z trestné činnosti nebo svou hodnotou odpovídají, byť i jen zčásti, takovému výnosu, nebo důkazního prostředku uvedeného v § 112 TŘ, jestliže se nacházejí na území členského státu Evropské unie na základě příkazu k zajištění majetku nebo důkazního prostředku vydaného v jiném členském státě Evropské unie.

Příkazem k zajištění se dle § 460a odst. 2 TŘ rozumí příkaz příslušného justičního orgánu vydávajícího státu vydaný v souladu s právním předpisem Evropské unie, kterým má být zabráněno zničení, pozměnění, převodu nebo prodeji majetku, který může být předmětem propadnutí nebo zabránění, nebo důkazního prostředku. Tento příkaz k zajištění, nazývaný též „Evropský zajišťovací příkaz“ umožňuje v případech vyšetřování závažných trestných činů zajištění majetku a důkazů před jejich zničením v jiném členském státě.

Tímto rozhodnutím došlo k rozšíření spolupráce mezi členskými státy, která je založena na principu vzájemného uznávání v řízeních předcházejících vlastnímu soudnímu řízení.¹³⁵

6.1.7 Rozhodnutí Rady EU ze dne 6. 12. 2007 o spolupráci mezi úřady pro vyhledávání majetku z trestné činnosti v jednotlivých členských státech v oblasti výsledování a identifikace výnosů z trestné činnosti nebo jiného majetku v souvislosti s trestnou činností

Uvedené rozhodnutí upravuje výměnu informací mezi úřady pro vyhledávání majetku z trestné činnosti všech členských států. Řeší spolupráci mezi úřady pro vyhledávání majetku z trestné činnosti, vzájemnou výměnu informací i z vlastního podnětu, ochranu údajů, výměnu osvědčených postupů.

6.1.8 Trestněprávní úmluva o korupci (Štrasburk, 27. 1. 1999, sdělení MZV č.70/2002 Sb. m. s.)

Pro ČR vstoupila Úmluva v platnost 1. 7. 2002. V preambuli se Úmluva mj. dovolává Rezoluce č. 1 přijaté evropskými ministry spravedlnosti na jejich 21. Konferenci konané v roce 1997 v Praze, která doporučila urychlenou realizaci Akčního programu zaměřeného proti korupci a zejména pak včasného vypracování trestněprávní úmluvy zajišťující koordinované obvinění z trestných

¹³⁵ Kuržeja, J., Zámek, D.: Analýza legislativních nástrojů k odčerpávání výnosů z trestné činnosti, Bezpečnostní sbory 2008, <http://www.bezpecnostni-sbory.wbs.cz/2008.html>

činů korupce, zintenzívněnou spoluprací při stíhání těchto trestných činů, jakož i následné účinné mechanismy přístupné jak členským, tak i nečlenským státům na základě rovnoprávnosti.

Úmluva zakotvuje povinnost jejích signatářů přijmout taková legislativní a jiná opatření, aby mj. aktivní i pasivní úplatkářství tuzemských veřejných činitelů, úplatkářství tuzemských parlamentních shromáždění, úplatkářství zahraničních veřejných činitelů, úplatkářství členů zahraničních parlamentních shromáždění, aktivní i pasivní úplatkářství v soukromém sektoru, bylo za podmínek v Úmluvě uvedených pokládáno za trestný čin. Česká republika učinila při podpisu a ratifikaci Úmluvy výhradu, že v případě aktivního i pasivního úplatkářství v soukromém sektoru půjde o trestný čin v případě, pouze pokud budou odpovídat skutkovým podstatám trestných činů stanoveným v trestním zákoně České republiky.

Trestným činem je podle Úmluvy i obchodování s vlivem, pod kterým Úmluva rozumí jakýkoliv přímo či nepřímo daný příslib, nabídku nebo poskytnutí nepatřičné výhody komukoliv, kdo tvrdí, že je schopen mít nepatřičný vliv na rozhodovací pravomoc osob uvedených v čl. 12 Úmluvy. Nezáleží, zda taková nepatřičná výhoda je pro něho samotného nebo pro někoho jiného. Stejně tak se postihuje i požadavek nebo přijetí nabídky nebo příslibu takové výhody za účelem tohoto ovlivnění, bez ohledu na to, zda ovlivnění bylo vykonáno, nebo zda předpokládaný vliv způsobil či nezpůsobil zamýšlený výsledek.

Úmluva obsahuje také úpravu odpovědnosti právnických osob, když v čl. 18 stanoví povinnost, aby smluvní strany přijaly taková opatření, aby bylo zajištěno, že právnickým osobám bude stanovena odpovědnost za trestné činy týkající se aktivního úplatkářství, obchodování s vlivem a praní špinavých peněz uváděných v Úmluvě, které byly spáchány ve prospěch fyzické osoby jednající buď individuálně, nebo jako člen orgánu právnické osoby a mající vedoucí postavení v rámci tohoto subjektu. Toto zmiňované vedoucí postavení je založeno na (i) oprávnění zastupovat právnickou osobu, (ii) oprávnění vydávat rozhodnutí jménem právnické osoby nebo (iii) oprávnění vykonávat kontrolní činnost v rámci právnické osoby. Stejně tak je postižitelné takové jednání i v takovém případě, kdy právnická osoba je spolupachatelem nebo podněcovatelem výše uvedených trestných činů.

7 Kriminalistické prostředky odčerpávání výnosů z trestné činnosti v Itálii

Důvod proč si autor zvolil právní úpravu odčerpávání výnosů z trestné činnosti právě v Itálii, spočívá zejména v jeho možnosti seznámit se částečně s touto problematikou během svého studijního pobytu v Římě v roce 1997 a dalších opakovaných pobytů jak na jihu tak severu země a také pro jistou historickou unikátnost boje proti mafii na území Itálie v evropském kontextu.

Na úvod této kapitoly bych rád zmínil několik poznatků z Výroční zprávy za rok 2009 mimořádného komisaře, Antonia Maruccia, z Úřadu pro nakládání a správu zabavených majetkových hodnot kriminálním organizacím v Itálii. Úřad pod vedením mimořádného komisaře předal do další správy během 18 měsíců své existence 1438 majetkových hodnot (beni confiscati), pro srovnání uvádím, že během předchozích 12 let bylo dalšími různými úřady předáno do užívání celkem 3.969 zabavených majetkových hodnot. Celková hodnota předaného majetku dosahuje celkové hodnoty 230 milionů EUR oproti celkové hodnotě 500 milionů EUR za předchozích 12 let.¹³⁶ Takový zlom v účinnosti fungování úřadu mohl nastat pouze díky účinné organizaci práce úřadu, centralizaci jeho aktivit a úzké spolupráci se všemi dalšími dotčenými orgány. Došlo k harmonizaci jednotlivých zákonných a podzákonných norem, a to zejména na komunální úrovni tak, aby mohlo dojít k převodu zabavených majetkových hodnot co nejdříve zpět do gesce jednotlivých regionů k jejich využití pro sociální účely. Zároveň došlo k drastickému zkrácení času celého procesu alokace majetkových hodnot a odstranění všech zbytečných čistě byrokratických průtahů. Kasační soud zkrátil dobu celého procesu z průměrných 4 let od zabavení majetkové hodnoty k jejímu předání do dalšího užívání na dnešních 30 dnů. Úřad úzce spolupracuje s jednotlivými ministerstvy, daňovými úřady, ale i jednotlivými regionálními úřady.

Nyní blíže ke složení jednotlivých zabavených majetkových hodnot a k místům jejich zabavení. Od počátku fungování tohoto institutu bylo v Itálii zabaveno kriminálním organizacím k 30. červnu 2009 celkem 8.933 nemovitostí, z nichž se 83% nachází ve 4 jižních regionech, jen na Sicílii bylo zabaveno 4.075 nemovitostí. Z celkového počtu 8.933 nemovitostí se jedná např. o 4.702 domů,

¹³⁶ Relazione annuale 2009 del Commissario straordinario Antonio Maruccia ai sensi dell'Art. 1 Co. 3 Del D.P.R. 6.11.2007

bytů a jiných obydlí, 2.287 zemědělských pozemků včetně staveb, ale také o 18 hotelů, pensionů a sportovišť.

Další sledovanou majetkovou hodnotou jsou zabavené obchodní společnosti, těch bylo zkonfiskováno celkem 1.185, z nichž se 38% nachází na Sicílii, 19% v Campanii a také 14% v Lombardii. V regionu Lazio se nachází 8% zabavených obchodních společností. Hlavními předměty činnosti těchto společností jsou zejména stavebnictví, turistický ruch, obchod s nemovitostmi, poskytování restauračních a hotelových služeb a dalších všeobecné obchodní aktivity. Z celkového počtu se jedná o 575 společností s ručením omezeným, 27 akciových společností, 241 oprávnění k živnostenskému podnikání atd.

Nejúčinnějším nástrojem v boji s mafií tedy stále zůstává tzv. „útok na majetek ve vlastnictví mafie“, o čemž svědčí i vypracování Berlusconiho vládou Plánu boje proti mafií, který slaví první hmatatelné úspěchy ve formě zabaveného a zkonfiskovaného majetku v celkové hodnotě asi 9 miliard EUR.

7.1 Struktura orgánů pro boj s organizovaným zločinem a odčerpávání výnosů z trestné činnosti

7.1.1 Polizia

Policejní síly v Itálii se člení na státní policii, finanční policii, lesnickou policii a policii vězeňskou.

V každém ze 103 okresních měst se nachází tzv. Kvestura.

Struktura kvestur se dále dělí na: Policii protikriminální (la Polizia Anticrimine) a Policii pro administrativní a sociální věci (la Polizia Amministrativa e Sociale), které jsou rozděleny na 5 řídicích Úřadů: Úřad kabinetu (Ufficio di Gabinetto), Úřad pro personální záležitosti (Ufficio del Personale), Úřad pro obecné vyšetřování a speciální operace (Ufficio delle Investigazioni Generali ed Operazioni Speciali), a konečně Úřad pro administrativu a účetnictví a Úřad pro zdravotní věci (Ufficio Amministrativo Contabile e Ufficio Sanitario).

7.1.2 Carabinieri

Carabinieri - Arma dei Carabinieri představuje bezpečnostní složku, která má na starost bezpečnost v malých městech a na venkově a zároveň vykonává úkoly vojenské policie. Jedná se o četnický útvar, který ovšem z historických důvodů spadá pod ministerstvo vnitra. Tento četnický útvar byl zřízen již v roce 1814, za vlády Vittoria Emanuele I, krále Sardinie. Původně se jako *carabinieri* označovali velmi dobře vycvičení vojáci jednoho z italských pluků, ale postupnou

transformací se z nich stala právě složka chránící občany vesnic a malých měst. Z historických důvodů se tak stanoviště karabiníků dodnes označuje jako kasárna (*caserme*).¹³⁷

7.1.3 Guardia di Finanza

Historie finanční policie sahá až do roku 1774, kdy byla na příkaz sardinského krále Viktora Emanuela III. založena tzv. „Legione Truppe Leggere“ (Legie lehkého vojska). Jde o první příklad speciálního sboru zřízeného výslovně pro dozorčí finanční službu na hranicích.

Po sjednocení Itálie, byl v roce 1868 zřízen orgán „Corpo delle guardie doganali“ - celní sbor, kterému byl primárně svěřen celní dohled. V roce 1881 byl tento sbor přejmenován na celní správu a byl prohlášen za součást státního armádního sboru. Finanční policie je v současné době speciální policejní sbor, který je přímo podřízen Ministerstvu hospodářství a financí, je organizován jako vojenská organizace a je součástí státního armádního sboru, i když není začleněn pod Ministerstvo obrany. Tomuto sboru, ve kterém v současné době slouží 68.000 vojáků různých kategorií, náleží speciální pravomoci daňové policie.

Úkoly, které jsou tomuto sboru svěřeny, stanoví zákon č. 189 z 23. 4. 1959. Tyto úkoly spočívají zejména v prevenci, vyhledávání a oznamování daňových úniků a porušení zákona, dohledu nad dodržováním opatření vyplývajících z politicko-ekonomických zájmů státu a dozoru nad mořem pro účely finanční policie. Mimo tyto úkoly finanční policie dohlíží nad dodržováním pořádku a veřejné bezpečnosti a obranou hranic, a to jak suchozemských, tak i námořních. Do její pravomoci dále náleží ochrana finančních zájmů nejen národních, ale i evropských. Dbá tak zejména na represí trestných činů daňových národních a komunitárních, mezi něž patří např. pašeráctví, boj s organizovaným zločinem, praní špinavých peněz, atd. Hlavní úkoly spadají ovšem do oblasti ekonomiky a financí. Lze konstatovat, že majetková hodnota a finanční obohacení představují základ každého majetkového trestného činu, což znamená, že se finanční policie musí nevyhnutelně zabývat:

1. Obchodem se zbraněmi;
2. Paděláním;
3. Pašeráctvím;
4. Obchodem s drogami;

¹³⁷<http://cs.wikipedia.org/wiki/Carabinieri>

5. Ilegálními utečenci;
6. Hazardními hrami;
7. Prostitucí;
8. Únosy osob;
9. Krádežemi;
10. Falešnými dodavatelskými smlouvami;
11. Zemědělskými podvody ke škodě EU;
12. Elektronickými a telekomunikačními podvody;
13. Lichvou;
14. Stavebními přestupky a trestnými činy;
15. Vydíráním;
16. Mafií.

Vládním nařízením z 19. 3. 2001, č. 68 bylo dále stanoveno že:

- Finanční policie má postavení jakožto Policejní orgán s obecnou pravomocí na poli ekonomickém a finančním.
- Dochází k rozšíření pravomocí přiznaných ze zákona vojenským příslušníkům sboru v oblasti daňové na všechny oblasti vztahující se k činnostem finanční a hospodářské policie.
- Je potvrzena výhradní role finanční policie jakožto hospodářské a finanční policie na moři.
- Je stanoveno, že sbor má, jako národní autorita, podporovat a rozvíjet mezinárodní spolupráci se spřízněnými zahraničními orgány za účelem represe hospodářských a finančních trestných činů.
- K provádění svěřených úkolů jsou pak členům sboru přiděleny pravomoci a kompetence, které náleží také bez dalšího:
 - Úředníkům a agentům soudní policie
 - Úředníkům a agentům daňové policie
 - Agentům veřejné bezpečnosti

Servizio centrale di Investigazione sulla Criminalità Organizzata

Zvláštním oddělením finanční policie je tzv. „Servizio centrale di Investigazione sulla Criminalità Organizzata“ - centrální oddělení vyšetřování organizované kriminality, pro které se užívá zkratka S.C.I.C.O. Ke zřízení tohoto speciálního oddělení, které sídlí v Římě, došlo v roce 1993.

Mezi úkoly, které jsou S.C.I.C.O. svěřeny náleží:

- sběr dat a zpráv týkajících se vyšetřovací činnosti prováděnou oddíly sboru v oblasti organizované kriminality,

- provádět analýzu dat sebraných za účelem určení a vypracování vyšetřovací metodologie vhodné ke směřování aktivit G.I.C.O.,
- udržovat vztahy, na centrální úrovni, s Národním Prokurátorem proti Mafii a participovat na základě obdržných pokynů na vyšetřováních spolu s oddělením G.I.C.O.,
- provádět informační výměnu s Centrálními odděleními Policejních sborů, stejně jako i s orgány a odděleními soudní policie,
- péče o propojení informační aktivit v oblasti prevence a potlačení trestných činů jako např. únosů osob za účelem vydírání,
- opatřovat technicko-logistickou podporu G.I.C.O.,
- zajistit operační podporu G.I.C.O., prostřednictvím využití profesně vybaveného personálu způsobilého k vykonávání činností soudní policie.

Gruppo d'investigazione sulla criminalità organizzata

G.I.C.O. představuje další speciální oddělení finanční policie, tzv. „Gruppo d'investigazione sulla criminalità organizzata“ – vyšetřovací skupinu organizované kriminality. Jedná se o zvláštní jednotky specializující se na vyšetřování trestných činů organizovaného zločinu v souvislosti s praním špinavých peněz a mezinárodním terorismem. Jednotky G.I.C.O jsou podřízeny shora uvedenému S.C.I.C.O.

7.1.4 Direzione investigativa antimafia

Direzione investigativa antimafia neboli také DIA - ředitelství vyšetřování aktivit mafie - bylo zřízeno zákonem ze dne 30. 12. 1991 č. 410, jeho založení bylo vedené snahou zesílit a zintenzivnit celonárodní boj proti mafii. Hlavním úkolem je pak koordinovat aktivity jednotlivých speciálních útvarů, vyhodnocovat sesbírané informace z regionálních centrál a ověřovat jejich důvěryhodnost při stanovování dalšího vyšetřovacího postupu.

7.2 Právní prostředky pro odčerpávání výnosů z trestné činnosti a jejich zákonná úprava v italském právu

7.2.1 Hmotně-právní úprava

Stejně jako v našem trestním zákoníku i v italském trestním zákoníku tzv. Codice penale, uvozen králem Vittorioem Emanuele III., zákon č. 1398 ze dne 19. 10.

1930 (Gazz. Uff., 26. 10. 1930, n. 251) ve znění pozdějších předpisů (dále jen „italský trestní zákoník“), je upraven trestný čin Legalizace výnosů z trestné činnosti. Italský trestní zákoník upravuje tuto trestnou činnost ve čtyřech ustanoveních. Jedná se o ustanovení čl. 648 „*Přechovávání*“, podle něhož ten, kdo za účelem opatření sobě nebo jinému zisk, získá, obdrží nebo ukryje/zamlčí peněžní prostředky, nebo věci pocházející z jakéhokoliv trestného činu anebo se zaplete do získání, obdržení či ukrytí/zamlčení peněžních prostředků nebo věci pocházejících z jakéhokoliv trestného činu, bude potrestán trestem odnětí svobody na dva až osm let a pokutou v rozmezí od 516 Eur až 10.329 Eur. Trestem odnětí svobody až na šest let a pokutou až 516 EUR bude potrestán potom ten, kdo spáchá tento čin, ale nepatrné společenské nebezpečnosti.

Dále potom ustanovení čl. 648bis upravuje skutkovou podstatu trestného činu „*Praní špinavých peněz*“, kterého se dopustí kdokoliv, kdo vymění či převede peněžní prostředky či majetek nebo jiný zisk pocházející z nedbalostního trestného činu anebo se dopustí jiného jednání, kterým zabrání identifikaci jejich trestného původu. Trestem za spáchání tohoto trestného činu stanoví italský trestní zákoník trest odnětí svobody od čtyř do dvanácti let a pokutu v rozmezí od 1.032 Eur do 15.493 Eur. Dále je stanoveno, že trestní sazba se zvyšuje, pokud je trestný čin spáchán při výkonu obchodní činnosti.¹³⁸ Naopak ke snížení trestní sazby dojde v případě, že peněžní prostředky, majetek nebo jiný zisk pochází z trestného činu, za který je stanoven trest odnětí svobody nižší než 5 let.¹³⁹

Trestný čin „*Praní špinavých peněz*“ byl do italského právního řádu zaveden v roce 1978.¹⁴⁰ Tento trestný čin tehdy nesl název „*Nahrazení peněžních prostředků nebo hodnot pocházejících z loupeže spáchané za přitěžujících okolností, z vydírání spáchaného za přitěžujících okolností nebo únosu za účelem vydírání*“. Zákonodárce se tak již v roce 1978, což je o deset let dříve vzhledem k zahraničním právním úpravám, rozhodl zavést do italského trestního zákoníku skutkovou podstatu, která výslovně sankcionovala a postihovala praní špinavých peněz.

¹³⁸ dle ustanovení § 64 italského trestního zákoníku platí, že pokud není zvýšení trestní sazby stanoveno zákonem, zvyšuje se trestní sazba až o 1/3 stanovené trestní sazby za spáchaný trestný čin. Pokud jde o trest odnětí svobody, nemůže trestní sazba trestu odnětí svobody převyšovat 30 let.

¹³⁹ Snížení trestní sazby je upraveno v ustanovení § 65 italského trestního zákoníku a platí mj., že nestanoví-li zákon jinak, je trestní sazba snížena max. až o 1/3.

¹⁴⁰ Jedná se konkrétně o čl. 3 zákona č. 59 z 21. března 1978, viz. Portaluppi P., Nepote S., Savarino P., Severini F.: *Il riciclaggio di denaro nella legislazione italiana: evoluzione alla luce dell'esperienza internazionale*, Roma, 2003, str. 4

Ustanovení čl. 648ter. upravuje trestný čin „*Použití peněžních prostředků, majetku nebo jiného zisku pocházejícího z nelegální činnosti*“. Podle tohoto ustanovení je každý, kdo mimo případů uvedených v ustanovení § 648 a 648bis, používá v hospodářských nebo finančních činnostech peněžní prostředky, majetek nebo jiný zisk pocházející z trestné činnosti, bude potrestán trestem odnětí svobody od čtyř do dvanácti let a pokutou v rozmezí od 1.032 Eur do 15.493 Eur.

Ustanovení čl. 648quater. upravuje konfiskaci majetku. Podle tohoto ustanovení, v případě odsouzení anebo aplikace trestu na žádost stran, podle ustanovení článku 444 zákona č. 447 z 22. září 1988 Codice di procedura penale (dále jen „italský trestní řád“)¹⁴¹ pro trestné činy uvedené v článku 648bis a 648ter, se vždy nařizuje konfiskace majetku, který vzešel z této trestné činnosti, vyjma případů kdy patří osobám vně trestného činu. V případech kdy není možné přikročit ke konfiskaci majetku, jak je uvedeno výše, nařídí soudce konfiskaci takové peněžní částky, majetku nebo jiného zisku, kterými viník disponuje, a to i prostřednictvím třetí osoby, který odpovídá hodnotě výnosu. V souvislosti s trestnými činy uvedenými v čl. 648bis a 648ter, může prokurátor využít, v rámci a k účelům dle čl. 430 italského trestního řádu, jakéhokoliv pátracího prostředku, který se ukáže jako nezbytný pokud jde o peněžní prostředky, majetek nebo jiný zisk, který má být dle shora uvedeného zkonfiskován.

7.2.2 Procesně-právní úprava

Soudní policie

Italský trestní řád - Codice di Procedura Penale, uvozen dekretem prezidenta republiky, č. 447 z 22. 9. 1988 (Gazz. Uff., 24. 10. 1988, n. 250) ve znění pozdějších předpisů upravuje postavení soudní policie ve svém čl. 55. Dle tohoto článku je úkolem soudní policie odhalovat trestné činy, zabránit, aby docházelo k trestným činům, vyhledávat jejich pachatele, vykonávat nezbytné úkony k tomu, aby byly zajištěny důkazy a shromáždit vše potřebné, aby mohl být aplikován trestní zákon. Dále provádí šetření a úkony stanovené či delegované soudcem.

¹⁴¹ Dle ustanovení čl. 444 obviněný a veřejný žalobce (prokurátor) mohou za podmínek stanovených v tomto článku žádat soudce o aplikaci, v rámci druhu a uplatněného opatření, náhradní sankci anebo peněžité trest, snížený až na 1/3 anebo trest odnětí svobody pokud tento, vzhledem k okolnostem a snížený o 1/3, nepřevyšuje 5 let jakožto samostatný trest anebo spolu peněžítým trestem.

Jakmile soudní policie obdrží trestní oznámení, bez odkladu písemně sdělí státnímu zástupci podstatné údaje spáchaného činu, důkazy a dosud vykonané činnosti a předá mu příslušnou dokumentaci. Také po oznámení trestného činu vykonává soudní policie nezbytné úkony k objasnění činu a ke stanovení pachatele. Za tímto účelem soudní policie vyhledává a uchovává věci a stopy vztahující se k trestnému činu, vyhledává osoby, které by mohly podat zprávu o relevantních okolnostech, které by napomohly provést rekonstrukci činů, provádí identifikaci osob (což zahrnuje např. snímání daktyloskopických otisků, pořizování fotografií, antropometrických dat), provádí prohlídky (osobní, místa), zadržuje zásilky atd.

Mezi důstojníky/úředníky soudní policie italský trestní řád v čl. 57 odst. 1 řadí:

- a) Vedoucí, komisaře, inspektory, vrchní inspektory a další příslušníky státní policie, kterým takovou pravomoc přiznává administrativní řád veřejné bezpečnosti;
- b) Vyšší i nižší důstojníky a poddůstojníky karabiniérů, finanční policie, sboru vězeňské policie a lesnického sboru, jakož i další příslušníky těchto policejních síl, kterým takovou pravomoc přiznává administrativní řád veřejné bezpečnosti;
- c) Starosty obcí, v nichž není sídlo státní policie nebo zvláštní oddíl karabiniérů nebo finanční policie.

Mezi agenty soudní policie italský trestní řád v čl. 57 odst. 2 řadí:

- a) Zaměstnance státní policie, kterým takovou pravomoc přiznává administrativní řád veřejné bezpečnosti;
- b) Karabiniéry, finanční policii, sbor vězeňské policie, lesnický sbor, a v rámci teritoriálně příslušné organizace, provinční a obecní stráž ve službě.

Italský trestní řád v několika ustanovení používá obecný pojem soudní policie (např. „Jakmile soudní policie obdrží trestní oznámení, bez odkladu písemně sdělí prokurátorovi/veřejnému žalobci podstatné údaje činu, důkazy a dosud vykonané činnosti a předá příslušnou dokumentaci...“), dále v některých ustanoveních hovoří o důstojnících/úřednících (např. provádí prohlídku místa či osobní prohlídku) a jindy svěřuje pravomoci přímo agentům soudní policie (např. důstojníci a agenti soudní policie mají za úkol, aby stopy a věci vztahující se

k trestnému činu, byly zachovány a aby stav míst a věcí nebyl změněn do zásahu prokurátora/veřejného žalobce.

Státní zastupitelství – Pubblico ministero

Hlavním úkolem státního zastupitelství je výkon úkonů předvídaných trestním řádem, zejména pak dohled nad celým přípravným řízením, včetně aktivního vyhledávání dalších důkazů a jejich předkládání, až do podání obžaloby příslušnému soudu, včetně jejího řádného vypracování, pokud samozřejmě nejsou dány důvody ke zproštění obžaloby. Kromě těchto kompetencí jsou dále státnímu zastupitelství svěřeny další pravomoci spojené zejména s dalšími procesními úkony v občanskoprávní rovině, kde je účast státního zástupce buď povinná, nebo fakultativní, jedná se o případy zbavení způsobilosti k právním úkonům, adopce, svěření do pěstounské péče nezletilých atd. Státní zastupitelství se dále zabývá, ve smyslu ustanovení článku 655 italského trestního řádu, výkonem různých opatření nařízených soudem a dále spolupracuje s jinými orgány činným v trestním řízení v rámci návrhů jednotlivých druhů trestů, jejich délky, popř. sčítání délky trestů, při opakované trestné činnosti atd.

Státní zastupitel

Státní zastupitel vykonává jakoukoliv aktivitu nezbytnou k podání obžaloby (dle čl. 326 italského trestního řádu Státní zastupitel žalobce a soudní policie vykonávají nezbytné úkony vyšetřování, tak aby mohla být podána obžaloba) a vykonává taktéž vyšetřování fakt a okolností ve prospěch vyšetřované osoby.¹⁴²

V článku 371 bis. italského trestního řádu je upravena činnost tzv. národního prokurátora proti mafii.

Tento prokurátor proti mafii vykonává své pravomoci v rámci trestního řízení pro výslovně uvedené trestné činy a v rámci předběžných řízení proti mafii. Prokurátor proti mafii vykonává své funkce ve vztahu ke krajským prokurátorům za účelem zefektivnění koordinace vyšetřovacích aktivit, garance funkčnosti

¹⁴²Italský trestní řád v čl. 359 a násl. toto ustanovení potom upřesňuje

nasazení a použití soudní policie v jejích různých zařazeních a zajistit komplexnost a včasnost vyšetřování organizovaného zločinu.

Prokurátor proti mafii a dalších 20 soudních úředníků státního zastupitelství tvoří Národní ředitelství boje proti mafii. Prokurátor může své funkce vykonávat sám nebo delegovat jednotlivé kompetence na shora uvedené úředníky. Národní ředitelství boje proti mafii je organizováno podle vykonávaných činností a oblasti zájmu.

Zřízení Národního ředitelství boje proti mafii v roce 1992 předcházelo vznik Direzione investigativa antimafia neboli také DIA, která byla založena zákonem ze dne 30. prosince 1991 č. 410. DIA spadala pod ministerstvo vnitra. Jedná se o státní orgán, který má koordinovat vyšetřování organizovaného zločinu a zajistit úspěšné stíhání těch, proti nimž shromáždila důkazy. Skládá se z ústředního koordinačního orgánu v Římě a dvanácti regionálních velitelských center. Členy DIA jsou především bývalí příslušníci státní policie, ministerstva financí a karabiniéru.¹⁴³

Činnost Italského národního ředitelství boje proti mafii lze dle jím vykonávaných činností rozdělit na následující obory:

- Studium a dokumentace;
- Mezinárodní spolupráce.

Oblastmi zájmu jsou:

- mafie,
- camorra,
- 'ndrangheta,
- obchod s drogami,
- obchod s lidmi,
- praní špinavých peněz,
- manipulace s veřejnými zakázkami,

¹⁴³ Soutwell D.: Historie organizovaného zločinu, tajemný příběh o tajemstvích dnešního podsvětí, Carlton Books Ltd 2006, str. 180

- podezřelé nakládání s majetkem,
- ekologické mafie,
- padělání značek,
- podezřelé finanční operace,
- zahraniční organizovaný zločin.

Plán proti mafii

Závěrečné zasedání vlády Italské republiky ze dne 21.1.2010 bylo posledním krokem k dokončení tzv. *Piano straordinario contro le mafie* - tedy Mimořádný plán pro boj s mafii. Stěžejním bodem tohoto plánu je přitom vytvořit Národní agenturu pro správu zabaveného a konfiskovaného majetku pocházejícího z organizované kriminality.¹⁴⁴

Tento plán má devět zásadních bodů:

- Vytvoření Národní agentury pro správu zabaveného a konfiskovaného majetku pocházejícího z organizované kriminality. Hlavní sídlo Agentury bude umístěno ve městě Reggio Calabria. Úkoly, kterými se má Agentura zabývat jsou mj. soupis zabaveného a konfiskovaného majetku, správa, střežení a určení zabaveného a konfiskovaného majetku;
- Sborník obsahující zákony pro boj s mafii, ve kterém by byly zahrnuty hlavní právní normy upravující boj s mafii, a to již od roku 1965 až dodnes;
- Nové nástroje pronikání do majetkové sféry mafie. Mezi tyto lze zařadit např. rozšíření prověrek finanční policie na předměty zakládající podezření na těžké trestné činy mafie a na komplexní ekonomickou a majetkovou pozici (dnes pouze fiskální a v rámci čl. 416 bis italského trestního zákoníku, který definuje mafiánskou organizaci);
- Nová opatření v boji proti ekologickým mafiím;
- Nová opatření k podpoře obětí vydírání a lichvy;

¹⁴⁴ http://www.interno.it/mininterno/site/it/sezioni/sala_stampa/speciali/Piano_straordinario_contro_le_mafie/

- Informační mapa kriminálních organizací, za pomoci vytvoření zvláštního informačního systému;
- Posílení akcí proti působení mafie v oblasti veřejných zakázek, kam spadá např. optimalizace procedur vydávání tzv “certifikátů antimafia”, nebo zvýšení trestních sankcí za spáchání trestných činů při získávání a realizaci veřejných zakázek;
- Nové iniciativy na mezinárodní úrovni k potírání přeshraniční kriminality, a to zejména prezentace italské best practice v oblasti organizované kriminality na půdě sídla EU, za účelem dosažení přiznání výkonu zabavení majetku ve všech státech EU a harmonizace evropské legislativy preventivního zabavení “mafiánského” majetku, a to také mimo trestní řízení.

8 Některé příklady vyšetřování legalizace výnosů z trestné činnosti ve světě a České republice

8.1 Příklad „Pizza Connection“ aneb praní špinavých peněz z obchodu s heroinem

První případ, o kterém se v této kapitole zmíním, popisuje nejvýznamnější heroinový gang operující na severovýchodě a středovýchodě USA v letech 1979 – 1984, tzv. „Pizza Connection“. Vyšetřování tohoto gangu započalo v roce 1980, na základě podivných aktivit jistých osob v New Yorku a jeho okolí, které byly podezřelé z účasti na několika vraždách. Poté byli společníci těchto osob spatřeni, jak stěhují bedny a kufry plné peněz. V roce 1981 již bylo zřejmé, že jde o skupinu sicilských gangsterů, kteří obchodovali s heroinem, přičemž někteří z nich vlastnili pizzerie, jež používali jako zástěrku pro obchod s drogami. Mezi osobami zabývajícími se praním špinavých peněz byl např. také švýcarský obchodník, který byl v úzkém spojení s obchodníky s drogami v Itálii či turecký obchodník se starožitnostmi, který si již předtím odpýkal v Itálii trest za pašování opia.

Metody, které „Pizza Connection“ používala k legalizování peněz, byly následující:

- a) Směňování malých bankovek na 50 a 100 dolarové;
- b) Pašování obrovských částek ve valutách ven ze země;
- c) Ukládání velkých částek v hotovosti na účty makléřů;
- d) Rozvržení vkladů na bankovní účty tak, aby se vyhnuli povinností plynoucím z federálních daňových zákonů.

Pomocí jimi používaných metod zlegalizoval tento gang miliony dolarů a nerušeně prosperoval celé 4 roky.¹⁴⁵

8.2 Operace Fastweb-Telecom Sparkle

Druhý případ, o kterém se zmíním v této kapitole je v italských médiích¹⁴⁶ diskutovaný případ praní špinavých peněz ve výši 2 miliard Eur a daňový únik na dani z přidané hodnoty ve výši 400 milionů Eur. Jde o případ, který v současné době vyšetřuje finanční policie a jsou do něj zapleteni i představitelé politického života. V únoru 2010 bylo zatčeno 56 osob, a to nejenom v Itálii, ale i ve Velké Británii, USA a Lucembursku. V případě figuruje i senátor Nicola Di Girolamo,

¹⁴⁵ Blíže viz. Powis R.E. Jak se perou špinavé peníze, Viktoria Publishing

¹⁴⁶http://renewews.info/operazione-anti-riciclaggio-della-gdf-anche-fastweb-politici-e-ndrangheta-indagati_post101709.html

který je obviněný z porušení volebního zákona, jeho zvolení mělo dokonce sloužit jako prostředek pro nenápadné řízení kriminálních aktivit bez vlastní kompromitace. V případě figurují ale také vysocí představitelé společností, jako je Fastweb Spa a Telecom Italia Sparkle, jež je ze 100% kontrolovaná státní společností Telecom, a v neposlední řadě také 'Ndrangheta. Zvolení senátora Nicoly di Girolamo bylo, dle informací v tisku, řízeno právě mafiánskými organizacemi a to manipulací a zneužitím hlasovacích lístků italských občanů žijících v zahraničí, zejména v Německu, za účelem protizákonného zvolení výše uvedeného senátora.

Z vyšetřování vyplynulo, že k praní špinavých peněz docházelo v letech 2003 až 2006 prostřednictvím sofistikované mezinárodní finanční a bankovní skupiny a to pomocí fiktivních nákupů a prodejů služeb propojení mezinárodní telefonie. Dle vyšetřovatelů bylo praní špinavých peněz prováděno pomocí falešné fakturace telefonních a datových služeb, ke kterým ovšem nikdy nedošlo.

8.3 Operace ACHIV – směnárna Aktiv Change

Třetím případem, který zároveň v plném rozsahu dokazuje problematičnost a složitost prokazování spáchání trestného činu Legalizace výnosů z trestné činnosti v právním prostředí České republiky, je případ pražské směnárny Aktiv Change, jenž byla dne 7. 10. 2008 obsazena protikorupční policií a provedena prohlídka všech komerčních prostor budovy, ve které směnárna sídlila s cílem zajištění co nejvíce důkazních prostředků, které měly potvrdit podezření policie, že činností směnárny docházelo od roku 2005 k opakované a soustavné legalizaci výnosů pocházejících z trestné činnosti v celkové výši 5,3 miliardy korun. Rozhodnutím obvodního soudu pro Prahu 1 byl tehdy vzat do vazby i jeden z jednatelů této společnosti, egyptský občan Omar Mogheth, a posléze byl obviněn ze stejného trestného činu i druhý jednatel společnosti Aktiv Change, britský občan Jason Lee Dupuy. Trestná činnost byla spatřována zejména v zakrývání původu těchto finančních prostředků a jejich dalším převodům na účty ve Vietnamu a Číně. Po ročním vyšetřování došlo k přesunu spisu na odbor daní a praní peněz Policie ČR z důvodu vhodnějšího zaměření tohoto odboru k charakteru páchané trestné činnosti, ke které v této věci mělo dojít. Po dvou letech vyšetřování však nastal nečekaný zvrát, když státní zástupce rozhodl, že nedošlo ke spáchání trestného činu a celou věc předal jako podezření ze spáchání přestupku České národní bance.

9 Závěr

Autor se touto prací snaží pojednat o problematice legalizace výnosů pocházejících z trestné činnosti a prostředků k jejich odčerpávání. Záměrem je zmapovat právní a kriminalistické prostředky sloužící k odčerpávání výnosů získaných trestnou činností. Organizovaný zločin má dlouhou historii a přes veškeré snahy o jeho potírání se i nadále vyvíjí a přizpůsobuje své aktivity prostředí, ve kterém páchá svou trestnou činnost. S rozvojem trestné činnosti páchané zločineckými organizacemi, její internacionalizaci a zvýšením objemů ilegálně získaných finančních prostředků, dochází ke zvýšené snaze těchto skupin k jejich reinvestování do standardních obchodních operací, z nichž získaný již očištěný zisk může být použit k jejich dalšímu posílení vlivu na poli ekonomickém a politickém. Hlavní problém a největší závažnost těchto aktivit autor spatřuje v opakované soustavné snaze organizovaného zločinu zvyšovat ekonomický prospěch a zakrývat nelegální aktivity, a to právě prostřednictvím etablovaných obchodních aktivit. Zvyšováním objemu vložených nelegálních prostředků do ekonomického systému může docházet k výraznému narušování hospodářské soutěže a postupnému získávání dominantního postavení v nejrůznějších odvětvích. Organizovaný zločin používá stále sofistikovanější metodiky zakrývání původu svých zisků a tím, že neustále zdokonaluje způsoby „praní špinavých peněz“, na jejichž konci je zdanění jiných, již legálních, aktivit, nevyvolává před příslušnými institucemi závažná podezření. Globalizované elektronické transakce ulehčují a výrazně zrychlují možnost disponovat s takto dosaženými zisky prakticky na druhé straně zeměkoule a tím i zastírat jejich geografický původ a opět snižovat jejich podezřelost.

Domnívám se, že současný právní rámec poskytuje dostatek prostředků k účinnému boji a odčerpávání výnosů pocházejících z trestné činnosti, je však třeba je lépe a efektivněji využívat. Pokud dojde ještě k implementaci zákonů a ratifikaci mezinárodních smluv, které se nyní nacházejí ve formě návrhu, jako např. návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim nebo jako již signovaná, ale neratifikovaná Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu, orgány činné v trestním řízení budou disponovat účinnými nástroji v boji proti legalizaci výnosů z trestné činnosti. Velmi důležitá je také mezinárodní spolupráce a zde se již mnohokrát osvědčila koordinace vyšetřování s mezinárodními organizacemi jako je Interpol a Europol, které svým

mezinárodním přesahem umožňují operativnější obstarávání a předávání důležitých informací a poznatků.

Návrh zákona o zrušení listinných akcií na majitele a o změně některých souvisejících zákonů

Jistě by také pomohlo dotažení snah o zprůhlednění vlastnické struktury obchodních společností. V tomto ohledu je však třeba postupovat velmi obezřetně, aby nedošlo k poškození společností, které svou činnost vyvíjejí zcela v souladu s právním řádem a zároveň nedocházelo ke zvyšování administrativní zátěže a nákladů spojených se správou obchodních společností.

Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR schválila v prvním čtení dne 25. 2. 2010 na své 73. schůzi poslanecký návrh poslanců ČSSD a SZ na vydání zákona o zrušení listinných akcií na majitele a o změně některých souvisejících zákonů. Motivem předkládaného zákona byla snaha zvýšit transparentnost akcionářské struktury a zabránit zneužívání listinných akcií na majitele. Návrh předpokládal povinnost akciových společností s listinnými akciemi na majitele, provést přeměnu těchto akcií do dvou let od účinnosti předkládaného zákona. Návrh počítal se dvěma způsoby přeměny, a to buď s dobrovolným převodem, nebo povinnou transformací přímo ze zákona. V případě dobrovolné přeměny akcií valná hromada společnosti rozhodne o přeměně akcií na majitele na listinné akcie na jméno nebo na zaknihované akcie na majitele. Pokud k takovému rozhodnutí valné hromady společnosti nedojde v uvedené zákonné dvouleté lhůtě, dojde k přeměně akcií přímo ze zákona. Pro tento případ byla v návrhu zakotvena fikce rozhodnutí valné hromady společnosti o přeměně na akcie zaknihované na majitele s platností ke dni 1. ledna 2013. K přeměně akcií by pak došlo postupem podle příslušných ustanovení zákona č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu o přeměně podoby cenného papíru. Tento návrh však v dalších čteních neprošel a byl Poslaneckou sněmovnou zamítnut.

ČSSD se poté, i přes prvotní neúspěch a výtky, opětovně pokusila návrh zákona prosadit a předložila Poslanecké sněmovně k projednání návrh zákona znovu. Návrh poslanců Jeronýma Tejce, Bohuslava Sobotky a dalších, uveřejněný ve sněmovním tisku č. 22, byl 10. prosince 2010 opět zamítnut, tentokrát již v čtení prvním. K tomuto návrhu zákona vydala zároveň současná vláda nesouhlasné stanovisko a kromě jiného návrhu vytýkala i řadu závad legislativně technického charakteru, které spočívaly zejména v nedořešené problematice navazující na ochranu investic zahraničních investorů a dále také ve zcela nedostatečně ošetřené problematice práv třetích osob k akcií. Pokud by

totiž došlo k automatické přeměně akcií, které jsou předmětem zástavního práva, není návrhem zákona dořešeno, jakým způsobem bude toto zástavní právo zachováno i po přeměně podoby akcie. V předkládaném návrhu zákona chyběla úprava povinnosti zapsat zástavní právo k daným akciím do evidence vedené Centrálním depozitářem na klientských účtech. Je také třeba zmínit, že navrhovaný zákon počítal i se změnou zákona o podnikání na kapitálovém trhu, ale ani tato ustanovení takovou úpravu neobsahovala. Rovněž ani novela zákona o cenných papírech připravená Ministerstvem financí, jenž má za cíl sjednotit právní úpravu cenných papírů zpět do soukromoprávního předpisu, ve své současné podobě uvedenou situaci neřeší.

Další osud návrhu zákona je v tuto chvíli nejistý, je však naprosto zřejmé, že pokud má mít naději na schválení Poslaneckou sněmovnou je nutná jeho výrazná revize a dořešení otevřených bodů.

Listinné akcie na majitele lze v současné době nahradit dvěma způsoby a to sice jejich změnou na listinné akcie na jméno. Postup, který je plně v kompetenci valné hromady dané společnosti nebo změnou podoby listinných akcií na majitele na zaknihované, tedy použít úpravu již obsaženou v zákoně o podnikání na kapitálovém trhu. Díky současné úpravě přeměny podoby akcií v zákoně o podnikání na kapitálovém trhu není třeba vymýšlet nové postupy, postačí modifikovat stávající. Je však třeba podotknout, že samotné zrušení listinných akcií na majitele nemůže přinést úplnou transparentnost vlastnické struktury a to až do doby kdy jiné právní řády budou umožňovat ovládat společnosti bez uvedení jmen společníků či akcionářů, jelikož dle platné právní úpravy České republiky může být jak jediným společníkem společnosti s ručením omezeným tak jediným akcionářem akciové společnosti jakákoliv zahraniční společnost, která má alespoň dva akcionáře nebo společníky.

Další návrhy opatření při boji s organizovanou kriminalitou a odčerpávání jejich zisků

Jako příklad právní úpravy, která umožňuje ovládat společnosti bez uveřejnění akcionářské či majetkové struktury, lze uvést například právní úpravu států jako je Malta, Lichtenštejnsko či Kypr, z evropských států nebo tzv. offshorových států jako jsou např. Panenské ostrovy, Bermudy, Panama, Seychely, Aruba, ale také některé federální státy Spojených států amerických, jako Delaware a Washington. Vzhledem k mimořádně velkému objemu finančních prostředků pocházejících z trestné činnosti pachatelů organizovaného zločinu, které se následně stávají předmětem snahy o jejich zlegalizování, lze

dovodit, že tito pachatelé využijí jakýchkoliv prostředků pro zastření původu a legalizaci výnosů z trestné činnosti a to i za cenu vyšších nákladů při zakládání soustavy společností určených pro naplnění jejich cíle. Pokud by tedy měla být taková úprava komplexní a účinná, musela by ve svém důsledku zakázat vlastnictví obchodních společností v České republice některými zahraničními subjekty, což by bylo v ostrém rozporu s přijatými a implementovanými mezinárodními a unijními normami.

Dalším účinným nástrojem by mohlo být zavedení tzv. obráceného důkazního břemene při prokazování původu majetku, této problematice se věnuje tzv. Zelená kniha o presumpci nevinny předložená Komisí evropských společenství v Bruselu dne 26. 4. 2006.¹⁴⁷ Komise z judikatury Evropského soudu pro lidská práva vyvodila tři kategorie případů, kdy státní zastupitelství nenese důkazní břemeno v celém rozsahu, jedná se o: a) trestné činy s objektivní odpovědností, b) trestné činy, u kterých platí obrácené důkazní břemeno a c) u rozhodnutí o konfiskaci. Pro účely této práce se zmíním o třetím případě zahrnutým pod písmenem c), kde Komise cituje: U vrácení majetku od obžalovaného nebo od třetí osoby může dojít k převrácení důkazního břemene za předpokladu, že tento majetek pochází z trestné činnosti. Tento předpoklad musí vlastník vyvrátit. V některých případech existují i nižší požadavky, kdy namísto obvyklého důkazu bez jakýchkoli pochyb vystačí pouhé zvážení pravděpodobnosti. Každé vrácení majetku musí být přiměřené a soudně napadnutelné. Výše uvedené se vztahuje i na přeshraniční vrácení majetku. Nároky třetích osob v dobré víře musí být v případech, kdy je jejich právo na majetek ohroženo, zohledněny a státy musí zajistit mechanismy k ochraně těchto osob. Takováto úprava by byla jistě krok správným směrem.

Pro další nástroj efektivnějšího boje proti organizovanému zločinu a účinnému potírání snah o legalizaci výnosů z trestné činnosti lze hledat inspiraci i v zahraničí, přesněji např. v Itálii, kde byly vytvořeny týmy speciálních státních zástupců, kteří se zaměřují výhradně na boj s mafií, potažmo organizovaným zločinem. V této souvislosti bych rád poukázal na skutečnost, že i u nás probíhaly diskuse o vytvoření sboru speciálních státních zástupců. Návrh podala nejvyšší státní zástupkyně Renáta Vesecká, která nechala vypracovat analýzu činnosti 6. odborů s cílem odhalit důvody neúspěchů elitních žalobců u soudů. Kauzy, které mají státní zástupci z 6. odborů na starosti, totiž podle ní často vrací

¹⁴⁷ Zelená kniha o presumpci nevinny předložená Komisí evropských společenství, KOM (2006) 174 v konečném znění, str. 6 - 7

soudy k došetření, končí zastavením stíhání obviněných nebo zprošťujícími rozsudky. Z uvedené analýzy vyplynulo, že čtvrtina z kauz, které měli na starosti elitní státní zástupci z odborů závažné hospodářské a finanční kriminality, skončila zastavením stíhání obviněných nebo jejich osvobozením u soudů.¹⁴⁸ Jak uvádí organizace Transparency International ve své tiskové zprávě¹⁴⁹, speciálnost takových státních zástupců spočívá v mimořádném materiálním, legislativním a odborném zázemí pro svou činnost. Důvodem je především ochrana práce orgánů činných v trestním řízení před vnějšími vlivy, jak na místní, tak i nejvyšší politické úrovni. Zavedení specializovaných sborů státních zástupců byt tak mohlo být přínosem a dalším krokem k zefektivnění celé struktury boje s organizovaným zločinem v České republice.

Všechna výše uvedená opatření, stejně jako stávající úprava, však nemůže efektivně fungovat bez zapojení, koordinace a společného úsilí všech dotčených orgánů a institucí. Lidský faktor hraje a vždy bude krát klíčovou roli při odhalování závažné majetkové trestné činnosti, domnívám se tedy, že pro úspěšný boj s organizovaným zločinem je třeba vytvořit nové účinné vysoce specializované útvary, které budou plně zabezpečeny, jak po materiální a technické stránce, tak i po personální stránce. Policisté, kteří budou napříště vyšetřovat tento druh trestné činnosti, musí být motivovaní, morálně odolní a zároveň musí mít důvěru v celý systém orgánů činných v trestním řízení. Je nepřijatelné, aby elitní policisté vyšetřující nejzávažnější druhy hospodářské kriminality odcházeli od policejního sboru a následně se stali správci či poradci firem osob, proti kterým předtím vedli vyšetřování. Hospodářská trestná činnost, legalizace výnosů z trestné činnosti a organizovaný zločin nemohou být vnímány očima veřejnosti benevolentněji než jiné druhy násilných trestných činů jen proto, že se veřejnosti zdánlivě tolik nedotýká. Jako příklad lze uvést vývoj boje v posledním desetiletí proti mafii v Itálii, počet zatčených osob a zkonfiskovaného majetku dosahuje úctyhodných rozměrů, který kromě jasného signálu pachatelům, dává rovněž vzkaz veřejnosti, že v tomto boji lze uspět, zvítězit a dokonce, že z něj může být i další veřejný užitek, když dojde například k přebudování nemovitosti vlastněné členy mafie na mateřskou školkou či sanatorium.

¹⁴⁸ http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/nsz-analyza-upozornila-na-nedostatky-elitnich-statnich-zastupcu/412320&id_seznam

¹⁴⁹ Transparency International, tisková zpráva TIC, Praha 9. 11. 2009, „Příliš málo, příliš pozdě“

Mezi další efektivní prostředky, kterými lze sledovat cíle boje proti organizovanému zločinu, lze zařadit také tzv. model Al Capone¹⁵⁰. Tento postup byl použit poprvé právě americkou justicí po mnoha nezdařených pokusech usvědčit a odsoudit tohoto zločince pro jiné organizované a velmi závažné zločiny. Tato metoda spočívá v povinnosti orgánů činných v trestním řízení notifikovat příslušný finanční úřad při podezření ze spáchání daňových trestných činů a dalších. Aktivním zapojením finančního úřadu pak zintenzivní další postup proti pachateli při určité dvoukolejnosti vedeného řízení a zároveň lze tímto postupem dosáhnout obrácení důkazního břemene, protože prokázání původu věci je na straně pachatele a při nedostatečném vysvětlení původu pak může dojít k vyměření velmi vysoké daně, případně tato zjištění použít jako podklad pro trestní řízení. Takovou úpravu přijalo například Německo v zákoně ke zdokonalení boje proti organizované kriminalitě ze 4. 5. 1998. V Čechách tento model nefunguje, protože zákon proti praní peněz nepovažuje důsledek nesplnění daňové, poplatkové a jiné obdobné povinnosti vyplývající ze zvláštního zákona za ekonomickou výhodu a pro její objasnění má být použito daňových předpisů. Tím se český právní řád opět dostává do určité izolace v boji proti organizované kriminalitě a sám se připravuje o účinné prostředky pro odčerpávání výnosů pocházejících z jejího páčání.

Organizovaný zločin sice může mít díky svým finančním možnostem a kapacitám v tomto boji náskok před orgány činnými v trestním řízení, ale přesto se dle mého názoru jedná o boj, který se nesmí vzdát a který svými dílčími úspěchy nakonec může přispět ke zkvalitnění života nás všech.

¹⁵⁰ Musil, Jan : Finanční šetření - nástroj odhalování praní peněz. Kriminalistika č. 4/1999, s. 292

Riassunto

Il crimine organizzato – gli strumenti criminalistici e legali per il prelievo dei mezzi finanziari provenienti dalle attività criminali

Lo scopo di questa tesi é una descrizione complessiva degli strumenti criminalistici e legali usati nella lotta contro il crimine organizzato nazionale ed internazionale, descrivendo specificamente i metodi per il prelievo dei beni ed altri valori provenienti dalle attività illegali. La tesi descrive gli strumenti usati nel sistema legale della Repubblica Ceca e contiene anche un capitolo dedicato specialmente alla stessa problematica in Italia. Il motivo della scelta dell'autore sta nell'attualità del problema e sue conseguenze ed impatto nel sistema economico e politico dell'Unione Europea e mondiale. Un ruolo importante nella scelta dell'autore ha svolto anche la sua esperienza durante gli studi a Roma con la lotta contro criminalità organizzata in Italia al quale ha dedicato un intero capitolo.

L'autore inizia il suo lavoro con la definizione dei termini "il crimine organizzato, gruppo ed organizzazione criminale e vari tipi e forme del crimine organizzato". La definizione dei sopraccitati termini viene valutata dai vari punti di vista in contesto delle rispettive leggi applicabili ed anche dal punto di vista criminalistico che non sempre corrisponde alle definizioni legali. La descrizione contiene pure i mezzi usati, principi adottati e sistemi di organizzazione della malavita. Autore riporta anche i segni comuni del crimine organizzato che vede in a) una continua delinquenza, b) organizzazione del gruppo criminale e divisione dei compiti, c) uso di violenza e finalmente d) orientamento all'ottenimento degli alti profitti.

Continuando con un escursione nella storia moderna del crimine organizzato, autore cerca di presentare un quadro generale da dove é nato il crimine e metodi usati dalle organizzazioni criminali nei paesi selezionati come Russia, paesi balcanici, paesi asiatici, medio oriente, Africa sub-sahariana, America Latina ed Italia e dove possiamo trovare le radici piú antiche di questo fenomeno. L'ultima parte del primo capitolo viene dedicata alla definizione e spiegazione del termine "legalizzazione dei profitti provenienti dalle attività criminali" e varie fasi di questa attività che sono divise in tre categorie, la prima

denominata “piazzamento”, la seconda “dissolvimento” e la terza fase chiamata “integrazione” del profitto.

Il secondo capitolo riporta una descrizione e spiegazione dettagliata degli strumenti legali per il prelievo dei profitti illegali codificati nelle varie leggi applicabili generali e speciali come Codice penale ceco, Codice di procedure penale ceco ed altre leggi speciali come per esempio la legge su alcune disposizioni contro la legalizzazione dei profitti illeciti e finanziamento del terrorismo, la legge sulle banche ed altre. Autore definisce il reato “Legalizzazione dei profitti provenienti dalle attività criminali” e rispettive pene. Oltre la descrizione delle leggi speciali il secondo capitolo contiene anche la comparatistica del codice penale originario e codice penale nuovo ed una parte dedicata alla proposta legge sulla penalità delle persone giuridiche e procedure contro di loro.

Mezzi probatori, descritti in terzo capitolo, quali perquisizione domiciliare, intercezione della posta, intercettazioni telefoniche ed uso dell’agente segreto come uso dell’agente provocatore, amplificano l’ambito degli strumenti utilizzabili nella lotta contro la criminalità organizzata come contro i delinquenti individuali. Il capitolo valuta anche il ruolo dell’agente provocatore dal punto di vista delle decisioni della Corte Costituzionale ceca.

Il quarto capitolo continua nella descrizione degli strumenti legali codificati e si occupa delle disposizioni legali per il trattamento dei beni confiscati e sequestrati e cerca di presentare i problemi più gravi nell’applicazione delle sopracitate disposizioni nella vita quotidiana. Questo capitolo potenzia anche il discorso sul ruolo del testimone principale nel sistema legale ceco, valutandone vari aspetti legali e pratici.

Il quinto capitolo viene invece dedicato interamente agli strumenti criminalistici e metodi di investigazione con un’accento alla criminalità economica. La prima parte è dedicata alle tracce tipiche dei presunti colpevoli come alle prove contro di loro. Il capitolo continua con la descrizione delle tecniche speciali di investigazione e procedure di investigazione tipiche a questo tipo di reati. Autore inoltre continua con la specificazione delle aree di attività dalle quali provengono principalmente i profitti illeciti e descrive vari tipi di profili dei colpevoli. L’ultima parte del quarto capitolo descrive i corpi speciali sia della polizia che delle altre istituzioni come il ministero di finanze che si occupano d’eliminazione delle attività criminali economiche.

Il sesto capitolo elenca i documenti e le direttive piú importanti delle organizzazioni internazionali come Organizzazione delle Nazioni Unite (ONU), Unione europea (UE) ed altre, sulla lotta contro il crimine organizzato.

Il settimo capitolo é dedicato interamente all'ambiente italiano e sforzo dei corpi speciali dello Stato nella lotta contro il crimine organizzato, cioé soprattutto la mafia e le sue varie forme secondo le zone geografiche dove svolgono le loro attività illecite. Autore descrive gli strumenti criminalistici nel contesto delle leggi applicabili e compara il sistema giudiziario penale ceco e italiano usando le disposizioni del Codice penale e Codice penale di procedura italiano. Ci presenta i maggiori rappresentanti della lotta contro la mafia e ci descrive i ruoli delle varie istituzioni e funzionari dello Stato come per esempio il ruolo di polizia, carabinieri, guardia di finanza e direzione investigativa antimafia ed il ruolo dei procuratori speciali, magistrati ed altri funzionari coinvolti nella lotta contro la mafia. Questo capitolo riassume anche implicazioni pratiche relative all'allocatione dei beni ed altri valori sequestrati sia mobili che immobili.

L'ottavo capitolo viene dedicato alle cause note relative alla legalizzazione dei profitti illeciti, autore ha scelto due cause italiane – "Pizza Connection" e "Operazione Fastweb - Telecom Sparkle" ed un'operazione ceca "Operazione Aktiv Change". Queste cause sono state scelte per dimostrare quanto é complicata la lotta contro il crimine organizzato a causa dei metodi sofisticati usati dalla malavita. Queste cause dimostrano anche quanto é difficile applicare le leggi sulle cause della vita quotidiana.

L'epilogo della tesi riassume i maggiori problemi pratici e propone alcuni miglioramenti, quale divieto delle azioni al titolare, introduzione della penalitá delle persone giuridiche oltre alle persone fisiche ed aggravio probatorio alla rovescia che potrebbero, secondo l'autore, aiutare nella lotta contro il crimine organizzato e specialmente nella lotta contro i reati relativi alla legalizzazione dei profitti illeciti.

Seznam použité literatury

Česká literatura - knižní

- Arlacchi, P.: Italská mafie a její podnikání, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 2002,
- Baloun, V.: Finanční kriminalita v České republice: dílčí studie úkolu "Výzkum ekonomické kriminality", Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha 2004
- Baloun, V.: Organizovaný zločin a jeho možné projevy ve finančním sektoru ekonomiky: dílčí závěrečná zpráva studie úkolu "Výzkum organizovaného zločinu v České republice II", Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha 1999
- Brabcová, L.: Souhrn trestněprávních prostředků postihu organizovaného zločinu, Organizovaná kriminalita z pohledu kriminologie a trestního práva, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha 1996
- Brabcová, I.: Hospodářská kriminalita z pohledu kriminologie, Policejní akademie České republiky, Vydavatelství PA ČR, Praha 2001,
- Cejp, M.: Obrana proti ohrožení společnosti závažnými formami trestné činnosti, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha 2009,
- Cejp, M. a kol.: Organizovaný zločin v České republice III., Institut pro kriminologii a sociální prevenci Praha 2004,
- Cejp, M.: Variantní scénáře vybraných druhů kriminality, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha 2008,
- Cejp, M.: Pravděpodobný vývoj vybraných druhů kriminality: závěrečná zpráva z výzkumu za léta 2000-2001, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha 2001
- Cejp, M.: Společenské příčiny a důsledky organizovaného zločinu: dílčí závěrečná studie úkolu "Výzkum organizovaného zločinu v České republice II", Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha 1999
- Chmelík, J., Hájek P., Nečas S.: Úvod do hospodářské kriminality, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005,
- Chmelík, J., Hájek, P., Nečas, S.: Úvod do hospodářské kriminality. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005,
- Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Praha: Leges, 2009,
- Kuchta J., Nové jevy v hospodářské a finanční kriminalitě, vnitrostátní a evropské aspekty, Masarykova univerzita, 2008,
- Kuchta j., Nové jevy v hospodářské a finanční kriminalitě, Vnitrostátní a evropské aspekty, Masarykova univerzita, Brno 2008,

Musil, J., Konrád, Z., Suchánek, J.: Kriminalistika, 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2001,

Němec J.: Organizovaný zločin: Aktuální problémy organizované kriminality a boje proti ní, Naše Vojsko, Praha 1995,

Němec, M.: Mafie a zločinecké gangy, EUROUNION Praha, s.r.o., 2003,

Němec, M., Vybrané problémy kriminalistické taktiky, Armex Publishing, s.r.o., Praha: 2004,

Novotný O., Dolenský A., Púry F., Rizman S., Teryngel J., Vokoun R.: Trestní právo hmotné II. Zvláštní část, CODEX Bohemia, s.r.o., Praha 1997,

Novotný, F., Souček, J. et al. : Trestní právo procesní, Plzeň: Aleš Čeněk, 2009,

Nožina, M.: Mezinárodní organizovaný zločin v České republice, THEMIS Praha 2003,

Porada, V. a kol. : Kriminalistická metodika vyšetřování, Plzeň, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007,

Powis R.E., Jak se perou špinavé peníze, Viktoria Publising

Rybář, M., a kol., Kriminalistika: metodika vyšetřování vybraných druhů trestných činů, Plzeň, Nava, 2008,

Scheinost, M. a kol.: Výzkum ekonomické kriminality, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha 2004,

Smolík J., Šmíd T., Vaňura V. a kol.: Organizovaný zločin a jeho ohniska v současném světě, Masarykova univerzita, Brno 2007,

Soutwell D.: Historie organizovaného zločinu, tajemný příběh o tajemstvích dnešního podsvětí, Carlton Books Ltd 2006,

Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: Trestní řád – komentář – díl I., 4. vydání, Praha: C.H.Beck 2002,

Šámal, P., Púry, F., Rizman, S.: Trestní zákon, Komentář, 5. vydání. Praha: C.H. Beck, 2003,

Česká literatura - časopisecká

Budka, I., Dvořák, V., Zimmel, V.: Zisk produkovaný organizovaným zločinem, jeho legalizace a opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti. Kriminalistika, 4/2000,

Coufalová, B.: Hmotněprávní instituty pro boj s organizovaným zločinem podle nového zákoníku, Bulletin advokacie 10/2009,

Hulová, M.: Vybrané problémy právní úpravy agenta provokatéra, Kriminalistika, 1/2010,

Chmelík J., Úvahy k agentu provokatérovi a korunnímu svědkovi, Kriminální věda, 1/2005,

Karabec, Z.: Trestní justice a výzva organizovaného zločinu, Kriminální věda 1/2000,

Kolář, J.: Jak dál při odčerpávání výnosů z trestné činnosti, Policista 8/2002,

Kratochvíl, V.: Organizovaný zločin a novela trestního zákona č. 152/1995, Právní rozhledy 1996, č.3

Kuržeja, J., Zámek, D.: Analýza legislativních nástrojů k odčerpávání výnosů z trestné činnosti, Bezpečnostní sbory 2008, <http://www.bezpecnostni-sbory.wbs.cz/2008.html>

Musil, J., Korunní svědek – ano či ne?, Trestní právo č. 4/2003,

Musil, J., Korunní svědek – ano či ne?, Trestní právo č. 5/2003,

Musil, J.: Organizovaná kriminalita v Evropě v druhé polovině 90.let nové jevy, Kriminální věda 3/1999

Musil, J.: Trestněprocesní prostředky boje proti organizované kriminalitě. Právní praxe, 2/1997

Nejedlý J., Proč je třeba odmítnout zavedení institutu agenta provokatéra do českého právního řádu, Trestněprávní revue, č. 7-8/2009,

Sloupenský, A.: Opatření proti praní peněz v evropských zemích, Bankovníctví, 3/1997

Šturma, P.: Nové mezinárodněprávní instrumenty k boji proti korupci a organizovanému zločinu, Právník č. 3/2000

Vantuch, P.: K návrhu právní úpravy institutu „korunního svědka“, Trestněprávní revue, 2003,3

Zimmel, V.: Tým „Výnosy“ – vstupní pohled na uvedení opatření pro vyhledávání a dokumentaci výnosů z trestné činnosti. Kriminální věda, 2002, 2,

Ministerstvo vnitra ČR, Zpráva o korupci v České republice v letech 2005 – 2006 a o plnění Aktualizovaného vládního programu boje proti korupci, Praha 2007,

Transparency International, tisková zpráva TIC, Praha 9. 11. 2009, „Příliš málo, příliš pozdě“

Kontrola korupcie z pohľadu trestného práva v Slovenskej republike v kontexte zahraničných skúseností, Trestní právo 7-8/2009

Zelená kniha o presumpci nevinny předložená Komisí evropských společenství, KOM (2006) 174 v konečném znění

Internetové zdroje

<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/bezpecnost/ozlocin.html>
<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/bezpecnost/ozlocin.html>
<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/bezpecnost>
http://www.ct24.cz/ekonomika/80604-europoslanci-chteji-z-unie-vymytit-bankovni-tajemstvi/Zprava_o_cinnosti_FAU_1996-2006
http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Zprava_o_cinnosti_1996-2006_CZE_RGB_police_2.0.pdf,
<http://www.policie.cz/clanek/policie-ceske-republiky-utvar-odhalovani-korupce-a-financni-kriminality-sluzby-kriminalni-policie-a-vysetrovani-pcr-uokfk-skpvc.aspx>
http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/analit_cinn_kontr_24938.html
<http://www.transparency.cz/index.php?lan=cz&id=750>
<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/policista/2002/08/spp802.html>
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Carabinieri>
http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/nsz-analyza-upozornila-na-nedostatky-ELITNICH-statnich-zastupcu/412320&id_seznam

Legislativa

zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon
zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu
zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním
Zákon č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti
Směrnice EU 91/308/EHS o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz platila pro členské státy Evropské unie do 15. 11. 2005.
Směrnice Evropské unie 2005/60/ES ze dne 26. října 2005 o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz a financování terorismu
Evropská úmluva o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu č. 33/1997 Sb.
Společné opatření Rady 1998/699/JVV o praní špinavých peněz, identifikaci, vysledování, zmrazení, zajištění a propadnutí nástrojů a výnosů z trestné činnosti ze dne 3. 12. 1998

Rámcové rozhodnutí Rady 2001/500/JVV o praní špinavých peněz, identifikaci, vysledování, zmrazení, zajištění a propadnutí nástrojů a výnosů z trestné činnosti ze dne 26. 6. 2001

Rámcové rozhodnutí Rady EU ze dne 22. 7. 2003 o výkonu příkazů k zajištění majetku nebo důkazních prostředků v EU

Rozhodnutí Rady EU ze dne 6. 12. 2007 o spolupráci mezi úřady pro vyhledávání majetku z trestné činnosti v jednotlivých členských státech v oblasti vysledování a identifikace výnosů z trestné činnosti nebo jiného majetku v souvislosti s trestnou činností

Trestněprávní úmluva o korupci (Štrasburk, 27. 1. 1999, sdělení MZV č.70/2002 Sb. m. s.)

Důvodová zpráva k TZ vypracovaná Ministerstvem spravedlnosti, verze 05-07

Obecná část důvodové zprávy k návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim ze dne 24. 4. 2010

Judikatura

případ Teixeira de Castro proti Portugalsku, č. 25829/94, rozsudek ze dne 9. 6. 1998, Sborník rozsudků a rozhodnutí 1998-IV

případ Shannon proti Spojenému království, rozhodnutí ze dne 6. 4. 2004, ESPL 2004-IV.

nález Ústavního soudu, spisová zn. II.ÚS 710/01 ze dne 25.6.2003

nález Ústavního soudu, spisová zn. I.ÚS 537/2000 ze dne 27.3.2002

nález Ústavního soudu, spisová značka III.ÚS 597/99 ze dne 22.6.2000

Cizojazyčná literatura - knižní

Relazione annuale 2009 del Commissario straordinario Antonio Maruccia ai sensi dell'Art. 1 Co. 3 Del D.P.R. 6.11.2007

Cizojazyčná literatura - časopisecká

Portaluppi P., Nepote S., Savarino P., Severini F.: Il riciclaggio di denaro nella legislazione italiana: evoluzione alla luce dell'esperienza internazionale, Roma, 2003,

Teriibile, T., Tonti, S.: La criminalità organizzata dalle origini ai giorni nostri, Inserto di polizia moderna – Maggio 2008

Internetové zdroje

http://www.interno.it/mininterno/site/it/sezioni/sala_stamp/speciali/Piano_straordinario_contro

http://revenews.info/operazione-anti-riciclaggio-della-gdf-anche-fastweb-politici-e-ndrangheta-indagati_post101709.html

Legislativa – zahraniční

Codice penale, uvozen králem Vittorioem Emanuele III., zákon č. 1398 ze dne 19. 10. 1930 (Gazz. Uff., 26. 10. 1930, n. 251) ve znění pozdějších předpisů

Codice di Procedura Penale, uvozen dekretem prezidenta republiky, č. 447 z 22. 9. 1988 (Gazz. Uff., 24. 10. 1988, n. 250) ve znění pozdějších předpisů

Klíčová slova práce – Key words of the thesis

organizovaný zločin, legalizace výnosů pocházejících z trestné činnosti, praní špinavých peněz;

organized crime, legalization of financial assets derived from criminal activity, money laundering;